ID=78724871

Борису С. Сушкову

с надеждой увидеться

скоро

Ев. М.



К 559
720

УНИВ. БИБЛИОТЕКА
И. Бр. 26339

ПУТОВАЊЕ ПОКЛОНИКОВО

С ОВОГ СВЕТА НА ОНАЈ ДРУГИ,

У ПРИЛИЦИ СНА ЈЕДНОГ,

ОПИСАО Bunyan

ЈОВАН БУЊАН,

ПРЕВЕО С ЕНГЛЕСКОГА

Недомиљ Мијатовић.

У БЕОГРАДУ

У ДРЖАВНОЈ ШТАМПАРИЈИ

1879.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

ПРЕДГОВОР.

После св. писма ни једна друга књига није толико распрострањена у хришћанскоме свету, као Буњанова књига „*Путовање поклониково с овога света на онај други.*“ С енглескога оригинала преведена је она до сада на 28 разних језика и штампана у више милиона екземплара.

Њезин се успех објашњава тиме, што у облику просте једне и безазлене приче износи на видик велике и спасоносне истине хришћанске науке, слабости и грешности обичнога човека и многостручна искушавања, опасности и крајњу победу правог хришћанског живота.



Дело је ово обично до сада срећно бивало да изазове симпатију свих оних, који, увиђајући несавршенство човеково и таштину овог света, осећају у души својој жудњу да упознају Бога и да се приближе Ономе, који једини, празнину — рекао бих провалију — у души човечијој својом благодати испунити може. Задобивало је симпатије њихове, јер је из искуства практичног једног живота цртало, и ако у облику алегорије, душевна стања и прилике, кроз које Хришћанин на овом свету има да пролази.

Јован Буњан родио се год. 1628 у Елстоу, селу једном близу Бедфорда у Енглеској. Отац му је био дротар, прост и сиромах човек. Буњан је одрастао као неваљао млад човек у сваком погледу. Ни у шта није веровао. Имао је срећу да се ожени добром женом, пуком једном сиротицом, која му у место сваког другог мираза донесе некакве две старе књиге, од којих се једна звала, „Стаза за простог човека на небо“ (Plain man's pathway to Heaven), а друга: „Практика побожности“ (Practice of Piety).

Читањем ових књига дођоше му прве мисли, да би му ваљало да се поправи. Али му срце

беше тврдо, те се не поправи. После неког времена нанесе га прилика, да чује једну проповед, која га дубоко потресе. Дође до убеђења да је велики грешник, али му се чињаше, да или нема начина да се спасе, или и кад би га било, да је за њ већ позно. Упозна се за тим с једним сиромахом, побожним човеком, те њиме охрабрен узе да чита св. писмо. С почетка мишљаше да ће доста бити ако се животом својим поправи, те својим добрим делима заслужи милост божју. Али дужим изучавањем св. писма и дубљим размишљањем, он мало по мало растијаше и крепљаше се у вери, и најпосле дође да се испуни дубоким и топлим уверењем, да се само кроз веру у Спаситеља Исуса Христа може доћи до правога душевнога мира и спокојства.

Ово је уверење као пламен прочистило и прекалило дух Буњанов. Он, некадашњи неверник, поче да другим људима проповеда Онога, који сиђе на земљу да огласи љубав и братство међу људима, и да им смрћу својом за њихово оправдање докаже, колику љубав Бог према њима има.

Проповедајући еванђеље и потребу покајања у покварсноме и неверничком друштву свога вре-

мена, Буњан дође у сукоб с властима земаљским, које га осуде на дванајест година тамновања. Тамнујући у Бедфорду он написа ово своје дело, које, као јединствено у своме роду, основа славу имену његовом. Изишавши из тамнице Буњан је наставио проповедати еванђеље и писати хришћанске поуке, које у прози које у стиховима. Умрьо је 12 Августа 1688 године.

Може бити да ће по гдекоји читалац желети да чује и побуде, рад којих сам ја неколике слободне моје часове поклонио преводу овога дела.

Ваља ми пре свега казати, да ја налазим — а нека би дао Бог да се ја варам! — да се пламен истините вере почео у последње време да гаси у народу нашем.

Значај хришћанске вере за спасење сваког појединог човека, и значај њезин за народ као целину, неисказано је велик. — По моме дубоком убеђењу она заслужује највишу и непрекидну пажњу свих оних, који желе да виде, да се наш народ, — толиким даровима од Бога благословен — моралише, облагороди и уздигне, да

стече међу народима славно име као народ који љуби напредак, науку, поштење, слободу, а пре свега који верном и чистом љубављу љуби свога Господа Бога, о коме би с царем Давидом могао да запева: „*Да није био Господ с нама, кад људи усташе на нас, живе би нас прождрли, кад се распали гњев њихов на нас. Благословен Господ, који нас не даде зубима њиховим!*“ (Псал. 123).

Ја сматрам да је не само хришћанска дужност, него и дужност патриотска, да сваки син ове земље колико може допринесе, да се у Србији сјајно разгоре огањ вере у Бога, огањ хришћанског милосрђа и љубави.

Заузети бригама материјалног и политичког живота, ми пуштамо да материјализам и атеизам, све под примамљивом заставом науке, освајају највеће морално благо нашег народа. Да ли не ћемо за то једног дана одговарати? Не само као хришћанин, него и као политичан човек, ја налазим да је заиста „*Страх Господњи почетак мудрости*“, и да сви имамо дужност, да не дамо, да невидљиви непријатељи отму небо отаџбини нашој.

Овај малени мој труд нека је један доказ колико желим да према слабим силама својим припомогнем свима који раде, да спасоносна наука Христова и у нашој земљи видљива плода донесе.

На Васкрс 1879
у Београду

Чед. Мијатовић.

ПУТОВАЊЕ ПОКЛОНИКОВО

У ПРИЛИЦИ СНА ЈЕДНОГ.

Како пролажах кроз дивљину овога света ударих на једно место, где беја тамница,[1] и ту легох да мало отпочинем. Заспах и сневах сан један.

У сну видех човека, сиротињски одевена, стоји окренув лице своје од дома свога, у руци му књига једна, а на леђима му привезан некаки големи товар. (Исаија гл. 64, ст. 6; Лука гл. 14, ст. 33; Псалам гл. 38, ст. 4). Погледах га и даље и видех где отвори књигу, и поче у њој да чита. И како читаше сузе му потекоше и он сав уздркта. И већ не могаше даље да се уздржи, него жалосним гласом повика: „Шта да чиним?“ (Дела, гл. 2, ст. 37, гл. 16, ст. 30; Авак. гл. 1, ст. 2, 3.)

Не знајући тако шта да чини, врати се кући својој. Ту се уздржаваше колико могаше да његова жена и деца не би опазили тугу његову.

[1] Писац је овога дела тамновао у тамници у Бедфорду не хтевши да своја убеђења погази.

НАРОДНА БИБЛИОТЕКА СРБИЈЕ БЕОГРАД

Али опет не могаше дуго да ћути, јер тегоба његова све већма растијаше. С тога најпосле отвори срце своје жени и деци својој, и поче им овако да говори:

„Драга моја жено“, рече, „и ви мила децо утробе моје, ја, који вас волим, ево хоћу чисто да полудим са терета, који ме тешко претиште! Осим тога сазнадох поуздано, да ће пасти огањ с неба те ће да спали овај наш град, тако да ћемо изгорети и јадно пропасти сви заједно, и ти моја жено и ви дечице моја, ако се не нађе каква путања, којом би се могли спасти, коју на жалост са сада још нигде не видим!“

Оваким речима зачуде се његови. Није као да су поверовали ономе што им рече, него се побојаше да се није како разболео па му занос ударио у главу. С тога како се већ почело смркавати, одмах му наместе постељу, надајући се да ће му се, кад се добро испава, мозак умирити. Али ноћ њему бејаше онако исто мучна као и дан; он не трену оком већ једнако уздисаше и сузе проливаше.

Кад свану, његови га питаше како му је сад и како је ноћ провео? Рече им: „Све горе и црње!“ Узеде за тим опет да им говори, али они почеше да му се оглушују. Чинило им се да ће му растерати ту његову зловољност, ако му се покажу мало преки и срдити: по некад

би се обрецнули на њ, а по некад не би се ни осврtали на оно што он говори, већ би га пустили нека будали. Кад он то виде, поче да се повлачи у своју клет, те ту на само мољаше се Богу, жаљаше своје, што тако затврђиваху, а жаљаше и сам себе и своју невољу. Одлазио би у поља те тумарао сам самцит, по некад читајући, а по некад молећи се Богу. Тако је провео неколике дане.

Једном, кад тако тумараше по пољима, видех га где чита у књизи својој. Беше веома погружен и невесео и, као оно пре, опет повика: „Шта да чиним, те да се спасем?“ (Дела, гл. 16, ст. 30, 31). Видех га како погледаше то на ову то на ону страну, као да тражи пута којим би утекао. И опет остаде јер не знађаше којим путем да пође. Погледах мало боље, и видех како му приђе један човек, по имену Евангелиста, па га упита: „Шта ти је, што вичеш?“

Хришћанин му одговори: „Како, брате, да не вичем! Ево из ове књиге, што ми је у руци, видим да сам осуђен да умрем, и да ће ми после смрти доћи, да се судим на страшноме суду (Јевр. гл. 9, ст. 27); а налазим, да нити ми се мре, (Јов. гл. 16, ст. 21, 22) нити бих се могао на суду одржати (Језек. гл. 22, ст. 14).

Тада рече Евангелиста: „А што као да ти се не мре, кад је у животу овом пуно невоља?!“

А он одговори: „За то што се бојим, да ме овај велики терет на мојим леђима не одвуче много дубље него што је гроб, те да не пропаднем у пакао (Исај. гл. 30, ст. 33). А кад, брате, не смем да уђем у тамницу, још мање смем да изађем пред суд а са суда на губилиште. Ето то је, што ме мучи и са чега вичем!

„Па кад је тако с тобом“, рече му Евангелиста, „онда што си стао?“ „За то“, одговори му овај човек, „што не знам на коју страну да пођем?!“

Тада му он даде један савијен лист пергамента, на коме беше написано „Бежите од гњева који долази!“ (Мат. гл. 3, ст. 7).

Човек прочита те речи, па, погледавши пун бриге на Евангелиста рече: „Куда да бегам?“ А Евангелиста му одговори, показујући му прстом преко широког једног поља, „видиш ли тамо она врата?“ (Мат. гл. 7, ст. 13, 14). Човек му одговори: „Не видим!“ — „А видиш ли ону сјајну светлост тамо?“ (Псалам гл. 119, ст. 105; 2 Пет. гл. 1, ст. 19). — Рече: „Чини ми се да видим!“ Тада ће му опет рећи Евангелиста: „Не смећи с ока никако ту светлост, иди правцем к њој, па ћеш угледати врата једна, којима кад дођеш закуцај и тамо ће ти казати, шта ваља да чиниш.“

Видех за тим како онај човек поче да трчи. Ваљало му је протрчати мимо куће своје те жена

и деца његова, кад га видеше, истрчаше за њим и викаше му, да се врати. Али он мету прсте у уши па трчаше даље вичући: „Живот! Живот! Вечни живот!“ (Лука, гл. 14, ст. 26). И не обзираше се натраг, (1 Мојсије, гл. 19 ст. 17), већ трчаше једнако к средини оне широке равнице.

Истрчаше из својих кућа и суседи те погледаше за њим како бега и неки му се насмејаше, неки му се ругаху, (Јерем. гл. 20, ст. 10) једни му пређаху, а једни опет викаху му, да се врати. Од ових последњих двојица се одлучише да га врате макар и силом. Једном од њих беше име Упорко а другоме Витко. Истина онај човек већ беше далеко одмакао; али њих двојица баш наумише да га стигну; натурише се за њим и не прође дуго па га стигоше. Тада им се човек онај окрете и рече: „Што дођосте, суседи моји?“ Одговориште му: „Потрчасмо за тобом да ти кажемо, немој човече лудовати, него хајде с нама натраг!“ А он им рече: „То не могу никако. Ви станујете у граду Пропаду, где сам се и ја родио. Ја видим, да ко год остане у томе граду, не може а да не пропадне. Умрећете а пре а после, али ко умре у томе граду, пропашће дубље но што је гроб, пропашће у место у коме гори ватра и сумпор. Драга браћо моја, боље је и за вас, да се не враћате, већ да пођете самном!“

of Destruction

„Шта“, прихвати Упорко, „зар да оставимо пријатеље наше и куће наше пуне свакога смока, јестива и пива, и пуне кошеве наше?“

„Јес'“, рече Хришћанин (јер тако се позиваше онај човек). „Јес' брајко, јер све тамо што је не вреди ни да се упореди са трунком једним од онога, што ја тражим да добијем (2 Корин. гл. 4, ст. 18). Пођите ако хоћете самном, па како буде мени нека буде и вама; јер тамо куда ја идем, има доста и изобила (Лука, гл. 15, ст. 17). Хајд'те самном па да се уверите да је истина!“

Упорко: „Шта је то што ти тражиш, и рад чега хоћеш цео свет да оставиш, само да га нађеш?“

Хришћ: Ја идем да тражим наследство непропадљиво, које не ће иструхнути ни увенути (1 Петр. гл. 1, ст. 4); које је сачувано на небу и тамо осигурано стоји (Јевр. гл. 11, ст. 16), да се у суђени дан даде онима, који га ревносно траже. Ево, ако хоћете, прочитајте шта о томе пише у овој мојој књизи.

Упорко: Махни се ти те твоје књиге, него казуј ти нама хоћеш ли ти натраг или не?

Хришћ: Не ћу никако и ни по што, јер ево метух већ руку на плуг, па ми се не ваља обзирати (Лук. гл. 9, ст. 62).

Упорко: Кад је тако а оно, брат Витко, хајдмо ми двојица натраг кући и без њега. Има пуно таких будала, које кад уврте нешто себи

у главу мисле, да су мудрији од седам других људи, који паметно говоре.

На то ће рећи Витко: „Стани мало брат Упорко! Ако је истина што наш брат Хришћанин говори, онда је оно што он тражи боље од свега што ми имамо. Душа ваља, мене нешто вуче срце, да с њиме пођем!“

Упорко: Шта, зар и ти хоћеш да ступиш у будале, те да их је више! Послушај ти мене па хајдмо натраг. Ко зна куд те овај, коме је се мозак завртио, завести може! Паметан буди па хајдмо натраг.

Хришћ: Пођи ти са мном брате Витко; тамо куда идем ја има свега онога о чему већ рекох а има још многе друге славе. Ако мени не ћеш да верујеш, ево читај у овој књизи; а да је истина што се у њој каже нека ти је доказ, што је њу крвљу својом запечатио онај, који у њој говори (Јевр. гл. 9, ст. 17—21).

Витко: Знаш шта је брат Упорко! ја већ што намерих, намерих! пођићу с овим добрим човеком и с њиме ћу да поделим и добро и зло. Али, добри друже мој, да ли ти знаш пут, који води у оно место?

Хришћ: Човек један, који се позивље Евангелиста, рече ми да се пожурим до малих врата која су пред нама, а тамо ће нам се већ казати којим путем ваља поћи.

НАРОДНА БИБЛИОТЕКА СРБИЈЕ * БЕОГРАД

Витко: Кад је тако, онда дај да полазимо.

И њих двојица одоше а Упорко рече сам себи: „Идем ти ја лепо натраг својој кући; не ћу ја да сам друг таким залуделим и заблуделим људима!“

Док се Упорко враћаше, Хришћанин и Витко идоше преко рâвни разговарајући се и то овако:

Хришћанин. Е да знаш само, брате Витко, како ми је мило, што си пошао са мном. Да је Упорко макар мало само осећао каку силу има и како је страшно оно што је још невидљиво, као што сам ја то осећао, он се не би тако лако одлучио да се враћа.

Витко: Како смо и онако сад овде сами то те молим кажи ми још што год шта све тамо има куда идемо, и како можемо да се наживимо толиких блага?

Хришћанин: И ја сâм боље могу да замишљам духом својим каква су то блага, него што могу језиком да их опишем. Него кад желиш о њима да чујеш, то ћу да ти о њима прочитам из моје књиге.

Витко: А да ли је баш све истина, како се у тој књизи каже?

Хришћанин: Јесте, све је истина, јер у њој говори онај, који лагати не уме. (Тит. гл. 1, ст. 2).

Витко: То је добро речено. Па каква су то блага тамо?

Хришћанин: Има тамо вечни живот и бескрајње једно царство да нам се даде да у њему настањавамо за свагда (Исајија, гл. 45, ст. 17; — Јован, гл. 10, ст. 27—29).

Витко: Хвалимо те! Па шта још?

Хришћ.: Имају тамо да нам се даду круне од злата, и хаљине у којима ћемо да блистамо као сунце на своду небеском (2 Тим. гл. 4, ст. 8: — Откр. гл. 22, ст. 5; Матеја гл. 13, ст. 43)

Витко: Ја да дивно ли је! а има ли и још што?

Хришћ.: Тамо нема више суза ни туге: јер онај, који је господар тамо, утреће сузе наших очију. (Исајија, гл. 25, ст. 8; Откр. гл. 7, ст. 16, 17; гл. 21, ст. 4).

Витко: А хоће ли тамо бити још кога?

Хришћ.: Биће тамо с нама серафима и херуфима (Исај, гл. 6, ст. 2; 1 Солуњ. гл. 4, ст. 16, 17; Откр. гл. 5, ст. 11;), створења божјих од којих ће да нам засену очи кад у њих погледамо. Тамо ћемо се наћи с хиљадама и хиљадама оних, који су пре нас тамо отишли; нико тамо није да чини коме шта зло или на жао, него сви су пуни љубави и светиње; свако тамо хода на погледу божјем и свако стоји пред Богом примљено лепо за свагда. Тамо ћемо видети старешине с крунама на глави, (Откр. гл. 4, ст. 4), и свете девојке са златним гуслама њиховим (Откр. гл. 14, ст. 1—5), тамо ћемо видети све оне мученике, које је свет

овај давао сећи у комаде, спаљивати живе па огњу, бацати дивљим зверовима или у дубине морске, и који све то трпеше зарад љубави, коју имадоше према господару оног места (Јован, гл. 12, ст. 25); све ћемо их тамо видети у слави и обучене у бесмртнос као у хаљину (2 Коринћ. гл. 5, ст. 2, 3, 5).

Витко: Кад те само слушам како говориш о томе благу, па срце хоће да ми од милине искочи! Али да ли можемо достићи сва та добра? Како ћемо да будемо учесници свега тога?

Хришћ.: Господ, владалац онога царства, записао је о томе у свој књизи (Исај. гл, 55, ст. 1, 2; Јован, гл. 6, ст. 57; гл. 7, ст. 37: Откр. гл. 21, ст. 6; гл. 22 ст. 17); а главно је свега што ту каже: ако само хоћемо искрено и истинито да дођемо до оних блага, он ће нам их дати за бадава.

Витко: Е баш ти хвала шта ми каза, добри мој пријатељу. Хајде да се пожуримо још мало боље.

Хришћ.: Мука је то што ја не могу да идем онако брзо како бих хтео, а то све због овога терета, који ми је на леђима.

Док су још тако говорили западоше у некаки глиб, јер усред онога поља бејаше нека баруштина којој беше име "Очајница." Гацаше обадвојица донекле по глибу оном, и оба се умрљаше блатом. Хришћанин због онога терета на њему

поче дубоко да запада, тако да се с тешком муком извлачаше.

Тада ће Витко рећи: „А шта је ово, брате хришћанине, та куд ми ово западосмо?

„Да ти право кажем, брате“ рече хришћанин, „не знам ни сам где смо сад!“

На то се расрди Витко, па љутито рече своме сапутнику: “Зар је то она срећа, коју ти мени описива? Кад нас на самоме почетку пута овака срећа тера, а да шта још не ће бити док до на крај томе путу дођемо? Нека се ја само извучем с читавом главом из овога глиба, на част теби све колико оно царство, иди сам тамо па се нацаруј и за мене!“ И то рекавши он с великом напрегом поче да глиба из онога блата па ону страну, која беше најближа завичају његовом, па извукавши се тешком муком и сав блатав отиде право кући својој, нити га хришћанин више очима својима виде.

А хришћанин сиромах остаде сам, да гмиже по глибу Очајници како год може. Опет за то он натезаше све на ону страну, која је даље од завичаја његова а ближе оним вратима. Он већ и дође близу крају баруштине оне, али га терет његов толико савлађиваше, да већ даље не могаше да на суво изађе. Тада видех у сну, како му приђе један човек, коме је име Помагај, и запита га „шта ћеш ти ту?“

Хришћанин: Човек један по имену Еванге-листа упути ме, да идем к оним вратима тамо, не бих ли утекао од гњева, који ће доћи, и по-каза ми овај пут. Ја пођох тамо и ево загазих у овај глиб.“

Помагај: Али што ниси ударио тамо где је намештено камење те си лепо могао од камена на камен скачући, прећи овај глиб?

Хришћанин: Страх ме је тако погонио, да сам бегао најпречим путем, те упадох овде.

Помагај: Дед', дај ми амо руку! Хришћанин му пружи руку те га онај извуче из глиба (Псал. гл. 40, ст. 2) и постави га на здраву тврду зе-мљу и рече му нека иде сад даље својим путем.

Тада ја приступих ономе, који му поможе, и рекох: „Опрости, што ћу да те нешто запи-там. Кад већ овуда води пут из града Пропада к оним тамо вратима, што се нико не нађе, да ово парче пута оправи, те да се сиромаси пут-ници не излажу опасностима?“

А он ми рече:

„Овај се глиб овде не може да загати, нити се ово место даје оправити. Овамо се једнако слива сва пена и све ђубре, што обично прати свест о греху, и с тога се и зове „Глиб Очај-ница“; јер тек што се грешник као разбуди, по-гледа око себе, види своје стање и види да је изгубљен, одмах се у души његовој породи неко

страховање, сумњичење, зебња, очајавање, што све протиче овамо у ово место и прави глиб. С тога и јесте ово место тако зло.“

„Оно није воља царева, да ово овако остане (Исај. гл. 35, ст. 3, 4). Раденици његови ево већ хиљаду осам стотина и толико година под управом најбољих неимара раде да поправе ово место, ако се поправити може: и, само како ја памтим, овај је глиб прогутао у најмању руку двадесет хиљада колских товара, да, милијуне здравих настава и поука, које су у свако доба године и из свију крајева царства доносивали и набацивали овде на ово место, не би ли га само поправили ако је за поправку; и ма да је оно како људи, који добро знају, кажу најбољи материјал, опет глиб Очајница остаде глиб, и као да ће тако остати ма шта да се ради.

Оно истина по наредби законодавца посред глиба намештено је јако и по широко камење; али кад год хоће време да се промене, глиб се овај још већма разлије, те прелије оно камење тако, да се тешко распознаје где је. А много пута и кад се види, то неке људе обузме несвестица, омакну ногом мимо камен те се заглибе и испрљају. Него кад се већ једном уђе на она врата тамо, онда настаје сув и добар пут. (1 Сам. гл. 12, ст. 23).

За овим видех у сну, како се Витко већ до-

тле беше вратио кући. Дођоше му суседи да га виде. Једни га хваљаху како се врло мудар показао што се вратио, други му рекоше да је будала био и што је полазио с хришћанином; а неки га богме и задиркиваху због његове страшљивости говорећи му: „Их, каки си ми ти човек! Баш си се показао као јунак! Та кад си већ наумио био да пођеш, онда је срамота да се одмах враћаш, чим наиђеш на прву тегобу!“ Најпосле се Витко беше мало и застидео и покућен сећаше с њима. Али мало по мало ослободи се опет, те онда сви заједно почеше да праве досетке и да се смеју сиромаху хришћанину за леђима његовим. Толико о Витку.

Хришћанин иђаше сам својим путем и даље. Још из далека виде једног човека, који долажаше преко поља правцем њему у накрст. И мал' се не сударише прелазећи један другом пут. То беше господин човек, по имену Светан Мудриновић. Становао је у граду Наживују, у коме је главно било пиј и једи, и наживуј се док си жив. Беше он велики град с пуно народа у њему, а није био ни врло далеко од града Пропада, из кога је хришћанин. Сусревши се с хришћанином и видевши га како с товаром иде, уздишући и јечећи, господин Светан Мудриновић одмах помисли, да ће то бити тај хришћанин о коме је већ нешто начуо био, (јер се о његову

одласку из града Пропада рашчуло било не само свуда по томе граду него и по другим местима у околини). С тога баш хтеде да се с њиме упусти у разговор.

Светан: А куд бог да, пријане? Куд си се тако задувао с тим толиким товаром?

Хришћанин: Заиста и јесте товар, какав је мало ко имао! А што ме питаш куда ћу? Ето идем к оним вратима тамо што су испред нас, јер тамо ћу, рекоше ми, сазнати, како да се отресем овог великог терета.

Светан: А имаш ли жену и децу?

Хришћанин: Имам; али ме је овај терет толико претиштао, да последње време не имадох радости ни на жени ни на деци: чини ми се као да их и немам. (1 Корин. гл. 7, ст. 29).

Светан: Брајко, хоћеш ли ме послушати, да ти дадем добар један савет?

Хришћанин: Још ћу ти рећи и хвала, само ако је добар, јер мени и требају добри савети.

Светан: Ја бих ти по најпре рекао да скинеш тај терет с леђа, јер док год га се не отресеш не ћеш се смирити у души нити ћеш моћи да уживаш благослове којима те је Бог обдарио.

Хришћанин: Та ја друго и не тражим, него да се опростим овога терета! Али ево муке где га ја сам не могу да скинем, нити се у моме завичају нађе кога, који би то могао да учини. С тога

сам и пошао овим путем, не би ли се само једном терета овог опростио.

Светан: Али ко ти рече да баш овим путем пођеш?

Хришћанин: Нађох се с једним човеком, који ми се чинаше да је од велике доброте и памети Име му је, колико се сећам, Евангелиста.

Светан: Нека се зове како хоће, тек му не ваља посао, када те је тако наопако упутио! На свој земљи нема горег, несрећнијег и опаснијег пута, него што је овај, који ти он показа! Видећеш и сам, само ако пођеш и даље по његову казивању. А већ си, како видим, имао неку муку, јер ето си сав блатав, и баш бих рекао да је то муљ из глиба Очајнице! Него све је то још ништа и тек мали почетак према ономе, какве те муке и невоље чекају на овоме путу. Боље је, послушај ти мене; ја сам од тебе у годинама старији па боље и знам: ако пођеш и даље овим путем напашће те свака беда, умор, боља, глад, опасности, нагота, мач, лавови, змајеви, помрчина, на кратко смрт и свако друго зло. Ово што ти говорим све је цела истина, о којој су се толики уверили и осведочили. А као што да себе тако за бадава бацаш у пропаст, идући за саветом човека, кога и не познајеш?!

Хришћанин: Е, мој господине, та овај терет на леђима мојим, гори ми је него сва та

зла што ти побројa. Чини ми се да не марим ни за шта, нити ћу од чега презати, само да се једном отресем овога терета.

Светан: А како дође ти до тога терета?

Хришћанин: Читајући ову књигу што ми је у руци.

Светан: И мишљах да ће тако бити! Теби се десило што и толиким другим слабим људима који кад хоће да се заносе стварима, које су више њих и ван снаге њихове, брзо падну у бунило. А то бунило начини од човека читаво чудо, као што видим да се и од тебе учинило, па још га гони да јури у свакојаке ризике и опасности да тобож само добије нешто што и сам не зна шта је.

Хришћанин: Оно ја већ знам шта ја тражим, и шта бих хтео да добијем: да ми се само олакша овај терет.

Светан: Па кад хоћеш да ти се олакша, то што идеш овим путем на коме су толике опасности и где ти је све теже? А особито ево (само да хоћеш да ме чујеш и послушаш!) ја знам да ти покажем други пут, на коме никаквих опасности нема. Заиста, та лек ти је мало не баш под самом руком твојом. Још ми ваља рећи и то, да овамо куда бих те ја упутио, не само да нема опасности, него човек може да је сигуран као да је на својој баштини; наћи ће пуно при-

јатеља, леп дочек свуда и пуно сваког задовољства.

Хришћанин: Па, Бог ти душа, господине, казуј ми ако знаш само:

Светан: Па да ти кажем! Ево у ономе селу тамо, које се зове Поштеница, има један господин по имену Чланко Подзаконски, врло мудар човек, који је стекао добро име и лепа гласа, и који је вешт да скида људма с леђа терете какав је тај твој; колико ја само знам он је многим људма учинио тиме велика добра; а вешт је да лечи и оне, који би и памећу малко скренули под таким теретом. Њему би ти могао сад одмах отићи, па да се лепо помогнеш. Стан му није далеко одавде, нема ни два три пушкомета. Ако се он сам код куће десио не би, биће тамо његов син, по имену Учтивко, који је и сам вешт као и отац му. Ја велим баш ћеш се тамо на сигурно помоћи те се опростити тога терета. А ако не би био вољан да се вратиш у твоје место рођења (што ти не бих ни световао да учиниш), онда би лепо могао послати по жену и децу, нека ти дођу па се настани и сам у томе селу; мислим да би ти дали и нешто земље од општинске утрине. А и онако је јевтино ту живети а и пријатно је, јер бар знаш да имаш добре и поштене комшије, који би ти свагда на помоћи били.

Хришћанин се већ нешто помео беше. Најпосле помисли у себи: ако је све ово истина што овај човек говори, онда би најпаметније било да ја њега послушам. С тога рече:

„А молим те, господине, можеш ли ми показати, којим се путем иде к томе човеку?

Светан: Видиш ли оно високо брдо тамо?

Хришћанин: Видим!

Светан: Преко тога брда пођи па прва кућа на коју удариш његова је.

Хришћанин се захвали лепо и скрене са свога пута да потражи Чланка Подзаконског.

Али кад већ дође под брдо учини му се да је врло високо и тако стрмо, да чисто изгледаше као да се наклопило над њим. Кад погледа уз брдо на више учини му се, да тек што се није на њ само стропоштало. Страва га нека ухвати и не знађаше шта да ради. А и онај товар на леђима претишташе га још теже, те се једва држаше на ногама. Уз то почеше из самога брда муње да севају (Др. књ. Мојс. гл. 19, ст. 16, 18), те се наш путник побоја да не удари гром у њ. Зној га спопаде и сав дркташе од страха (Јевр. гл. 12, ст. 21). И сад тек поче да жали, што послуша савет Светана Мудриновића. У том погледа на страну и виде где иде Евангелиста. Хришћанин сав поцрвени од стида. Евангелиста се примицаше све ближе; упрьо беше у њ ош-

тар и строг поглед, и кад му већ са свим близу дође, поче да говори:

Евангелиста: А шта ћеш ти ту?

На ове речи Хришћанин не знађаше шта да одговори; збуни се па погледа у земљицу црну и не проговори ништа. Тада ће Евангелиста опет рећи:

Евангелиста: Ниси ли ти онај човек, кога ја сусретох где виче и јадикује у пољу ван града Пропада?

Хришћанин: Јесте, ја сам тај.

Евангелиста: Не рекох ли ја теби да идеш путем к оним малим вратима?

Хришћанин: Јесте истина, ти ми тако рече.

Евангелиста: Па што сврну тако брзо с правога пута? Јер ово си ти амо залутао!

Хришћанин: Тек бејах изгацао из глиба Очајнице а срете ме један, рекао бих, учеван господин, па ми наказива да у једном селу овде близу има човек, који би ми могао скинути товар с леђа без по муке!

Евангелиста: А ко беше онај човек?

Хришћанин: Кажем ти изгледаше ми као какав господин, много ми говораше и најпосле ме навуче да га послушам, те ме ево сад где сам. Него кад дођох под ово брдо, ја стадох, учини ми се као да ће да падне на моју главу и уплаших се.

Евангелиста: Па шта ти је рекао тај господин?

Хришћанин: Најпре ме питаше куда ћу и ја му казах.

Евангелиста: Па онда?

Хришћанин: Питаше ме имам ли жену, и ја му рекох све како је, и причах му како са овога терета, који ми је на грбини, не имадох већ више радости ни у чему па ни у деци.

Евангелиста: И још шта ти рече?

Хришћанин: Рече ми: гледај што пре да се тога терета отресеш. Одговорих му: та то је оно шта ја баш и тражим, и с тога сам се и упутио к оним тамо вратима, јер чух да ће ми се тамо казати, где је место где ћу себи лека наћи. Тада ми рече, да ми он може показати бољи, лакши и пречи пут, на коме нема онаких незгода, какве су на путу, што ми га ти показа, а тим путем, рече ми, доћи ћу ка кући једног човека, који је вешт да скида оваке терете; ја му поверовах и скренух с пута на ову страну, не би ли срећом себи како помогао те се терета овог ослободио. Али кад дођох овамо и видех какво је ово брдо, поплаших се и стадох, и већ сад не знам шта да радим.

Тада му рече Евангелиста: Почекај мало да ти покажем речи божје. Хришћанин сав дркташе а онај настави: „Гледајте да се не одречете онога, који говори: јер кад они не утекоше, који се одрекоше онога, који пророковане на земљи, а камо

ли ми који се одричемо небескога“ (Јевр. гл. 12, ст. 25). И још рече: „А праведник живеће од вере; ако ли отступи, не ће бити по вољи моје душе.“ (Јевр. гл. 10, ст. 38). А те речи он овако примени: ти си човек који трчиш у своју пропаст; ти си почео да одбацујеш савет Свевишњега и да сврћеш с пута мира, и загазио си у опасност да пропаднеш.

Тада Хришћанин паде на земљу и повика: „ej тешко мени, ја пропадох!“ На што га Евангелиста дохвати десном руком и рече: „Сваки грех и свака хула опростиће се људима“ (Мат. гл. 12, ст. 31). „Не буди неверан, него буди веран“ (Јов. гл. 20, ст. 27). Тада се Хришћанину опет као поврати срце те устаде, истина дркћући, и опет стаде пред Евангелистом.

Евангелиста настави да му говори: Од сада боље да пазиш на оно, што ћу ти рећи. Сад ћу ево да ти кажем ко је онај, што те заведе на странпутицу, и ко је онај, коме те је био упутио. Онај, што те је срео био, зове се Светан Мудриновић и право се тако зове, јер сав мирише на световна учења; он је од света човек за то и говори од света (1 посл. Јов. гл. 4, ст. 5); (с тога се и хвали како најрадије и управо свакада иде у цркву у селу Поштеници); а он воле световна учења, јер га чувају, да не мора да носи крст, нити да се пати и да се гони за крст (Галат. гл. 6, ст. 12) и како је то човек који иде само за

оним што је телесно, то он једнако гледа да квари мени моја посла, и ако ја радим оно, што је право и што је Богу драго. У ономе што ти тај човек световаше има троје, чега треба да се клониш и чега треба да се грозиш: 1, што те скреће с правога пута твога; 2, што хоће да учини да ти је мрзак крст; 3, што хоће да те упути стазом, која у смрт води.

Прво, треба да се грозиш кад те он одвраћа од правога пута, да, треба да се грозиш на самога себе, ако пристанеш да скренеш, јер то није друго вєћ одбацити савет божји и примити савет једнога Светана Мудриновића. Господ је рекао „Навалите да уђете на тесна врата“ (Лука гл. 13, ст. 24), — врата, ка којима те ја упутих; јер „уска су врата и тесан пут што воде у живот, и мало их је који га налазе“ (Мат. гл. 7, ст. 14). Од тих уских врата, и од пута, који к њима води, свратио те је онај неваљао човек, и ево мал' те не одведе у пропаст. С тога не дај се више варати ни одвраћати с правог пута, и немој га више никако ни слушати.

Друго, немој да га слушаш кад ти крст омражава, јер боље је страдати с крстом, него ли имати земаљску сладост греха, и ваља да држиш крст за веће богатство од свега блага мисирскога (Јевр. гл. 11, ст. 25 и 26). Осим тога није ли ти цар славе рекао: онај који хоће да спасе свој жи-

тот, изгубиће га? И „ако ко дође к мени а не мрзи на својега оца, и на матер, и на жену и на децу и на браћу и на сестре и на саму душу своју, не може бити мој ученик.“ (Лука, гл. 14, ст, 26; — види и Марко гл. 8, ст. 38, Јов. гл. 12, ст. 25; Мат. гл. 10, ст. 33). Кад ти дакле дође човек, па ти почне говорити да ће оно, без чега вечна истина каже да вечан живот заслужити не можеш, да ти буде смрт, — немој га слушати, већ га се гнушај.

Треће: Треба да се чуваш да ти не поведе стопе твоје на пут, који води к слугама смрти. А за ово ваља најпре да погледаш ка коме те је он био послао и да л' је онај човек могао да те терета твога ослободи.

Онај, коме си пошао за лек, и коме је име Подзаконски, син је једне робиње, која и сад служи с децом својом, (Галат. гл. 4, ст. 21—27), и која је управо то што и ова гора Синај, од које си се уплашио да ти се не сруши на главу. Али кад она с децом својом служи, како можеш да мислиш да ће она моћи да те ослободи? Нити је њезин син Подзаконски још икада кога од терета ослободио, нити ће икада моћи кога ослободити: јер не можете се ви оправдати делима закона, јер нити се делима закона који жив човек ослободио свога терета. За то ти кажем, онај господин Светан Мудриновић права је про-

тува, а онај господин Подзаконски права варалица. А што се тиче његовога сина Учтивка поред свега што се он прави благ и предусретљив и љубазан, то је једно притворно створење, које ти не може помоћи. Веруј ми, у свему оном шго си чуо о овим будалама, нема ништа друго него намера, да ти украду спасење твоје, враћајући те с пута на који те ја упутих.

Кад то изговори Евангелиста подиже руке к небу и помоли се гласно, да Бог потврди његове речи. На то поче да грми и сева из горе, под којом Хришћанин стојаше, те се овоме коса накостреши. И усред оног севања загрмеше ове речи: „Који су год од дêла закона, под клетвом су, јер је писано: проклет сваки, који не остане у свему што је написано у књизи законској да чини“ (Галат. гл. 3, ст. 10).

Хришћанин се беше тако препао, да мишљаше свакога тренутка, сад ће га смрт задесити. Он поче да јадикује и заплака се и проклињаше и час, у који се сусрете са Светаном Мудриновићем, и називаше сам себе по хиљаду пута будалом, што савете његове послуша. Стид га све већма обузимаше кад помишљаше, како је се дао са правога пута одвући саветом тога човека, који су само из телесних обзира потицали. Пошто се мало изјадикова, опет се окрете к Евангелисти и рече: Молим те кажи ми шта мислиш, има ли

још какве наде за ме?! Могу ли да се опет вратим на онај пут па да идем к вратима, ка којима си ме упутио био? Да ли ме сад отуда неће са срамотом отерати што скренух с пута и згреших? Кајем се те како сад, што послушах савете онога човека, али да ли ми се може грех мој опростити?!

На то ће му Евангелиста рећи: Оно је твој грех врло велики, јер си од један пут два зла учинио: оставио си добар и прави пут, па си пошао путовима забрањеним. Него и опет човек, који је на вратима, примиће те, јер је пун добре воље према људима. Само од сада се добро чувај да опет с пута не свернеш, те да не погинеш на путу своме, јер ће се гњев његов брзо разгорети", (Псалам гл. 2, ст. 12).

Тада се Хришћанин крене да се поврати на пут, који је био оставио, а Евангелиста се сад пољуби с њиме, осмехну се на њ пријатељски и рече му: „С Богом пошао и срећан ти пут!"

Хришћанин иђаше брзим корацима; на путу никога не поздрављаше; кад би га ко сусрео те нешто запитао, он не смедијаше ни уста да отвори. Журио је се као човек, који зна да корача по забрањеном земљишту, и који не мишљаше да је ван опасности док год не изађе на онај пут, који је на савет Светана Мудриновића оставио био. Путујући тако Хришћанин

најпосле дође до оних врата, ка којима је и пошао био. Изнад врата беше натпис: „Куцајте и отвориће се!“ (Матеј, гл. 7, ст. 7).

Он покуца неколико пута рекавши: „Отворите ми зарад Бога истинога! И ако нисам заслужио, опет за то отворите ми, те да вам пе вам славу и хвалу до неба!“

Најпосле дође на врата човек један, озбиљан у лицу и по имену Доброволь. Он питаше изнутра ко је то, одакле долази и шта хоће?

Хришћанин: Ја сам сиромах грешник, који носим велики терет. Долазим из града Пропада а путујем на брдо Сион, не бих ли се тамо спасао од гњева, који ће доћи. Рекоше ми да кроз ова врата води пут тамо, па бих молио да ме пустите да прођем ако хоћете.

Доброволь: Хоћу од свег срца. И с тим речима отвори врата.

Кад Хришћанин наступи на врата онај га изнутра брзо увуче унутра. Хришћанин рече: А што то? На то онај други одговори: За то што не далеко одавде има јака кула једна, у којој заповеда Белзебуб; одатле и он и његови војници гађају стрелама на све оне, који се на овим вратима појаве, не би ли тако погинули пре него што овамо унутра уђу. Тада рече Хришћанин: „Хвалим те Господе Боже!“ и које од радости које од страха сав дркташе.

Кад већ уђе унутра онда га Добровољ упита, ко га је овамо упутио.

Хришћанин: Евангелиста ми рече да пођем овамо и да закуцам на ова врата, као што и учиних. И још ми рече, да ћеш ми ти казати, шта ми ваља чинити.

Добровољ: Ено, врата су се отворила пред тобом и нико ти их не може затворити.

Хришћанин: Сад опажам да почнем да жњем што посејах усудив се да пођем амо.

Добровољ: Али како то да ти сам дођеш овамо?

Хришћанин: Тако, што ниједан од мојих суседа не хтеде да увиди опасност своју онако, како ја увидех моју.

Добровољ: Да ли је ко од њих знао, да си ти амо пошао?

Хришћанин: Знали су. Моја жена и деца видоше ме кад пођох, па повикаше за мном да се вратим, а и неки од мојих суседа викаше за мном. Али ја запуших уши прстима и тако пођох даље.

Добровољ: А да ли ко пође за тобом, да те наговори да се вратиш?

Хришћанин: Јест, дотрчаше за мном Упорко и Витко. Али кад видеше да не могу мноме да овладају, онда се Упорко врати натраг исмевајући ме, а Витко пође донекле са мном.

Добровољ: Па што не дође?

Хришћанин: Ми лепо одосмо заједно све до глиба Очајнице, у који западосмо обојица, а не знадосмо ни сами како. Моме се сапутнику учини, да је већ много и сувише незгода на том путу те не хтеде даље. Изађе на суво на ону страну која беше нај ближа кући његовој и рекавши ми: „иди ти па се сам науживај нове обећане земље“ отиде натраг путем за Упорком, а ја наставих мој пут сâм овамо к овим вратима.

Добровољ: Ала јадна човека! Зар њему небеска слава тако мало вреди да мисли, да рад ње не треба да се излаже ни најмањој тегоби нити икаквом ризику?!

Хришћанин: Ја казивах Витку све што знадох о правој истини. Него да ти право кажем, нисам ти ни ја много бољи од Витка, јер ја, ако се и не повратих кући као он, опет свернух с правог пута и пођох стазом која води у смрт, а то све што послушах савет некога Светана Мудриновића, који говораше само оно, о чему мишљаше да гове телу.

Добровољ: Шта зар је и тебе био ухватио? И казао ти је без сумње да потражиш лека у Подзаконскога! и један и други од једне су сорте људи. И ти га послуша?

Хришћанин: Послушах га докле смедох. Пођох да тражим господина Подзаконскога, док ми се не учини, као да брдо, које беше близу ње-

гове куће, хоће да се стропошта на моју главу, те се уплаших и стадох.

Добровољ. На оној су гори многи већ до сада смрт своју нашли, а још ће је многи тамо наћи. Срећа је те си студа умакао, јер би се иначе тамо раздрускао у комаде.

Хришћанин: Већ и не знам шта би тамо од мене било, да срећом не дође Евангелиста, те ме нађе како стојах као скамењен не знајући шта да отпочнем. Него, нека је хвала Богу, што онај човек дође, јер без њега никада ја не бих дошао довде. Али ево ме сад овде, какав сам такав сам, и ако пре заслужујем да ме она гора раздруска, него да с тобом говорим. О каква је то срећа за ме, што ме пусти, да овамо унићем!

Добровољ: Ми овде никад не замерамо човеку какав је био пре него што је амо дошао; никога ми одавде не одбацујемо ни којим начином (Јован, гл. 6, ст. 37). Него ходи мало са мном, добри Хришћанине, да те мало поучим о путу којим ти даље ваља поћи. Погледај пред собом: видиш ли тај уски пут? Тим путем ваља да идеш. Утрли су га патријарси, пророци, Христос и апостоли; прав је као да је лењиром повучен, али је по узак. Њиме ваља да идеш.

Хришћанин: Да нема само каквих раскрсница да се човек, који не зна, не помете и не залута?

Добровољ: Богме тога има по доста мало даље, и има широких и утрвених путова, који од ове путање воде и на десно и на лево. Него распознаћеш прави пут од неправога тиме, што је он узан и иде правце линијом као на конац повученом (Матеја гл. 7, ст. 14).

Тада видех у сну како Хришћанин приступи ближе па запита, не би ли му Добровољ помогао, да се опрости онога терета на леђима. Јер још га се не беше отресао, нити га се могаше отрести без нечије помоћ.

Доброљ му рече: „Што се тиче тога терета, задовољи се да га носиш још мало, док не стигнеш на место ослобођења, где ће ти сам од себе отпасти.“

Хришћанин тада поче да мало притврђује своје опанке, и да се спрема на пут. Добровољ му још рече да ће мало кад одмакне стићи до куће једнога човека, који се зове Тумач, ту нека покуца па ће му тај човек казати много шта, што је добро и што ће му од користи бити. За тим се опростише и са „С богом остај!“ и „С богом пошао!“ наш Хришћанин настави свој пут.

Ишао је по доста док дође до куће Тумачеве. Ту лупаше он неколико пута на вратима док неко најпосле из авлије зидом обграђене не повика: „Ко је то што лупа?“ Хришћанин се одазва рекав: „ја сам путник, коме један по-

знаник газде од ове куће рече, да сврати овде за своју корист. Желео бих ако може бити да се с газдом видим.“

Зовнуше газду од куће, који мало после дође и запита Хришћанина, шта би хтео.

Хришћанин: Ја сам из града Пропада и пођох на гору Сион. На вратима, кроз која овај пут води, рекоше ми да ћу, ако се свратим овде к вама, чути много шта, што ми може од користи бити на даљем путу моме.

„Кад је тако“, прихвати Тумач, „онда уђи унутра, имаће по нешто шта да ти кажем.“ И онда рече слугама да запале свеће, јер беше већ мрак, и уведе Хришћанина у једну собу. На једноме зиду те собе вишаше слика неког веома озбиљног човека: беше насликан како је подигао очи к небу, држећи у руци најбољу од књига, закон истине уписан му беше на уснама, свет му беше иза леђа; стојаше као да хоће да убеди људе; горе над главом његовом лебдила му је круна од злата. Хришћанин се одмах загледа у ту слику па најпосле запита: шта претставља она?

Тумач: Ово је слика једнога човека од хиљаде. Тај би могао речима апостола казати: Ако имате и триста учитеља у Христу, али отаца много немате; јер вас ја у Христу Исусу родих јеванђељем. (1 Коринћ. гл. 4, ст. 15). И

дечице моја, коју опет с муком рађам, докле Христово обличје не постане у вама (Галат. гл. 4, ст. 19). Што видиш како је подигао очи к небу, како држи најбољу књигу од свих књига у руци, и како му је на уснама закон истине уписан, то је све да ти покаже, да је његов задатак да упозна па да открије оно, што је тамно грешницима; а и видиш како стоји као да људма нешто доказује и хоће да их убеди. Ово што је насликано, како му је свет бачен иза леђа, а озго са неба му као пада златна круна на главу, то је да покаже како је он, — забацујући и презирући ствари овога света зарад љубави, коју има према служби у свога учитеља и Господа, — сигуран да га на небу слава чека. Ја ти ову слику прво показах за то, што је човек, који је овде насликан, једини кога је господар од онога места, у које ти идеш, овластио да ти буде вођ кроз све теснаце и тегобе, у које ћеш можда путем западати. С тога добро запамти шта си видео и шта си од мене чуо, јер ћеш на путу твоме наићи на многе, који ће се понудити да ти буду вође, али којих пут води у смрт.

За тим га узеде за руку и уведе у једну велику собу, у којој беше пуно прашине, као да се никада чистила није. Тумач се окрете по њој два и три пута, и онда зовну једнога слугу и рече му, да је почисти. Кад овај поче да чисти, диже

се толики прах, да се Хришћанин мал' не угуши. Тада ће Тумач рећи једној девојци која ту стојаше: „донеси мало воде те попрскај по соби!“ што кад ова учини леже прах и соба се лепо почисти.

Тада ће Хришћанин рећи: А шта значи све то?

Тумач: Ова је соба човечије срце, које се никада није осветило тихом благошћу еванђеља. Прах је прворођни грех и друга унутрашња кварež, која је целог човека обузела. Онај што најпре поче да чисти, то је закон старога завета; а девојка што донесе воде те попрска и помете собу лепо, то је еванђеље. Сад, као што си видео, чим је онај први почео да чисти, прашина се толика дигла, да се соба не би никако могла почистити и мало се ти сам не загуши. Ово је да ти покаже, да закон, у место да утицањем својим очисти срце од греха, само га оживи, (к Римљ. гл. 7, ст. 9), ојача (1 Коринћ. гл. 15, ст. 56) и увећа у души (к Римљ. гл. 5, ст. 20). Закон уме да открије где је грех и забрањује га, али не даје снагу да се савлада. А као што си видео како она девојка уђе, пошкропи собу водом, на што се лепо почисти; то је да ти се покаже, како кад еванђеље са својим благим и драгоценим упливима продре у душу човечију, грех се тако победи и савлада и душа се тако

вером прочисти, да је спремна да се у њу цар славе може да настани. (Јован, гл. 15, ст. 3; Дела, гл. 15, ст. 9; Ефесцима гл. 5, ст. 26; посл. Јов. гл. 15, ст. 13).

За тим вилох како Тумач узеде Хришћанина за руку и уведе га у једну малу собу, у којој сеђаше двоје дсце, свако на својој столици. Ономе старијем беше име Страско, ономе млађем Трпко. Страско беше нешто зловољан, а Трпко беше миран и тих. Хришћанин упита: „што је Страско тако зловољан?“ а Тумач му одговори: „Васпитач њихов жели, да се све оно што је најбоље остави, па да им се преда на пролеће, и Трпко је вољан да чека, али Страско не ће већ тражи, да му се све оно, што је њихово, сад одмах даде.“

Тек он то изговори, а уђе унутра један човек, носећи пуну врећу свакојаког блага, па је изручи пред ноге Страску. Овај се обрадова, скочи доле, поче по оном благу да се ваља, поче да га разбацује и да се игра с њиме, и смејаше се и ругаше се Трпку. Не прође дуго па се оно све изломи, растури и Страско сав исцепан у самим дроњцима седе опет на оно своје старо место.

Тада се окрете Хришћанин Тумачу и рече: „Молим ја тебе, протумачи ти мени, шта све ово значи?“

Тумач: Ова два детета претстављају људе и то: Страско оне људе, који воле царство земаљско а не маре за небеско царство, а Трпко оне, што воле царство небеско. Страско хоће сва своја блага да има сад одмах, то јест још на овоме свету, а Трпко пристаје да чека и до године за свој удео, то јест чека да награду своју прими на ономе свету. Она пословица: „боље један врабац у руци него два у шуми“, вреди у људи данас више него сва божанска сведочанства светога писма о ономе свету. Али као што си видео да је Страско све у брзо искварио, упропастио и растурио, па остао у самим дроњцима, тако ће бити и с оним људима на свршетку овога света.

Хришћанин: А, сад видим да је Трпко далеко паметнији, и то са више узрока; јер прво он остаје да чека да најбоља блага прими на послетку, а друго он ће да има славу своју, кад други не буде имао ништа до дроњака својих.

Тумач: И још можеш да додаш, да слава онога света не ће никад минути а слава се овога разбије као магла и нестане је. С тога Страско добивши свој део први, нема толико узрока да се смеје Трпку, колико ће Трпко, добивајући свој део последњи, имати узрока да се смеје Страску. Јер оно што је прво мора да уступи своје место последњему, јер и последњем треба времена док дође, а последње не уступа своје

место никоме, јер и нема ко на његово место да дође. С тога онај, који свој удео прими први, и треба да има времена да га потроши; а онај, који последњи прими свој удео, држаће га трајно. С тога је и речено на ономе свету богаташу: „Синко, опомени се, да си ти примио добра своја у животу своме, и Лазар опет зла; а сад се он теши, а ти се мучиш.“ (Лука, гл. 16, ст. 25).

Хришћанин: Видим да није добро жудети за земаљским благом овога света, већ да је боље тећи себи блага за онај свет.

Тумач: Истину си рекао. Јер блага која се не виде вечна су. (2 Коринћ. гл. 4, ст. 18). Али и ако је то тако, опет почем су земаљске сладости и наше жудње тако блиски суседи, и почем су с друге стране невидљива блага и наша телесност међу собом прави странци, то највише и бива да се оне прве две спријатеље, док је даљина између ових последњих једнако и непрекидно велика. (Римљ. гл. 7, ст. 15—25).

За овим видох у сну, како Тумач узеде Хришћанина за руку и поведе га к једном огњишту, на коме велика ватра гораше. Један човек стојаше ту па сипаше воду на ватру, не би ли је погасио. Али се ватра разбуктаваше све већма и пламен лизаше све на више. На питање Хришћаниново шта значи то, Тумач му рече: „Ова је ватра пламен љубави божје у срцу човечијем.

Онај што сипа воду да је погаси, сатана је. Али као што видиш, ватра се само још већма разгорева, а ево за што?“ И с тим речима поведе га на другу страну огњишта и ту показа му како неко, као прикривши се иза зида, непрекидно баца уље на ватру. Тумач за тим рече Хришћанину: Видиш, то је Христос, који непрекидно с уљем своје благодати подржава и потхрањује посао, који је једном већ у срцу започет, а тиме, ма шта сатана да ради, опет се душе Христових људи показују пуне благодати. А што видиш да се онај човек као прикрио иза зида, те као кришом додаје уље у ватру, то је да те поучи, како је за човека, који је у искушењу, обично тешко да види и да упозна како се онај утицај благодати у души његовој подржава.

Тумач тада узеде Хришћанина за руку и одведе га преко авлије к дивној једној палати, коју је милина било погледати. Хришћанину радост обузе срце и не могаше да се надиви. Опази како се горе у палати шетају неки људи све у само злато одевени.

Хришћанин ће најпосле рећи: Ала, да л' би и ми могли да уђемо тамо?

Тумач уместо одговора поведе га к вратима од палате. Ту нађоше пуно света, гомилу људи, који тако исто жељаху да унутра уђу, али не

смедоше. Не далеко од капије и пред њом сеђаше за једним столом човек један; пред њим беше велика једна књига, перо и мастило те уписиваше имена оних, који би хтели да унутра уђу. На самим вратима стојаху стражари у оклопима, с голим мачевима у руци, готови да секу свакога, ко би год покушао да уђе унутра. Хришћанин се малко збуни, не знајући шта да мисли о томе. А кад већ нико од толиког света не смеде да приступи к вратима од страха од оних оружаних стражара, онда се проби кроз гомилу човек један јаког састава, приђе к оном човеку за столом и рече: „Запиши моје име!“ а кад овај записа име његово, онда он мету на главу шлем, трже мач и полете на врата. Стражари одмах навалише љуто на њ. Али се онај човек не поплаши него витлаше мачем живо око себе, одбијаше ударце и удараше и сам на стражаре. Пошто је задобио неколике ране, а и неколике задао онима, који му бранаху да приступи, он на силу отвори себи пута и уђе у двор (Матеја, гл. 11, ст. 12; Дела, гл. 14, ст. 22). На то се зачу од њих, који бејаху унутра, и од самих оних, што се у златном оделу шетаху дивно појање: „Униђи, униђи у вечну славу и радост.“

Он уђе и одмах га обукоше у хаљине од сувога злата, онакве исте какве и они ношаху.

Хришћанин се осмехну и рече: „Заиста, чини ми се да знам шта све то значи!“ За тим се окрену Тумачу и рече: „Знаш шта је, и ја ћу да покушам да уђем!“ „Стани мало, рече му Тумач, док ти покажем још нешто па после иди.“ И то рекавши дохвати га опет за руку и одведе га као у један мрачан подрум, где у гвазденом једном кавезу сеђаше човек некакав.

Човек тај изгледаше веома невољно. Загледао се беше невесело у земљу, склопио руке и уздисаше, као да ће срце да му прсне. Хришћанин запита Тумача ко је тај човек а Тумач му рече: Питај га ти сам.

Хришћанин ће на то упитати: Ко си ти?

Човек одговори: Ја сам онај који нисам више што сам негда био!

Хришћанин: А шта си негда био?

Човек из кавеза: Ја сам негда био на гласу учитељ (Лука, гл. 8, ст. 13); био сам славан човек у мојим очима и у очима многих људи; мишљах сам, да сам преправан а и достојан да уђем у царство небесно, и радовах се при самој помисли, да ћу тамо отићи.

Хришћанин: А шта је сад с тобом?

Човек: Сад сам ево очајник. Затворио сам се у очајање као што ме видиш затворена у овом гвозденом кавезу. Не могу да из њега изађем. Ох, сада већ не могу да се помогнем!

Хришћанин: Како да дођеш до овога стања?

Човек: Ето како: престадох да пазим добро и да будем при себи; пустих узде страстима мојим; грешних противу светлости слова божјег и противу доброте божје; расрдих духа светог те отиде од мене; ја искушавах сатану и он ми дође; разгњевих Бога противу себе те ме остави; пустих те ми срце отврдну и не могу више да се покајем.

Хришћанин се тада окрете Тумачу и упита: Али зар нема лека, зар нема надежде за овога човека? „Питај њега самог нек' ти каже!“ одговри Тумач. На то се Хришћанин опет обрати ономе човеку и рече: Зар баш немаш никакве наде да се ослободиш, већ мораш да останеш у томе гвозденом кавезу очајања?

Човек: Нема никакве наде за ме!

Хришћанин: А као за што да нема, та син је божји тако пун милосрђа!

Човек: Јест, али ја сам га по ново распео на крст сам за себе (Јевр. гл. 6, ст. 6). Ја сам презирао личност његову (Лука, гл. 19, ст. 14). Ја сам презирао правду и праведност његову; гледао сам на крв његову као на нешто што није свето; ругах се духу благодати (Јевр. гл. 10, ст. 28, 29); с тога сам себе искључих из свих обећања, и сада ми не остаје ништа друго него претња страшна и ужасна претња од суда

и гњева божја, гњева који ће ме сможднти као противника и непријатеља.

Хришћанин: Па за што себе да доведеш до тога?

Човек: Све за љубав страстима, задовољствима, уживањима и користима овога света; обећавах себи много блаженства од насладе од њих: али ево ме сад свако од тих светских задовољстава мучи и пече као ватрени црв.

Хришћанин: Али зар не можеш да се покајеш и да се опет повратиш и поправиш?

Човек: Бог ми сад не дâ да се покајем. Реч његова не храбри ме да приступим те да верујем; да, он сам затвори ме у овај гвоздени кавез и сви људи овога света да се дигну и да дођу да ми помогну, помоћи ми не могу, нити ме из овога затвора ослободити могу. Ох, вечности, вечности! Како ћу ја подносити толику беду кроз сву вечност!

Тада ће Тумач рећи Хришћанину: Добро упамти беду овога човека, и нека ти свагда за пример служи.

Хришћанин: Заиста, ово је страшно! Нека би ми сам Бог помогао те да вазда бдим и да будем при себи, и да му се вазда молим да избегнем све оно, што је причинило беду овоме човеку. Али да л' није сад већ време, да ја наставим мој пут?

Тумач: Почекај још мало, да ти покажем само још нешто, па онда можеш ићи.

С тим речима он опет дохвати Хришћанина за руку и одведе га у једну собу. Ту он виде, како се један човек дигао беше са постеље па облачећи се сав дркташе. Хришћанин запита: „Што овај човек тако дркће?“ Тумач на то рече човеку оном да исприча Хришћанину што дркће. Човек одмах предузе да прича: Ноћас заспах и усних да се небо беше тешко натуштило, муње засеваше и поче тако страшно да грми, да ме све језа обузе. Погледах к небу и видех како холуј гони облаке необичном брзином. За тим зачух звук трубе и угледах човека једног, где седи на облаку, а око њега се растворило хиљаду небеса и дворе га. Сва се та небеса беху као запалила и докле год допрех погледом видех само море од пламена. Тада се разлеже на далеко јасан један глас: „Устајте мртви и приступите овамо на суд!“ И на то стене попуцаше, надгробно се камење одваља само, гробови се отворише и мртви устадоше. Неки од ових беху пуни радости и с неком милином погледаше горе к небу, а неки у великој страви гледаше куда ће да утекну и кушаху да се подвуку под планине. Тада видех како онај, што сеђаше на облаку, отвори књигу и рече нека свет приступи. И свет као приступи али од онога на облаку избијаше

таква светлост и жесток пламен, да му нико не могаше са свим близу прићи, него остајаше по доста празнога места између њега и света (1 Коринћ, гл. 15, 1 Солуњ. гл. 4, ст. 16; Јуда ст. 15; Јованова посл. гл. 5, ст. 28, 29; 2 Солуњанима. гл. 1, ст. 8—10; Откр. Јов. гл. 20, ст. 11—14; Исајија гл. 26, ст. 21; Лука гл. 7, ст. 16, 17; Псалам гл. 5, ст. 4, гл. 1, ст. 1—3; Мал. гл. 3, ст. 2, 3; Данило гл. 7, ст. 9, 10). Још чух где се онима, што га дворраху, рече: „Одвојите кукољ и сламу па је баците на ватру нека изгоре“, (Матеја гл. 3, ст. 12; гл. 13, ст. 30; гл. 24, ст. 30; Мал. гл. 4, ст. 1). И на то се отвори баш не далеко од мене земља, као неко гротло бездано и посукта из њега ватра с ужасном праском и писком. И опет зачух глас: „Одвојите и прикупите моју шеницу, па је сместите у житницу моју“ (Лука гл. 3, ст. 17). И на то видох како се многи узнесоше у облаке, а ја остадох (1 Солуњ. гл. 4, ст. 16, 17). Хтедох да се сакријем јер се бојах, али не могох, јер човек, који сеђаше на облаку, упрьо беше своје погледе на мене, сетих се тада свих мојих грехова и савест ме моја оптуживаше са сваке стране (Римљ. гл. 2, ст. 14, 15). На то се тргох из сна.

Хришћанин: А као што си се био тако уплашио?

Човек: Како да се не уплашим?! Та ја мишљах да је дошао дан страшнога суда, а осећах да се за то нисам спремио. А што ме највише престрави, беше то, што видех како анђели однеше многе у облаке а мене оставише, и што се оно ватрено гротло отвори тако близу где стојах. А и како рекох, савест ме мучаше и чињаше ми се не само, да онај судија не скидаше са мене својих погледа, него још и да ме гњевно погледаше.

Тада рече Тумач Хришћанину: Јеси ли све ово добро упамтио, и јеси ли о томе промишљао?

Хришћанин: Јесам, и пуним се и надом, али ме и страва нека хвата.

Тумач: Добро, и немој само да све то заборавиш, него нека ти ово послужи на твоме путу као потстрекач да идеш право напред.

На ово Хришћанин опет притеже мало своје опанке и спреми се да пође. Тумач му рече: „Пођи с Богом добри Хришћанине, и дух свети нека је вазда с тобом и нека те води путем којим се у град небесни иде!“

Хришћанин пође даље говорећи: „Овде сам видео чудноватих ствари, ретких и корисних, ствари и пријатних и страшних, и то све таких које могу да ме утврде у ономе, што сам предузео; о Боже, дај ми да их се вазда сећам и да

не заборављам, рад чега су ми показиване. А теби, добри Тумачу, нека је топла хвала!“

За тим видех у сну како је пут, којим је Хришћанину ваљало да иде, с обе стране био обграђен зидом, а тај је зид био познат под именом „Спасеније“ (Исајија, гл. 26, ст. 1). Довде је Хришћанин ишао брзо, но не без тегобе и без муке са онога великог терета на леђима његовим.

Ишао је тако брзим кораком све док не дође до једнога места, где се пут поче да пење. А горе на брду стојаше крст један, а доле испод самог брда гроб један. Тек што се Хришћанин приближи крсту гледајући у њ, а оно узе оне, којима је терет за рамена и испод мишица његових привезан био, попуцаше, терет му спаде с леђа његових и откотрља се низ брдо, док се не сваља у онај отворени гроб, те га више не видох.

Хришћанина обузе милина и би му лако. Радосним срцем рече: „Он ми својом патњом даде покој, и својом смрћу даде ми живот!“ Стаде мало те разгледаше око себе у чуду, јер бејаше му и самоме заиста чудно, како му спаде онај терет. Он гледаше даклем и гледаше док му сузе бујно не потекоше низ образе, и плакаше (Захарије, гл. 12, ст. 10).

Док он још тако стојаше гледајући и плачући, изађоше пред-а-њ три анђела и поздравише га



са „Мир с тобом!“ Први му анђео за тим рече: „Опраштају ти се греси твоји?“ (Марко гл. 2, ст. 5). Други му анђео приђе и скиде му оне његове прљаве, поабане и поцепане хаљине и обуче га у чисте и нове (Захар. гл. 3, ст. 4). А трећи тада приступи и удари му печат на чело (Ефесц. гл. 1, ст. 13). И даде му неку савијсну листину с великим печатом који вишаше, и рече му: „Читај ову листину путем, и кад стигнеш на капију од небескога града, тамо је предај!“ Анђели за тим отидоше, а Хришћанин остаде потскакујући од радости и певајући. „Довде дођох претоварен гресима мојима“, говораше Хришћанин; „нико ми не могаше помоћи ни лека дати док амо не дођох. Боже, какво ли је ово место? Да ли ће одавде да се отпочне блаженство моје? Овде, где ми се скиде терет с леђа мојих? О нека си благословен крсте, нека си благословен гробе! И још више нека је благословен онај, кога на крст распеше рад мене!“

Хришћанин настави свој пут низ брдо. Кад се већ сиђе на подножје самога тог брда виде где украј пута спавају три човека. Један се од њих позиваше именом Простака, други именом Лењивка, и трећи се зваше Хвалиша.

Хришћанин видећи их, како су тврдо заспали, приђе да их пробуди и повика: „О ви

који сте „као онај који лежи усред мора и, као онај који спава наврх једра“ (Приче Соломун. гл. 23, ст. 34), јер заиста испод вас је мртво море, провалија једна којој нема дна: „Устајте, па ходите са мном; само будите вољни па ћу покушати да вам помогнем, да се ослободите ваших окова.“ И још им рече: „Ако овуда удари онај, што иде као лав који риче (1 Петр. посл. гл. 5, ст. 8) богме ће вас прождрети!“

На ову се вику она троица пробудише. Погледаше малко око себе па на Хришћанина и онда Простак рече: „Ман' се брате шале, не видим ја нигде ни лава, нити кога који риче!„ А Лењивко рече: „А што ме ти будиш кад се још не испавах!“ А Хвалиша прихвати: „Свака каца на свом данцу стоји, хајд' ти брате тако право!“ За тим се опет извалише колико су дуги и заспаше, а Хришћанин оде својим путем.

Идући тако чућаше се како они људи, у оној опасности, мало оценише и признадоше доброту његову, који се тако драговољно понуди, да им помогне, који их разбуди, посаветова и још се понуди, да им помогне да се ослободе окова. Док још тако жалостан размишљаше каквих ти људи на свету нема, угледа како два човека прескочише преко левога зида на онај уски пут, па потегоше право к њему. Једноме је од њих било име Формалиста а другоме Хипокрит што ће

рећи лицемер. Кад се већ њих двојица сусретоше с Хришћанином, онда се међу њима поче овакав разговор.

Хришћанин. Помози вам Бог! Одаклен сте и куд Бог да тако?!

Формалиста и Хипокрит: Ми смо из земље која се зове Таштина, а пошли смо на брдо Сион да тамо Бога хвалимо.

Хришћанин: А што нисте ушли на врата која стоје на уласку у овај пут? Зар не знате да стоји написано: „Ко не улази на врата, него прелази на другом месту лупеж је и хајдук“ (Јов. гл. 10, ст. 1).

Фармалиста и Хипокрит: Много нам је заходно, да из наше земље идемо чак на она врата. Сви наши земљаци ударају овамо преким путем, те ускачу на пут овај преко овог зида.

Хришћанин: Али зар се ви не грешите о Господара онога града у који ево идемо, кад тако газите вољу његову, коју нам је открио?

Формалиста и Хипокрит: А тога се ми не бојимо, а и ти немој тиме главу да разбијаш. Наши су људи овако преко зида преким путем ускакали од вајкада, имамо за то и сведоке ако устреба, и већ смо задобили право службености преко овога поља.

Хришћанин: Јесте ли ви баш сигурни да би се то ваше право на суду одржало?

Формалиста и Хипокрит: Ми овако радимо и ми се служимо овим преким путем има ваљада хиљаду година, па мислим да би се наше право, које смо задобили дугом употребом, одржало пред беспристрасним судијом. А мимо свега тога, ко те пита како си дошао на пут и којим путем, само кад си изашао куд треба?! Јесмо ли само једном на правом путу, онда је већ добро! На оном истом путу на коме си ти, дошав кроз врата, и ми смо ево дошав преко зида. У чему си ти тобож бољи од нас?

Хришћанин: Не знам како да кажем, али ја ходим по оном како ме је упутио мој учитељ и Господ, а ви ходите како вас ваша памет упућује. Рекао бих да ћете ви пред лицем Господа бити као лопови, или бар сумњам да ће вас на крају овога пута примити као истините и верне људе. Ви сте ушли амо без његове наредбе а све о својој глави, па ћете и изаћи одавде без његове милости.

На ово му они доста опреко рекоше: „Гледај ти твоја посла!“ Наставише пут ћутећки и сваки за се донекле, док опет она двојица не отпочеше разговор казујући Хришћанину, како они знају да што се тиче поста, молитава и свих других прописа и заповести закона, они њему ни мало не ће уступати, јер све то они врше са свим онако, како је прописано. „Не видимо,

наставише, у чему си ти дакле бољи од нас, мањ ако ваљада мислиш да си бољи са те твоје кошуље коју ти је, — смели би се опкладити — дао какав комшија, да покријеш ругобу наготе твоје!“

Хришћанин: Зар ви не знате да је написано да се „човек не ће оправдати делима закона“, и опет „да се делима закона никакво тело оправдати не ће“ (Галат. гл. 2, ст. 16). Нити ћете се оправдати ви законом, кад ето не уђосте на овај пут кроз врата, кроз која треба. А што се тиче ове кошуље на плећима мојим, њу ми је дао Господар од онога места, у које идем; а истина је што велите, да ми је дата да њоме покријем ругобу наготе моје. Ја је примих као доказ милости према мени, јер од пре бејах већ сав у самим дроњцима. А и што се та милост имала према мени, то ме храбри на овоме путу моме. Мислим у себи, та кад тамо дођем на капију од града у који идемо, познаће ме Господ за свога човека по овој кошуљи, коју ми је послао на дар у онај дан, у који скиде са ме оне моје дроњке. А ви ваљада нисте ни запазили да имам на челу печат, који ми је ударио један од верних слуга господњих у онај исти дан, у који ми спаде са леђа онај големи терет који ношах. Још ћу да вам кажем, да сам добио један савијутак с печатом да се тешим и

храбрим уз пут читајући, и још ми рекоше да ћу одмах у град небесни пуштен бити, чим ону листину покажем. Ето вид'те, све то што ја имам ви немате, а то с тога што не хтедосте да уђете на врата, на која ја уђох.“

На ово она двојица ништа не одговорише, него се погледаше, па се онда грохотом насмејаше. Наставише пут и даље, само што Хришћанин одмицаше мало испред њих. Он не хте више с њима да разговара, него говораше сам са собом, по некад уздишући а по некад опет и тешећи се. Овда и онда отворио би ону савијену листину, коју му анђео даде, па би читао у њој и би се опоравио.

Гледах сву троицу како путоваху док не стигоше под једно по високо брдо, које се зове Тешкоћа. Под самим тим брдом бејаше извор један, и ту се од узанога пута, који се пењаше право уз стрменито брдо, одвајаху два друга пута; један на лево а други на десно — све дуж самога подножја брдског. Хришћанин приђе к извору (Исајија гл. 49, ст. 10) напије се воде, расхлади се и окрепи, и рекавши: „Боље је и уз брдо у спасеније, него низ брдо у паденије“; поче да се пење.

И она двоица дођоше до под брдо. Али кад погледаше, како се онај прави а узани пут стрмо пење, и кад видоше да има још и друга два

пута, помислише да ће бити да се ова два пута вију све подножјем брда, па да се опет с ону страну састају с путем, који преко брда иде и којим Хришћанин отиде. С тога намисле да ударе овим путевима. Један од тих путева водио је у земљу, која се звала Опасна, а други у земљу, која се звала Пропасна. Један од оне двојице пође оним првим путем и на скоро дође у једну густу, прастару гору, у којој се загуби и пропаде; други пође оним путем у Пропасну, изађе најпре у неко широко поље, окружено стрменитим, високим, голим брдима, западе у некаке кршеве пуне провалија, најпосле оклизну му се нога и паде, да више никад и не устаде.

Ја погледах за тим опет за Хришћанином. Како му се беше срце развеселило, он најпре све трком уз брдо. Али на скоро попусти од своје чилости па ходаше кораком. Али и стаза све уз веће стрмени удараше, тако да је на неким местима наш путник све четвороношке ићи морао, све на коленима и рукама, само да срећно пређе опасна та места. Од прилике на пола пута до врха бејаше начињен вењак један, да у њему путници могу мало отпочинути и одморити се. Хришћанин се сврати у њ, и седне да се одмори. Извади из недара ону листину и читаше у њој и чисто осећаше како се крепи. Сад узеде из ближе разгледати хаљине, које му обукоше

тамо код крста, и мило му беше. Овако задовољан задрема па онда заспа и тако слатко спаваше, да није осетио како му из недара испаде она листина. Ту он тако спаваше готово до саме мркле ноћи, док му један човек не приступи и повика: „Иди к мраву лењивче, и погледај како он ради, па буди мудар.“ (Послов. гл. 6, ст. 6). Хришћанин одмах скочи и потече брзим кораком својим путем, док не стиже на сами врх брда.

Кад већ изађе горе сусретоше га два човека који се задували беху трчећи. Једноме од њих беше име Плашљивко, а другоме Подозревко. Хришћанин им рече: „Помози вам Бог и стан'те мало! Куд сте се тако затрчали, и зар не видите, да идете противним правцем?“

Плашљивко му одговори да су били пошли у град Сион, и да су већ били прешли то врлетно место, на коме се сад с њиме сусретоше, али нађоше да што се даље иде све се на веће тегобе и опасности наилази. С тога се окренуше па се сад враћају кући.

Тако је, прихвати Подозревко, јер ево баш испред нас леже на путу два лава, да ли спавају или су будни, то не знам, али бих рекао да би сигурно скочили на нас па нас прождрли, само да смо им се још мало приближили.

Хришћанин: Ви и мени страву задајете. Али које ми је добро и да бегам и куд да бегам?!

Ако се вратим у моје место рођења, њему је већ суђено да изгоре у ватри и пламену, па ћу тамо за сигурно пропасти. Ако узмогу стићи до у небесни град, тамо знам да ћу бити ван сваке опасности. Ваља ми покушати. Повратити се натраг значи извесну смрт; поћи напред значи опасност од смрти, али кад се та опасност пређе, онда настаје иза ње вечни живот. Боље је да пођем напред, па шта Бог да!

И тако Плашљивко и Подозревко пођоше доле низ брдо, а Хришћанин опет својим путем у напред. Него оно, што је од њих чуо, малко га је пореметило и у бригу бацило. Маши се руком у недра да извади ону листину, не би ли се охрабрио читајући из ње. Али на своје велико чудо не нађе је. Тада му се чисто смучи од жалости и не знађаше шта да ради, јер му немаше сад оне листине, из које је толико утехе црпео и која би му послужила као пасош у небесни град. Сав се беше збунио и не знађаше већ шта да мисли. Најпосле сети се, да је спавао у оном вењаку украј пута. Клекну доле на земљу па се мољаше Богу да му опрости, што је онако лако и будаласто поступао, па онда се врати натраг да потражи ону листину. Али ко ће да исприча сву тугу и сав јед који Хришћанин сам на себе са своје будалаштине просипаше? Час би уздисао, час би плакао, а час

би сам себе називао лудом и најгорим човеком, што се даде да га сан овлада на месту, на коме је ваљало тек само мало да се одмори. Тако невесео и једак иђаше и брижљиво разгледаше свуда око пута, не би ли где угледао ону своју драгу листину, која му је толико већ на путу утехе дала. Ишао је тако док опет не дође на доглед оном вењаку, где је спавао био. И кад га угледа би му још теже, јер му још оштрије изађе пред очи зло, које учини заспавши онде, где није требало. (Откр. Јов. гл. 2, ст. 4; 1 Солуњ. гл. 5, ст. 6—8). Пође к њему на глас оплакујући грешно своје спавање, и чисто нарицаше говорећи: О да несрећника и луда човека! да ја заспим у сред дана и на средини тегобнога и опасног пута! Да ја толико попустим захтеву телесном, те да се заклоном, који је Господ подигао да се путници мало поодморе и да им се дух укрепи, ја послужим да тобож окрепим тело моје! Колико сам ево сад само продангубио враћајући се! Овако је било и са Израиљем. Рад грехова својих, послат је био натраг путем Црвенога мора, и ја ево морам да се вратим истим путем, којим, да ми није било оног злосрећног грешног спавања, могао бих певајући да пролазим! Ваља ми сад три пута да газим истим путем, којим је могло бити да само један пут прођем! И још ево сад хоће да се

смркне, па ћу да тумарам по мраку! О камо ми лепе среће моје да не заспах!“

Овако говорећи дође опет под онај вењак. Ту седе на клупу и плакаше. Најпосле отме му се поглед па угледа испод клупе ону своју листину, те је брзо и сав дркћући дохвати и у недра метну. А ко ће сад описати његову радост кад доби листину опет у своје руке! Јер у листини тој беше му јемство, да му је живот осигуран и даће га пустити да уђе у пристаниште, у које је желио. С тога претискиваше је на срце своје. И хваљаше Бога који му управи погледе тамо где је она лежала, сузе му потицаху од радости, и тако се срећан опет на пут крене. Ох, како је хитро и весело сад корачао пењући се уз брдо. Него сунце седе пре него што он изађе на врх брда. То га подсети опет на будалаштину коју учини заспавши, те поче с нова да се јада: „О да грешнога спавања! Ево сад због њега морам да путујем по мраку! Морам да путујем без сунца, помрчина се налегла на моју стазу да не видим куд ногом стајем, и ево се чују кричања ноћних птица злослутица! Ох, све то због оне моје грешне сањивости!“ Тада му паде на ум оно, што му Плашљивко и Подозревко казиваху, како су се уплашили били од некаких лавова. Рече у себи: Зверови обично тек ноћу излазе на грабеж, и шта ће бити са мном ако скоче

на ме овако у помрчини и из ненада? како ћу да се одбраним и како да се спасем да ме у комаде не растргну?! Тако иђаше даље својим путем невесео и забринут. Кад мало за тим трже очи, угледа пред собом дивни двор, који је стојао баш украј пута, а звао се Лепотник. (Откр. Јов гл. 3, ст. 2; 1 Солуњ. гл. 5. ст. 7. 8).

Видех га како се пожури не би ли стигао у двор што пре, те да нађе себи стана и преноћишта. Како иђаше пут се све већма сужаваше и на једно двајест тријест корачаји од капије на двору беше сасма узак, а погледавши мало боље испред себе он угледа два лава на путу. „А, рече он, „ово ће бити они лавови, од којих се Плашљивко и Подозревко поплашише!“ Ухвати га страва и стаде. И самоме дође му мисао да би готово најбоље било да се врати, јер што да се излаже очевидној смрти?! Него на капији стојаше вратар по имену Позорко, који кад виде како се Хришћанин заустави и поче да предомишља, повика му: „За што си тако страшљив? (Марко гл. 4, ст. 40). Не бој се лавова јер су везани ланцем и ту стоје, да се опроба ко има вере а ко нема. Држ’ се само средине пута па дођи слободно, ништа ти бити не ће!“

За тим видех како Хришћанин дркћући од страха пође напред, држећи се средине пута

како Позорко рече. Лавови зарикаше страшно, али му ништа не учинише. Он прође мимо њих срећно, па онда радосно поскакујући дође ка капији од онога двора, на којој Позорко стојаше.

Хришћанин приступивши упита: Молим те брате, чија је ово кућа, и да л' бих могао овде где год добити склоништа да преноћим? Вратар му рече: Овај је двор саградио Господар од све ове земље, и наменио га је на одмор путницима. А одаклен сте ви, и куда путујете?

Хришћанин: Ја сам из града Пропада и путујем на брдо Сион. Али како се ево смркло, рад бих био да овде преноћим ако може бити.

Вратар: А како вам је име?

Хришћанин: Сад ми је име Хришћанин, а пре сам се звао Неверко; водим порекло од племена Јафетова о коме је речено: Бог да рашири Јафета да живи у шаторима Симовим! (Прва књ. Мојсејева, гл. 9, ст. 27).

Вратар: Како то да овако позно дођеш? Сунце је већ давно село!

Хришћанин: Стигао бих ја раније, али шта ћеш кад сам несрећник па заспах у вењаку, који је на оној другој страни брда. А и то не би ме толико задржало, него како спавах, испаде ми из недара листина, која ми је као пасош, па с тугом у срцу морадох се вратити са самог врха брда натраг под вењак, да је потражим, те је

срећом нађох. Него враћајући се изданѓубих, те с тога сам тако позно стигао.

Вратар: Кад је тако, онда причекај да зовнем једну од девица овога двора, која ће те по правилима овог двора одвести после у круг фамилије, ако јој се твој разговор буде свидио.

С тим речима вратар зазвони у звоно једно, и мало за тим изађе на врата озбиљна и лепа једна девојка, по имену Помњивка, па запита што звони.

Вратар одговори: Овај човек путује из града Пропада на брдо Сион, па како је се уморио а ноћ га ухватила, пита ме, да л' би могао овде преноћити. Ја му рекох, да ћу те звати, да се сама с њиме разговориш, па да учиниш како за добро нађеш према закону двора овог.

Девојка га поче дуго да испитује, од куда је, куда иде и за што, и он јој све исказа шта је и како је. Питаше га за тим како је изашао на пут, који у Сион води, и он јој каза. Упиткиваше га шта је до сада на путу видео и шта му се дешавало, и све јој он у кратко исприча. На послетку га запита како му је име, и он одговори: Име ми је Хришћанин; а баш бих волео да овде преноћим, јер бих, по свему што видим, рекао, да је Господар двор овај и саградио, да у њему заклона и одмора нађу путници.

Девојка се мало насмехну, али јој се очи сузама напунише. Поћута мало па онда рече: Чекај да видим, да зовнем још кога од фамилије. С тим речима отрча унутра у двор и Хришћанин чу како довикиваше своје три сестре Мударку, Богомољку и Милостивку. Све ове три изађоше на врата и по кратком разговору с Хришћанином рекоше му, да уђе унутра у круг њихове фамилије. Многи од фамилије те изађоше му на сусрет и поздравише га добродошлицом, говорећи: „Добро нам дошао Богом благословени! Господар је и сазидао овај двор, да се у њ свратити могу путници и поклоници какав си ти!“ Он се дубоко поклони и уђе за њима.

Кад га већ посадише, дадоше му једну чашу вина да се мало поткрепи, па се онда договорише да чекајући док вечера буде готова проведу време у сходном разговору, с Хришћанином, и то да тај разговор воде с њиме Богомољка, Мударка и Милостивка. Услед тога Богомољка поче:

Богомољка: Е сад кад смо те као милога госта и добра пријатеља примили у нашу кућу, дај да се мало проразговоримо, не би ли се још боље познали. Хајде да нам причаш како си путовао!

Хришћанин: С драге воље, а и нека вам је хвâла на великој вашој љубазности.

Богомољка: Шта те је управо покренуло да се дадеш на овако далеки пут?

Хришћанин: Из мог ме је завичаја отерало то, што ми у ушима једнако зујаху страховите речи а на име: ако останеш овде, ти си за свагда пропао и нико ти не поможе!

Богомољка: Али од куда да оставив свој завичај удариш овим путем?

Хришћанин: Тако је било по вољи божјој. Јер док ја још једнако под оним страхом од вечне пропасти не знађах куд да се окренем, једнога дана како ја плаках и дрктах приђе ми човек по имену Евангелиста и упути ме к вратима правога пута, која ја без њега никада не бих нашао. И тако он ме напути правцем, који ме ево довде доведе.

Богомољка: А да л' си свраћао у кућу Тумачеву?

Хришћанин: Јесам, те се нагледах ствари, које заборавити не ћу док сам жив, а особито троје, на име: како Христос на супрот сатани подржава у срцу дело благодати божје, како човек може својим гресима да дотера дотле, да са свим изгуби наду на милост божју, и како један човек сневаше о страшноме суду.

Богомољка: Шта, зар си га слушао како прича о своме сну?

Хришћанин: Јесам, а богме и јесте страшно причао, све ми се срце стресало. Него опет хвалим Бога што сам све то чуо.

Богомољка: Је ли то све што си у кући Тумачевој видео?

Хришћанин: Није; пуно ми је и других ствари показивао. Одведе ме те ми показа диван један двор, у коме људи беху све у само суво злато одевени: ту видех како један срчан човек отвори себи пута кроз оружану чету стражара што бранъаше улазак, па уђе унутра где га певајући примише с добродошлицом и радоваху се, што је задобио себи вечну славу. И самоме ми је од радости срце чисто заиграло. И бих остао у онога човека пуну годину дана, да не бејах тако за путом.

Богомољка: А на самоме путу јеси ли што видео?

Хришћанин: Јесам ли још што видео? Нисам дуго ишао, док дођох на једно место, где ми се учини да видим распетога на крсту, како му крв из рâна тече. И чим на њ погледах, одмах ми спаде с леђа товар, који сам дотле с тешком муком носио; јер заборавих вам казати, да ме је тешко претискао велики један терет, који за грбину моју привезан беше, и кога се никако не могох опростити док не дођох на то место, где се он сам од себе откиде од мене и

паде. Учини ми се право чудо, јер до тада не знађах да тако што може да буде, И док још ја тако стојах, не могући одвојити очију од крста, приступише ми њих троје, који се сијаху као анђели. Један ми од њих рече, да су ми греси моји опроштени; други ми скиде оне моје старе дроњке, и даде ми ову лепу, везену кошуљу и огртач; а трећи ми удари ову белегу, коју ми видите на челу и даде ми ову листину (и то рекавши извади из недара листину и показа је).

Богомољка: А ваљада си и још што год уз пут видео?

Хришћанин: Та ја вама прво казујем оно што сам доброга на путу видео и искусио, али је било и другог чега. Тако нагазих на Простака, Лењивка и Хвалишу како се баш украј пута, којим ја пролажах, извалили беху па спавају а на ногама им беху окови. Ја се наканих да их разбудим, али се не могоше од сна да растрезне. Нађох се и с Формалистом и Хипокритом, који преко ограде ускочише на пут, рекоше ми тобож да и они путују на гору сионску, али се брзо изгубише, баш као што им и погодих. Него ми ваља признати, с тешком се муком успех на брдо, које је овде близу вашег двора, а не беше лако ни да прођем мимо чељусти лавовске, и да не би вашега доброга вра-



тара који ми привикне и охрабри да се не бојим, ја богме не знам да л' се још и вратио не бих. Али сада нека је хвала Господу Богу што сам ево овде, и нека је хвала вама, што ме овако лепо примисте.

Тада Мударка помисли да ће добро бити да га и она што запита, и да чује његове одговоре.

Мударка: А да л' се који пут сетиш твога завичаја?

Хришћанин: Сећам га се, али с тугом и са стидом. Да сам хтео могао сам се вратити, јер имадох за то прилике. Али ја сад тражим себи бољу отаџбину и то небесну. (Јевр. гл. 11, ст. 15, 16).

Мударка: Да ли носиш собом још по нешто од онога, што си тамо имао?

Хришћанин: Та имам и тога и ако преко моје воље. Нарочито носим собом још по нека сећања и по неке мисли на земаљске радости и веселља, којима сам се заједно с мојим суграђанима наслађивао. Али су се баш те некадашње радости моје сада у тугу претвориле. И кад би до мене стојало да бирам, никада на то више ни помишљао не бих; али „добро што хоћу, не чиним, него зло што не ћу, оно чиним" (Римљ. гл. 7, ст. 15—21).

Мударка: Да л' ти се неки пута не учини,

да си као савладао нешто што ти се пређе као тегоба и неприлика јављало?

Хришћанин: Јесте, само то доста ретко бива; него то су за ме златни часови, кад год ми се тако учини.

Мударка: Да ли нам можеш казати, кад ти се чини као да си тегобе савладао?

Хришћанин: Кад год се сетим шта сам на крсту видео, одмах се осетим као лак и јак; тако исто кад погледам на ову везену кошуљу, коју добих; и кад погледам у ову листину, коју носим у недрима, и тада ми одлакша, а и кад се размислим о томе куда путујем, па се радошћу разгрејем, и то ме поткрепи.

Мударка: А што толико желиш да отидеш до на гору Сион?

Хришћанин: Како да не желим, кад ћу тамо видети живог Онога, кога распеше на крст! А надам се, да ћу се тамо опростити свега овога, што ме још ево и до данас у души мучи. После, тамо кажу да нема смрти (Исајија гл. 25, ст. 8; Откр. гл. 21, ст. 4), а живи се с друговима, који су ти најмилији. Јер право да вам кажем, ја њега волим што ми скиде онолики терет, а и боља душе моје хтеде већ да ме умори. Жудим да будем тамо, где умрети не ћу и где ћу бити у дружини која једнако поји: Свет, свет, свет!

Тада ће Милостивка прихватити: Имаш ли ти жену и децу или још кога од рода?

Хришћанин: Имам жену и четворо дечице.

Милостивка: Па што ниси и њих повео?

На то се Хришћанин заплака, па онда рече: О, како бих ја срећан и пресрећан био кад бих и њих могао имати уза себе на овоме путу! Али ни једно од њих не хтеде ни да чује о овоме путовању.

Милостивка: Ваљало је да си им говорио и објашњавао, у каквој су големој опасности ако остану тамо.

Хришћанин: То сам већ и чинио, и казах им што ми Бог откри о томе, како ће да пропадне град наш. Али њима се учини, као да се ја шалим, и не хтедоше ми веровати. (1 књ. Мојсејева гл. 19, ст. 14).

Милостивка: Јеси ли се најпре помолио Богу да даде благослова свога твоме световању жени и деци твојој?

Хришћанин: Јесам, те још како се топло молих; јер ваља да знате, да су ми жена и деца веома мили.

Милостивка: Али да ли си им баш казао, како се тешко бринеш и како ти је страх од пропасти, јер мислим да си ти доста јасно видео каква пропаст претстоји и теби и њима.

Хришћанин: Јесам им говорио толико и толико пута. А могли су познати и по моме лицу и по мојим сузама и по моме дрктању, колико страхујем са опасности, која нам је свима претила. Али све то ништа не поможе. Све то није било довољно да их убеди, да ваља са мном да пођу.

Милостивка: Чиме се изговараху кад не хтедоше с тобом да пођу?

Хришћанин: Ех, мојој жени жао беше да изгуби овај свет, а моја деца опет беху запливала у радости младости, а знате како пословица каже: младост лудост! Еле једни ово други оно, тек они пустише мене самог на пут.

Милостивка: Да ниси ти како начином твога живљења и оним, што си радио и како си се понашао, брисао све оно добро, које си можда и учинио речима их убеђујући, да ваља да те послушају?

Хришћанин: Оно до душе ја баш и не могу много да се похвалим мојим животом, јер знам врло добро, да имам много погрешака. А знам и то да човек може врло лако да обори својим живљењем све оно, што лепим речима подигне. Али толико могу да кажем, да сам се добро чувао, да им ма чиме с моје стране дадем повода, да се изговоре што не ће да пођу на овај поклонички пут. Управо су ме још и прекоревали, што се тако строго свачега чувам, што рад

њих сам себи одричем много шта, као да сам какав путник из старинскога доба, и што не ћу да се лаћам и онога, у чему они никакво зло не гледаше. Слободно могу рећи да ако има што се у мене видело, па их је одбијало да не пођу са мном на овај пут, то је моје велико страховање, да се не огрешим о Бога и да не учиним зло или што на жао ма коме од мојих суседа.

Милостивка: До душе стоји написано: Каин закла брата свога, јер дела његова бејаху зла а брата му праведна (1 Посл. Јован, гл. 3, ст. 12). И ако се жена и деца твоја одбише од тебе с тога, како ти велиш, онда су они тиме показали, да не маре за добро. Душу си своју сачувао од крви њихове (Језекиљ. гл. 3, ст. 19).

Тако су седели разговарајући се, док се вечера не зготови. А тада поседаше за сто, на коме беше пуно дебелога меса и вина црвенога. При вечери се махом разговараху о Господару онога брда, а на име о ономе, што је он починио, за што је што учинио, и рад чега је сградио онај двор. А из њиховог разговора могао сам разабрати да је Господар онај био силан, и да је се борио и савладао онога, који је имао силу смрти (Јевр. гл. 2, ст. 14, 15), али је и сам најпре доста препатио, рад чега још више заслужује да га љубимо. Јер како они причаху,

(а чини ми се биће баш сам Хришћанин то говорио), у борби оној он је се и сам ранио и много крви изгубио. А што је његову велику благодат крунисало, било је, што је он то свс чинио из чисте љубави према овој земљи. Осим свега, бејаше у томе двору неколико њих, који говораху, да су га видели и с њиме говорили после пошто је на крсту био умрьо; и још тврђаху, да су из његових уста чули, како он љуби сиромашне поклонике, тако као нико други с краја на крај света. И тиј који тако говораху дадоше потврду томе у примерима, казујући како је он оставио био царску своју славу па сишао доле, само да сиромасима помогне, како је рекао, да не ће да је сам на гори Сиону, и како је неколике поклонике учинио кнежевима, ма да су се били родили као просјаци у праху и на буњишту (1 Самуил. гл. 2, ст. 8; Псал. 63, ст. 7).

Тако су се разговарали до неко доба ноћи, а после, препоручивши себе заштити Господа, разиђоше се спавати. Одведоше путника у чисту и велику једну собу на горњем кату, од које се прозори отвараху према истоку сунца. Соба је та позната била у двору под именом „Мирна.“ У њој Хришћанин спаваше слатко до у саму зору, а тада се пробуди и запева:

Благо мени, где сам ја
У предворју небеса!
Слава нек је Исусу
За сву милост његову!

Кад се већ сви дигли беху, онда му по неком разговору рекоше, да се још данас не креће даље, док му не покажу реткости које се у двору чувају. И најпре га уведоше у неку као књижницу где су се чувале листине од прастарих времена. У једној од тих листина показаше му родословије Господара од оне земље, по коме он беше син старине од искона и од вечнога порекла. Ту су била записана и сва знатнија дела, која је починио, као и имена неколико стотина људи, које је узео био у своју службу, које је после сместио у станове, које не може никакав црв времена и никакви трулеж да поткопа.

После му из других листина прочиташе о славним делима неких од његових слугу; како су покорили царевине, како су правду подизали; како су обећања задобивали, затвораше чељусти лавовске, погасише силну ватру, извише се оштрицу мача, из слабости дођоше до јакости, постадоше храбри у борби, и приморaше војску најамничку да бега. (Јевр. гл. 11, ст. 33, 34).

У другим листинама опет читаше му, како је Господ вољан, да у милост своју прими сваког па и онога, који га је дотле својим живо-

том тешко вређао. Ту је било и више других казивања о многим другим славним делима, што све показаше Хришћанину, као и многе друге догађаје из старога и новога времена заједно с прорачанствима о ономе, што се заиста и збило на чудо и страву непријатељима а на радост и утеху поклоницима.

Другог дана одведоше га у ризницу, где му показаше свакојаког оружја, које је Господ набавио за поклонике, као мачеве, штитове, оклопе, клобуке, панцере, молитвенике и обућу која се никада не дере. А ту је било толико тога оружја и друге војне опреме, да би се могла наоружати и опремити војска бројем онолика, колико је на небу звезда.

И још му показаше нека оруђа, којима су неке слуге Господње чудесна дела починили. Тако му показаше Мојсејев штап; маљ и колац којим Јаиља уби Сисару; жбанове, лучеве и трубе, помоћу којих Гедеон обрати у бегство војску Мадијанску; остан волујски, којим Самегар поби шест стотина Филистеја. Показаше му и вилицу, којом Самсон тако славна јунаштва почини, а тако и камен и праћку, којом Давид уби Голијата. Показаше му и мач, којим ће Господ убити човека од греха у дан, у који дође да плени. И много других изредних ствари показаше му, што све јако обрадова Хриш-

ћанина. После свега тога опет отидоше, да отпочину.

Сутра дан рано зором он хтеде да пође, али га они зауставише да остане још и тај дан, „па ћемо ти, рекоше му, показати планине милинске, само ако буде чисто небо, а те су планине много ближе пристаништу у које си пошао, него што је ово место, где си сад!“ И тако он остаде и кад се већ са свим лепо свануло, они га изведоше на сами кров од највише куле дворске и рекоше му, да погледа к југу. Он погледа како му рекоше, и у великој даљини виде дивни један планински крај пун шума, винограда, воћњака, башта цветних, пун извора и речица, једном речју, крај један, који милина беше погледати. Он запита, како се зове држава у којој су те планине. Рекоше му, да се зове Емануилова држава и да је у њој слободан приступ и дочек поклоницима, као год и овде што је. „А кад тамо већ приспеш, наставише му говорити, оданде ти не ће далеко бити у град небесни, а већ се и капија тога града може да види, као што ће ти тамошњи пастири показати.“

Сад он већ навали да се крене даље, а они не хтедоше га дуже задржавати. „Него пре него што пођеш“, рекоше му, „хајдмо опет једном у ризницу!“ И тако отидоше тамо сви заједно па

му ту изабраше и привезаше му оклоп од главе до пете и дадоше му мач, да се брани, ако би га ко на путу напао. Тако сад опремљен, изађе он са својим пријатељима на капију. Ту запиташе вратара, да л' је још какав путник прошао од јутрос путем. Вратар одговори, да је прошао један. „А познајеш ли га молим те?“ упита Хришћанин.

Вратар: Ја га не познајем, али га упитах за име и рече да се зове Верко.

Хришћанин: Верко? Бог и душа то ће бити мој земљак и сусед! Јер у моме завичају и у првоме мом суседству има човек, који се тако зове. Шта мислиш, да ли је далеко одмакао?

Вратар; Биће да је се до сада већ сишао с овога брда у равницу.

Хришћанин: Е хвала ти брате, и с Богом ми остај, и нека ти Господ умножи свако добро за добро, које си ти мени указао.

Он се опрости и с осталим домаћима, али Помњивка, Богомољка Милостивка и Мударка рекоше да хоће, да га испрате мало низ брдо. Пођоше дакле заједно настављајући своје разговоре, док не дођоше на место, од којега се пут савија стрменито низ брдо. Тада ће Хришћанин погледати мало па рећи: „Нисам мислио да ће овако стрмо бити низ брдо, а оно како сад видим, готово ће теже бити низ брдо него уз брдо!“

„Тако је“, прихвати Мидарка, „и заиста за човека није лако да се сиђе низ брдо у долину Понизности, а да му се уз пут нога овде или онде не омакне; с тога смо ми и пошле с тобом да те испратимо и да ти се нађемо, ако би ти се, не дај Боже, што десило.“ Тако он поче да се силази врло опрезно и обазриво; али поред свега тога омаче му се нога један пут или два пут.

За тим видех у сну, како оне четири сестре, кад се већ сиђоше доле на подножје брда, дадоше Хришћанину једну брашњеницу, једну чутуру вина и читаву евенку грожђа. И онда се с њиме опростише.

Али је наш сиромах Хришћанин тек сад у овој долини Понизности имао тешке муке. Није био далеко одмакао, кад угледа где преко поља иде да га предсретне грдна нека утвара, којој беше име Аполион. Кад га Хришћанин угледа, препаде се жив и промисли, да л' да бега или да му се с пута не уклања. Тада се сети, да он има на себи оклоп само с преда на прсима и голенима, али га нема и на леђима, па онда помисли сам у себи, ако окренем леђа да бегам, ово ће ме чудовиште тим лакше моћи својим копљем пробости. С тога се одлучи да не бега, већ да иде напред, па шта буде, а учини му се да је то најбоље тако да уради, баш кад

би у питању било само спасење тела његовог а ништа друго.

И тако он пође напред и сусрете се с Аполионом. Заиста је грозно било погледати ово чудовиште. Сав бејаше у краљуштима као да је риба и чисто се видело, како се тим својим краљуштима поноси; крила је имао као змај а ноге му беху као у медведа; из трбуха му избијаше пламен и дим, а уста му бејаху као чељуст лавовска. Кад приђе ка Хришћанину, погледа га најпре с пуно презирања, па онда поче да га пита:

Аполион: Од куд идеш и куд си пошао?

Хришћанин: Ја идем из града Пропада који је град сваког зла, а путујем у град на гори Сиону.

Аполион: Кад си ти из града Пропада то си ти мој поданик, јер је то мој град, ја сам му цар и бог његов. Него казуј, како си се смео усудити да бегаш из државе свога цара? Кад не бих рачунао, да се тобом на други начин боље користим, сад бих те овога часа прикуцао копљем мојим за земљицу црну!

Хришћанин: Ја сам се истина родио у твојој царевини, али тешко је служити теби и мала је плата тако, да човек не може о њој да живи, јер наплата је греха смрт (Римљ. гл. 6, ст. 23); с тога кад одрастах ја као сваки који

разума има, погледах око себе не би ли се како помогао.

Аполион: Нема тога цара, који тако лако своје поданике пушта, па ни ја тебе не ћу да пустим. Него кад се већ жалиш да ти је тешка моја служба и да ти је плата малена, врати се ти лепо кући, па ја ћу гледати што год се узмогне, да ти се одлакша и плата повиси.

Хришћанин: Али ја сам се већ погодио да служим у цара царева, па не би лепо било, да сад вером преврнем, те да се с тобом вратим.

Аполион: Ти си видим пошао од зла на горе. Али обично бива да они, који се издају за слуге цара царева, за мало само у њега остану, па му после окрену леђа и дођу опет к мени. Боље је учини и ти тако па га се одреци сад одмах, те да све опет добро буде.

Хришћанин: Прођи ме се молим те, не могу ја тога чинити! Ја сам већ дао моју реч и заклео сам се на верност цару царева. Сад да погазим заклетву, требало би да ме ухвате као издајника па да ме обесе.

Аполион: Та ти си издајник према мени, па ево опет за то ја сам вољан, да ти све опростим, само да се натраг вратиш.

Хришћанин: Кад сам у твоју службу стао, био сам још малолетан и управо нисам ни умео да оценим шта чиним. Осим тога, ја се надам,

да ће цар, у чијој сам служби сада, моћи да ме ослободи од заклетве моје теби, и да ми даде опроштај за све оно, што сам починио, жељећи теби угодити. А поврх свега, о Аполионе царе бездана, који све рушиш, истину да ти кажем, ја далеко више волим његову службу, његову плату, његове слуге, његову власт, његово друштво и његову царевину, него твоју. С тога не троши речи више, него пуштај ме да идем њему да служим, јер и јесам слуга његов.

Аполион: Стани мало па се хладно размисли шта ће све да те снађе на путу, којим си пошао. Знаш већ ваља да како највећи број његових слугу зло прође, јер преступише моје наредбе и погазише моје путове. Колико ли сам њих до сада поморио срамном смрћу: Ти велиш да је његова служба боља него моја, а не знаш да он још никада не остави свога престола да полети у помоћ и да од мене спасе оне, који су му служили били. А цео свет зна колико сам пута ја од њега и његових отео, — некад силом, а некад лукавством, — оне који су мени верно служили! Па тако ћу и тебе од њега да отмем и ослободим.

Хришћанин: Што се чини као да он своје напушта по некад, то је само да искуша верност њихову, да л' ће до краја да му се покажу одани; а што велиш, да они зло пролазе,

то такво њихово пропадање тек је славна заслуга њихова. Они и не очекују да се сад одмах ослободе; они могу да се стрпе, да чекају славу своју, а и дочекаће је кад цар њихов уђе у славу своју и славу анђелску.

Аполион: Ти си му већ учинио неверство, па како можеш још и да помишљаш, да те код њега награда очекује?

Хришћанин: А у чему сам му учинио неверство, о Аполионе?

Аполиони: Најпре у томе што, кад западе у глиб Очајницу, ти се љуто каја, што си пошао тим путем. Па онда, покушао си да идеш странпутицама, не би л' се отресао твога терета, а ниси хтео да причекаш, да ти га сам твој цар скине. И то ти није доста, него си заспао уз пут па изгубио оно, што ти је тобож драгоцено. А кад си угледао лавове на путу, мало што ниси натраг побегао. А кад причаш коме о твоме путу и казујеш шта си видео и шта си чуо, ти си пун сујете у свему што говориш и што радиш.

Хришћанин: Све је те истина, и има још и много шта друго, што си ти изоставио. Али цар, коме ја хоћу да служим и кога поштујем, пун је милорђа и готов је да опрости· А мимо тога, све ове погрешке и све моје слабости овладале су мноме у твојој царевини. Јер тамо сам их ја тако рећи с мајчиним млеком посисао, тамо

сам под њима патио и стењао, тамо сам са њих сузе проливао, док не добих опроштај од мога цара.

Тада се Аполион силно разгњеви, па повика: Ја сам непријатељ томе цару, ја мрзим и њега и његове законе и његове људе. Ја сам овамо изашао, да ти не дам да прођеш, куд си наумио.

Хришћанин: Аполионе, узми се на ум шта чиниш! Ово је царски пут, ово је пут у светињу! С тога немој ми пречити да идем куд сам пошао.

Аполион се тек тада испречи тако да је целу ширину пута опкорачио, па онда љутито рече: Не бојим се ја никога. Него спрема' се да погинеш, јер, тако ми мога пакла, не ћеш ти даље крочити одавде; овде ћеш ти мени душом својом платити. И то рекавши он се баци ватреним копљем на Хришћанина, али се овај заклони штитом, те тако одби опасност.

Тада и он извуче мач, јер виде да му не ваља време губити. Аполион насрну на њ бацајући стреле као тучу, те рани Хришћанина у главу, у руку и у ногу, ма да је се он живо и вешто штитом заклањао. Како се рани Хришћанин поче да уступа. Аполион наваливаше на њ све жешће и жешће; Хришћанин се опет мало опорави и бранаше се јуначки. Тако су се борили читаво пола дана, док Хришћанин не дође већ до на крај својој снази. Јер вам ваља знати, да

је Хришћанин услед својих рана од часа на час све већма слабио. Аполион увреба згодан један тренутак па тако притесни Хришћанина, да овај посрне те падне, а у једно му и мач из руке одлети. На то ће Аполион радосно повикати: „Ха, сад си мој!“ И замахну да га убије. Хришћанин помисли да је већ свршио. Али по божјој вољи, докле Аполион замахњиваше, и као мераше куд да удари, Хришћанин пружи руком, дохвати мач, подиже се на једно колено, па рекавши: „Не усклицавај душманине, јер и ако паднем, подићи ћу се.“ (Лука, гл. 7, ст. 8), — тако жестоко удари мачем Аполиона, да овај одмах отскочи натраг као да је смртни ударац добио. Хришћанин видев то, узеде јуначки ударати и рече: „Јест, у свему овоме побеђујемо онога ради, који нас је љубио“ (Посл. Римљ. гл. 8, ст. 57). А на то Аполион разви своја змајевска крила и побеже, нити га Хришћанин више виде (Посл. Јаковљева гл. 4, ст. 7).

Ко није видео и ко није чуо сâм, као што сам ја видео и чуо, тај не може ни замислити, како је Аполион за све време борбе вриштао и рикао говорећи гњевно језиком змајевским. А с друге стране опет сиромах Хришћанин јечаше и уздисаше из дубине срца свога. У лицу његову не беше ни један весео зрак све док не опази, да је својим мачем, што с обе стране оштар

беше, задао рану Аполиону. А тада му се лице мало разведри и он подиже очи горе к небу. Али тако страшну борбу још никад дотле не видех.

Кад се већ борба свршила, Хришћанин рече: „Сад ми ваља одати хвалу ономе, који ме избави из чељусти лавовских, и који ми поможе противу Аполиона!“ И онда паде па колена и захвалним срцем и топлим речима хваљаше Господа Бога, који му у страшној оној борби посла свога архангела Михаила у помоћ.

За тим се диже а једна рука пружи му лишћа са дрвета живота, те он преви то лишће на ране, које у борби задоби, и одмах се залечише. Посади се мало да се одмори, прихвати се мало хлеба и онога вина, што му три оне сестре при растанку дадоше. Пошто је се тако поткрепио, пође опет даље путем, али у руци једнако држаше голи мач; „јер“, рече сам себи, „шта знам ја, може бити да овуда има пуно непријатеља, па да ме не нападну из ненада, нек ми је мач готов.“ Али већ се Аполион нигде више и не помаљаше кроз сву ту долину.

Него онде, где се ова долина свршавала, почињала се друга једна, која се звала *долина смртне сени*. Хришћанину је ваљало да прође кроз њу, јер је туда водио пут у град небесни. Долина је та веома пусто место. Пророк Јере-

мија овако је описује: „То је пустиња, земља пуста и пуна пропасти, земља суха, и где је сен смртна, земља, преко које нико није ходио“ (осим Хришћанина), „и у којој нико није живео.“ (Јерем. гл. 2, ст. 6).

Ту је Хришћанин допао још горих мука, него кад се оно тукао с Аполионом, као што ћемо већ видети.

У сну видех како Хришћанина, кад већ наступи на међу долине сени смртне, сусретоше два човека, синови оних, који просуше зао глас о доброј земљи.[1] Они се жураху као да бегају од нечега. Хришћанин узеде говорити им:

Хришћанин: А куд Бог да тако?

Она двојица: Бегамо натраг. А и ти, ако ти је живот мио, боље хајде с нама!

Хришћанин: А што? Шта има тамо?!

Она двојица: Путовасмо путем којим и ти, и одосмо докле год смедосмо. Али богме мало што не пропадосмо, и да смо само још који корак у напред учинили, већ се више ни вратили не би, нит би ти ми сад овде казивали што се враћамо.

Хришћанин: Али молим вас кажите ми, шта сте видели тамо?

[1] «И просуше зао гдас о земљи коју уходише, међу синовима Израиљевим говорећи: земља коју прођосмо и уходисмо, земља је која прождире своје становнике, и сав народ који у њој видесмо, јесу људи врло велики.» (Четвр. књ. Мојсејева гл 13. ст. 32).

Она двојица: Та ми већ скоро загазисмо у долину сени смртне, али срећом погледасмо мало испред себе и видесмо опасност, пре него што у њу упадосмо!

Хришћанин: О људи божји, та што не казујете, шта је то што сте видели?

Она двојица: Шта смо видели? Видели смо саму долину, у којој је помрчина густа као тесто. Опазисмо и неке кепеце, човечуљке, некаке наказе с козјим ногама а смешним спрченим лицем људским и рошчићима на челу, и још опазисмо змајеве подземне. Чусмо из далека урликања, лелек и кукање као од људи, који су у неисказаној тузи, невољи, или као од људи, који оковани у тешко гвожђе, страшно пате. А над долином се том надвили грозни облаци збрке и забуне, и смрт је раширила своја црна крила те једнако лебди над њом. На кратко, брате, страшно је и приступити а камо ли дубље ући, све је тамо ужасно, и све једно кроз друго у највећем нереду. (Књ. о Јову гл. 3, ст. 5; гл. 10, ст. 22).

Хришћанин: Из свега што ми ви до сада наказиваете, ја не видим друго, него да туда баш и води пут, којим се иде у тихо пристаниште, у које жудим да стигнем. (Псал. гл. 44, ст. 18, 19; Јерем. гл. 2, ст. 6).

Она двојица: Слободно брате, нека ти и буде кад хоћеш, само наш пут није тамо.

И то рекавши растану се. Хришћанин настави свој пут, али једнако у руци држаше голи мач, јер га једнако страх беше, да ко на њ из ненада не насрне.

Докле год око допираше у ону долину виђаше се с десне стране пута дубока једна јаруга. То је она јаруга, у коју су кроз све векове слепи слепе уводили, те заједно у њој бедно пропадали. А опет с леву страну пута пружао се дубок глиб, у који кад би и добар човек упао, не би тврдога дна својим ногама нашао те да стане. У овај је глиб једном и сам цар Давид пао и би се угушио, да га не извуче онај, коме се све може. (Псал. гл. 69, ст. 2, 3, 14).

А путања беше веома уска, тако да је наш добри Хришћанин имао велике муке, да се на њој одржи, те да се не отисне било у јаругу, било у глиб. Јер кад би се по помрчини трудио да сачува ногу, да се не оклизне у јаругу, у мало што се опет не отисну на другу страну у глиб. А опет кад погледаше више на ону страну где је глиб, беше у великој опасности да се једним погрешним кораком не стропошта доле у јаругу. Корак по корак иђаше он напред и чух га, како од муке уздише, јер осим тога што рекосмо о опасностима на овоме путу, путања је била још покривена тако густом помрчином, да често, кад би Хришћанин подигао

ногу да корачи, није знао ни куд ће, ни на шта ће је спустити.

Од прилике на средини долине, зјапиле су чељусти од пакла, и то баш украј саме оне путање. „Шта сад да радим?“ рече Хришћанин сам у себи. Од часа на час тек би из оних чељусти посуктао пламен и дим силовит, с варницама и са страшном хуком и прштањем. Ту сад не помагаше ни мало мач онај, који поможе противу Аполиона. С тога га Хришћанин спусти у корице, прихвати се молитвеника (Ефесц. гл. 6, ст. 18), и гласно викаше: „О Господе, молим ти се, избави душу моју“ (Псалам, гл. 66, ст. 4). Тако корачаше донекле, али га пламен овде и онде дохваташе. Слушаше вику и запевку око себе, и топот час овамо час онамо, тако да му се у по неком тренутку чињаше, сад ће га нека силесија у комаде растргнути или га на копитама коњским као прах на друму разнети. Ово је овако трајало добар део пута његова. Па онда дошав до једнога места, учини му се да чује читаву чету ђавола, где иду да га предсретну. Стаде мало и узеде премишљати, шта би најбоље било да чини. По који пут налажаше да ваља да се врати; али би одмах за тим помислио, да је можда већ половину пута превалио, па би се још сетио, колико је опасности до сада већ срећно савладао. А помишљаше, да може

бити, да су веће опасности на путу натраг него напред. И тако се одлучи, да опет напред пође. Он пође, али и ђаволи примицаху му се све ближе и ближе. А кад већ дођоше са свим близу њега, онда он што игда могаше, из гласа повика: „Ја ходим у сили Господа Бога!“ Ђаволи одмах устукнуше натраг, и већ више и не пођоше напред.

Него једно не смем пропустити. Наш сиромах Хришћанин тако се беше збунио, да није распознавао више ни свој рођени глас. Баш кад је био према ушћу оног ватренога гротла од пакла, један сатана прикраде му се полако иза леђа, корачаше тихо иза њега и на само ухо његово шапташе му ружне реченице противу промисла и мудрости божје. А Хришћанину се чинило, да му то не говори неко други, него да су то баш саме његове мисли. И то га још више збуњиваше него ма шта друго што је дотле видео или чуо, и чудно му и самоме беше, да сада почиње да хули на онога, кога је дотле толико љубио. Да је могао себи да помогне он тога наравно не би ни чиинио; али нити је могао да запуши себи уши, нити знађаше од куда на један пут онаке хуле!

Путујући тако по дуго пун бриге и невољан у један пут му се учини, као да негде испред себе чује глас човека једног, који пева: „Да по-

ћем и долином сени смртни, не ћу се бојати зла, јер си ти са мном.“ (Псал. гл. 23, ст. 4).

Хришћанин се веома обрадује и то са ових узрока.

Прво, што по оним речима мишљаше, да том долином путује као и он још неко, који се Бога боји.

Друго, што му се по оним речима чињаше да је Бог с њима, и ако путују кроз помрчину и страхоте. „Кад је Бог са оним испред мене, за што да не може бити, да је и са мном?“ мишљаше Хришћанин, „и ако ја због препрека, које су у овом крају, не могу то да видим.“ [1]

Треће, надаше се да ће скорим добити друштва за путовање само ако стигне онога, што је пред њим. Он пође живље у напред и довикиваше ономе, да стане и да га причека. Али овај опет мишљаше, да је сам у тој долини, па се и не одазиваше.

Мало по мало па поче као да свита. Тада Хришћанин рече: „Он претвори сен смртну у јутро.“ (Амос, гл. 5, ст. 8).

Како већ беше свануло он се окрете, не што би желео да се врати, него да при светлости дана види, кроз какве је опасности по помрчини пролазио. И сад лепо угледа јаругу, која се пружа

[1] «Гле, иде мимо мене, а ја не видим; прође, а ја га не опазим.» Књига о Јову гл. 9, ст. 11.

уз путању с једне стране, и глиб који јој је с друге стране, а угледа како је узацак пут између њих, којим је прошао. Опази и оне наказе и утвари и змајеве подземне, али сви они сад беху мало по даље од њега, и он их виде по ономе што је написано: „Он открива дубоке ствари испод таме, и изводи на видело сен смртну“ (Јов, гл. 12, ст. 22).

Хришћанин се јако беше узбудио, кад сагледа све опасности овога усамљенога пута; а сад те опасности, од којих је и пређе у мраку толико страховао, показаше му се јасно у свој страхоти својој, јер му их светлост дана показа.

У томе се и сунце роди, и то беше нова благодат за Хришћанина. Јер ваља да знате, да ако је она прва половина пута његова била пуна опасности, ова је друга половина у неку руку још далеко опаснија. Јер од места, на коме је тада стојао па до самога свршетка долине путања је била тако рећи засута замкама, јамама, дубоким рупчагама, да би он, кад би случајно туда по помрчини имао проћи, погубио и хиљаду душа да их је имао. Али, као што рекох, на његову срећу баш се сунце роди кад он наступи на тај други део свога пута. Хришћанин тада рече: „Свећа његова светли над главом мојом и при виделу његову ходим по мраку.“ (Јов. гл. 29, ст. 3).

И заиста при таком виделу он доспе до на крај долине. Ту на самом крају њезином видех кости, пепео, комаде од костура људских, по земљи млазове крви, која се већ засушила била, а то све од поклоника, који тим путем пролажаху. Док мало размишљах шта ли ће то бити, угледах баш на самоме изласку из долине једну пећину, у којој у старо доба становаху два џина: Римпапа и Незнабошко. Многе су поклонике они дохватили у своје мреже, па их после неке спаљивали а неке другом смрћу поморити дали. Али Хришћанин прође сад поред оне пећине без многе опасности, што ме је мало тада и зачудило, него после сазнах, да је Незнабошко умрьо а Римпапа, и ако је још жив, од велике старости не може да се миче, већ седећи пред својим пећином само прети.

Хришћанин иђаше својим путем, а кад угледа онога старца пред пећином, не знађаше шта да мисли, особито кад чу, како му старац довикује: „Ха, видим ја, док још по доста вас не изгоре живих на ватри, не ћете се поправити!“ Али нашег путника то не потресе; он остаде миран и прође даље и ништа му не би. Хришћанину се настани нек милина у срцу и он поче да пева:

Диван ли си Боже мој!
Теби дижем славопој!
Шта б' од мене довде било

Да ми тебе није било!
Хвала теби Великом,
Свемогућном и благом,
Који мене слабог мрава
Кроз ужасе и низ страва
Провођаше ево здрава.

Певајући тако и путујући Хришћанин дође на једну умку, која баш као да је подигнута била, да са ње путници могу погледти мало по даље у напред. Погледавши са ње он заиста опази испред себе Верка. Хришћанин узеде викати: „Ој-хој, ој-хој! стани мало, па да идемо заједно!“ На то се Верко окрете и погледа а Хришћанин повика опет, „Почекај мало, почекај док те стигнем!“ Верко се тада одазва викнувши што га грло доноси: „Не могу! Ваља ми се журити, да живот спасем, јер осветник иде за мном!“

Овакав одговор учини Хришћанину на жао, те он напрегне сву своју снагу па потрчи за Верком. У трку стигне га и престигне, тако да онај, који је био први, поста сад последњи. Хришћанин видећи да је престигао онога, који не хте да га причека, поношљиво се сад насмехну, али окренувши се да види како је ономе кога је престигао, спотакне се те падне, и не могаше се дићи, док му Верко не приђе и не поможе.

За тим видех, како се њих двојица поздравише, и као два добра пријатеља пођоше заједно, и како се пријатно разговараху о свему, што им се десило на путу до тада. Хришћанин поче овако:

Хришћанин: Е, брате Верко, не умем ти казати како ми је мило, што се нађосмо и што је Бог, — нека му је на том као и на свему хвала, — подесио нас двојицу, да будемо другови на овомс овако пријатноме путу.

Верко: Ја сам, драги пријатељу мој, смишљао да још од куће пођемо заједно. Али ти измаче напред, те ми не остајаше друго, него да оволико пута прећем сам самцит.

Хришћанин: Колико си дуго остао био у граду Пропаду после мене?

Верко: Остадох докле могах. А чим ти отиде, почело се по граду у велико говорити, да ће нам у брзо град сагорети ватром, која ће на њ с неба пасти.

Хришћанин: Шта, зар се међу нашим суседима говорило о томе?

Верко: За неко се време ни о чему друго и није говорило, него о томе.

Хришћанин: Па и опет осим тебе једнога, зар нико други не хте да покуша, да се спасе?

Верко: Говорило се, као што ти рекох, врло много, али је мало ко хтео у то да верује. У

живом разговору често би се по неко истакао, да о теби ружно говори; тек би се рекло: махните се бога вам ви онога будале и његовог очајничког пута, — тако они зову ово твоје поклоничко путовање. Али ја веровах и верујем и сад, да ће наш град заиста ватра с неба прождрети, па с тога ево гледам, ако могу да се спасем.

Хришћанин: Да ли си чуо да се што говори о нашем суседу Витку?

Верко: Свашта се о њему говори. Једни кажу, да је он био пошао с тобом и ишао све до глиба Очајнице, а ту се заглибио. Он се брани и вели, да се он није заглибио ни најмање, али бих рекао, да је и он отуда доста блата на себи извукао.

Хришћанин: А шта веле суседи?

Верко: Смеју му се сви до једнога, и ко ти га сад не узимље у уста, исмевајући га и презирући га. Многи не ће с њиме никаква посла да имају. За њ је сад седам пута горе, него да никако није ни полазио на пут.

Хришћанин: Не знам само с каквим правом могу да му се смеју они, који и сами презиру пут, којим он не хтеде даље да иде?

Верко: Е, они веле да је се показао превртљив, непоуздан као врбов клин, није одржао што је обећао, пошао тобож и он неки поклоник, па од прве тешкоће брже боље натраг. За

то га сад неки и зову Хаџи-пишманом. А ја бих баш рекао, да је сам Бог подигао и саме своје непријатеље да се смеју човеку, какав је Витко, и да га узму уз узречицу, јер не послуша речи његове (Јеремија гл. 29, ст. 19).

Хришћанин: Јеси ли с њиме говорио, пре него си се на овај пут кренуо?

Верко: Сретох га једном на улици, али он се као застиде и пређе на другу страну, те тако не могах с њиме проговорити.

Хришћанин: Кад оно ја полажах из нашега града, још сам као имао наде о томе човеку; али сад ме је страх да од њега нема ништа, него ће и он пропасти заједно с градом. Њему се десило баш како пословица каже: „свиња, окупавши се, враћа се опет у своју каљугу“ (2 Посл. Петрова гл. 2, ст. 22).

Верко: И сам бих рекао да ће тако бити; али ко може да промени, да не буде оно, што ће бити?

Хришћанин: Е, шта ћемо му брат Верко, кад човек не хте. Оставимо га његовој судбини, а ми да погледамо к ономе, што нас се ближе тиче. Кажи ми, како си прошао на путу. Не може бити да се ниси сусретао с каквим приликама или неприликама! Било би право чудо да ниси.

Верко: Ја сам срећно прешао глиб Очајницу,

у који си се ти заглибио био, а мало за тим сусрете ме жена једна по имену Наслада, која баш гледаше, да ми какво зло учини.

Хришћанин: Добро само кад си се избавио из њезине мреже, и Јосиф је био на муци са ње, али јој умаче као и ти; него као што знаш, мало га то живота не стаде (1 књ. Мојсејева, гл. 39, ст.11—13). А шта ти је радила?

Верко: Не можеш брате, ако сам не знаш, ни веровати, како уме да очарава, и како јој ласкаве речи сипљу са усана. Навалила беше на ме да свратим да се одморим у њезиној кући, где ћу, рече, наћи насладу какву год само хоћу.

Хришћанин: Богме ти насладу чисте савести обећати није могла!

Верко: И није, јер она мишљаше само о наслађама телесним.

Хришћанин: Богу хвала те си јој умакао. „Уста су туђих жена јама дубока; на кога се гњеви Господ онамо ће пасти.“ (Приче Соломунове гл. 22, ст. 14).

Верко: Само ако сам јој са свим умакао!

Хришћанин: Шта, та ваља да се ниси дао њоме занети?

Верко: То не, јер се сетих што читах једном у старој књизи написано: „до пакла допиру кораци њезини“ (Приче Солом. гл. 5, ст. 5). Ја затворих очи, јер не хтедох да пустим,

да ме њезини погледи очарају (књ. о Јову гл. 31, ст. 1). Она ми се тада узеде ругати, али ја већ прођох мимо њу и одмакох.

Хришћанин: Није ли ко год насртао на те уз пут?

Верко: Кад стигох под брдо, које се зове Тегоба, изађе преда ме старац један од дубоке старости, сед као овца и запита ме ко сам и куда ћу. Рекох му да сам поклоник, и да сам у име божје пошао у небесни град. На то ће ми старац онај рећи: „Ти ми се свидиш добар и поштен човек! Хоћеш ли да останеш у мене за плаћу, коју ћу ти дати?“ Ја онда њега запитах, како му је име и где му је стан: А он на то рече да му је име „Адам Први“ и да станује у граду који се зове Варљиво. (Посл. Ефесцима гл. 4, ст. 22). Запитах га, каква је радња у њега и колико плаћа. Рече: моја се радња зове благовање, а плаћа нека ти је то, што ћеш ми најпосле наследником постати. Упитах даље како држи кућу своју, и има ли још чељади? Одговори ми, да је његова кућа пуна свачега, па и сваке ђаконије има у њој, а има и доста чељади, које је он све изродио. Запитах колико деце има. Синова, рече, имам по више, али од женског порода имам само три кћери: Похотљивку, Намигушу и Поношљивку (1 Јован. гл. 2, ст. 16), и ако останеш у мене и ако хо-

ћеш узећу те за зета. На послетку запитах га колико би хтео да с њиме останем, а он рече „да останеш док сам год ја жив!“

Хришћанин: Па шта би од тебе и од старца најпосле?

Верко: Богме у први мах мало што се не сагласих да с њиме пођем, јер ми се чињаше да дивно говори и да мора бити да је заиста дивотно у њега. Али тако говорећи с њиме, погледах му на чело, и ту видех где стоји написано: „Одби старца и радњу његову!“

Хришћанин: Па онда?

Верко: Онда ми падаше свака његова реч на душу као жеравица и ја некако прозрех да би ме старац, и ако ми сад ласка, продао у робље, чим би ме само једном у своју кућу домамио. С тога му рекох, да не троши речи своје, јер ја не ћу у кућу његову. Он ме на то узеде ружити и називати најгорим човеком, и рече, да ће послати за мном човека једног, који ће ми свако даље путовање загорчити. Окретох се од њега и пођох мојим путем. Али тек што му обрнух леђа, а осетих како ме он докопа као некаким кљештама за месо и повуче к себи, да ме заболе, као да ми са живога месо откиде, те ја од боље викнух: „Ја несрећни човек!“ (Римљанима, гл. 7, ст. 24). И онда пођох даље уз брдо.

Кад сам од прилике стигао до на пола брда, окренем се и угледам, како човек један трчи за мном брз као ветар. Он ме стиже баш онде, где има начињен вењак за одмор путницима.

Хришћанин упаде одмах у реч: Ха, ту сам ти брате ја сео да се одморим мало, али ми се сан прикраде те заспах, и док спавах испаде ми видиш ова листина из недара.

Верко: Чекај, брате, да ти ја испричам најпре моју муку. Кад ме онај човек пристиже, а он ни пет ни девет, него удри по мени, обори ме на земљу и на мртво име изби. Кад се по неком времену повратих мало к себи, упитах за што ме тако крвнички напада и шта сам ја њему злога учинио? А он ми рече: скривио си, јер си се у срцу потајно приклањао Адаму Првом. И рекавши то удари ме песницом у прса, и узеде ме опет туђи те клонух к земљи и лежах као мртав пред њим. Тек се опет повратих мало и јечећи завикаx: Пуштај ме с миром, имај човече милосрђа са мном! А он: „не знам ја за милосрђе; нит га знам што је ни како се указује!“ Па онда опет навали на ме ударцима. Бог и душа убио би ме онде, да не дође неко, који му рече, да ме се остави.

Хришћанин: А ко је тај био?

Верко: У први мах не могох га познати. Али кад већ оде од мене, онда опазих да има ране

на рукама и у ребрима, те из тога заклучујем, да-нико други није, већ сам Господ наш. И тако ти ја после опет наставих пут уз брдо.

Хришћанин: Онај што те стиже и нападе био је Мојсеј. Он не штеди никога, нити зна да покаже милосрђа онима, који закон његов преступе.

Верко: Знам ја то врло добро, јер и није први пут, да је на ме наишао. Он је тај који, док ја мирно становах у мојој кући, дође те ми рече, да ће ми кућу ту над главом запалити, ако у њој и даље останем.

Хришћанин: Али зар ти не виде онај двор што стоји на брду од оне стране, на којој те је Мојсеј стигао?

Верко; Видео сам да како?! Па и оне лавове, што су пред њим. Него бејаше већ по дне и оморина, па рекао бих да лавови баш беху заспали. А ја, како сам имао још доста дана пред собом, не хтедох да дангубим свраћајући, већ прођох мимо вратара и наставих пут низ брдо.

Хришћанин: Каза ми он, да те је видсо проћи; али си иштетио много, што не сврати у двор онај, јер имао би шта видети. Тамо би ти показали такве старине и реткости, да их не би заборавио ни на самртноме часу. А да ли си се сусрео с ким год у долини Понизности?

Верко: Јесте, сретох се с једним, који се зове Зловољко, који поче да ме убеђује, да треба да се вратим, па да с њиме другујем. Разлог му беше, да не вреди у ту долину залазити, јер још нико себи части какве из ње не изнесе. Осим тога рече ми, поћи тамо значи увредити моје добре пријатеље Грдељивца, Безобразова, Уображенског и Сујетниковића, и још друге, о којима он врло добро зна, да би се лично увредили, кад бих ја толико луд био, да у ону долину заиста и пођем.

Хришћанин: Па шта си му на то одговорио?

Верко: Ја му одговорих, да оно истина јесте да су она господа не само моји некадашњи пријатељи, него чак смо и некаки род (јер заиста смо род по месу), али од како се ја одлучих да пођем на пут као поклоник, они се одрекоше мене, а и ја њих, па сад нит' сам ја њима, нит' су они мени што род. И још му рекох, да што се тиче ове долине понизности он се јако вара у својој мисли, и управо је неистинито ствар претставио, јер к части се друкчије и не долази него кроз понизност, а кроз високоумност и поношљивост иде се да се падне. С тога, наставих, ја више волим да кроз ову долину доспем до онога, што најмудрији међу људима сматрају за највећу част, него ли да

пристанем уз оно, што он цени као највредније наше љубави.

Хришћанин: А јеси ли се још с ким срео?

Верко: Сретох се и са Стидовићем. Него од свију људи, које сам видео на моме овом путовању као поклоник, овај ми се чини да није добро крштен. Други би, кад би се с ким упустио у разговор и у доказивање, најпосле нешто и попустио, или би рекао: „Па добро!“ и отишао својим путем, али овај не.

Хришћанин: Е, гле молим те! А шта ти је то говорио био?!

Верко: Шта ми је говорио! Нападао на саму веру. Рече ми да је стидно за човека да верује, управо је ниско, подло, пузећки. Нежна осетљива савест, рече, не приличи мушком карактеру; пазити на сваку своју реч и на сваки свој корак, везати самог себе и лишавати се оне јуначке слободе, на коју су се дрски духови нашега времена навикли, значило би начинити се за на век смешним, и постати предметом доскочица и шале свима временима. Кад му рекох да има међу силнима, имућнима и мудрима доста њих који имају веру и мисле као и ја, Стидовић рече, да то није истина, већ може бити да се нађе и међу њима какав слабоумни, који се даде залудети, те хоће да жртвује све за нешто, што нико управо и не зна шта је. (Коринћ.

гл. 1, ст. 26; гл. 3, ст. 18; Филибљ. гл. 3, ст. 7—9; Евангел. Јован гл. 7, ст. 48). Још не могаше довољно да се наказује, како су од нискога реда људи они, који у сва времена живљаху као поклоници; описиваше их као пуке незналице и који ни појма немају о природним наукама. И још ми је о многим другим стварима, о којима ја овде и не помињем, говорио све таким начином, као и да је стидно слушати у цркви проповед и пустити да она човека потресе или у срце дарне, или отићи кући погружен и уздишући рад тобожњих грехова наших. Стидно је, говораше ми даље, тражити од ближњега свога опроштај зарад ситних којекаквих увреда; стидно је повратити ономе, од кога си с неправдом узео што. Како он казиваше вера отуђује човека од богатих људи и велике господе због неколиких ситних погрешака њихових (које он све лепим именима називаше), а с друге га стране понижава, јер га прави да је раван и да је брат људима најнижега реда, јер смо тобож сви пред Богом равни; „па није ли то, узвикиваше он, стидно? није ли то и брука и срамота?!“

Хришћанин: А шта си му ти на то казао?!

Верко: Шта сам му казао? Бог ме ја не знадох у први мах, шта да му кажем! Право да кажем, бејаше ме толико саплео, да ми крв

у лице изаће, и готово почех и сам да се стидим вере моје. Али срећом узедох мало да се расмислим, и нађох да оно, што се највише цени међу људма, мрзи се пред Богом. (Лука, гл. 16, ст. 15). И онда опет помислим: овај Стидовић казује ти шта је и како у људи, али ти не казује ништа о томе, шта је Бог и шта је слово божје. И још помислим, да кад дође дан страшнога суда, ми се не ћемо судити на смрт или живот према нашем јуначком и дрском духу на овоме свету, него ћемо се судити по мудрости и закону свевишњега. С тога, рекох у себи, оно што Бог каже најбоље је, најбоље је па ма да су сви људи на свету противу тога. Кад погледам да Бог воли да види нежну савест, кад погледам да су они, који пуштају да се зову лудама зарад царства небесног, управо најмудрији, и да сиромашак, који љуби Христа, богатији је него највећи богаташ на свету, који га мрзи; онда, о Стидовићу, одлази од мене, јер ти си непријатељ мога спасења. Зар ја да се удружим с тобом, противу мога цара и Господа? Како бих му ја онда могао у лице погледати у дан, у који он дође? (Марко, гл. 8, ст. 38). Ако се ја станем сад стидети његових путева и његових слугу, како могу чекати од њега благослова?! Али Стидовић беше дрзак један нитков, једва га се с тешком муком могах отрести; и једнако ме го-

њаше шапућући ми на ухо час о једној, час о другој слабости, које придевају вери. Најпосле ја му рекох по преко, да ме се окане и да се не мучи и даље, јер у ономе, чега се он стиди као недостојнога, ја гледам највећу славу. И тако га се ја отресох.

Хришћанин: Хвала Богу, брате, те си се тако јуначки одупрьо томе ниткову. И право велиш, да су му дали неправо име. Он тако насрће на човека и на улици, и на друму и где год хоће, и гледа ако икако може да га пред другим људима осрамоти и застиди, и то гледа да нас доведе да се стидимо онога, што је добро. А да није дрзак, он не би никад смео да чини оно, што чини. Али не дајмо му се; јер и ако се много хвали својим јунаштвом и слободом, он је до сада само безумнике освајао, а никога другог. „Мудри ће наследити славу“, вели Соломун, „а безумнике ће однети срамота.“ (Приче Солом. гл. 3, ст. 36).

Верко: Ја мислим да нам ваља молити се за помоћ противу Стидовића Ономе, који тражи да се храбро боримо за истину на земљи.

Хришћанин: Тако је и право велиш. А да ли си се још с ким сукобио у оној долини?

Верко: Нисам више ни с ким, јер целим осталим путем кроз ту долину, као и кроз долину сени смртне, сјало ми је сунце.

Хришћанин: Е, то си ти срећан човек! Са мном је, бог ме, сасвим друкчије било. Тек што сам тако рећи ногом ступио у ону долину, а ваљаде ми упустити се у дугу и страшну борбу с оном гадном утвари Аполионом. Мишљах већ да ће ме и убити, особито кад ме обори на земљу и маче се да ме згаца у прах; јер како падох испустих мач из руке. И он ми већ подвикну, да ми је дошао последњи час. Али ја тада повиках Богу за помоћ, и он ми помаже и избави ме. За тим уђох у долину сени смртне, где дуго, готово пола пута, корачах по густој помрчини. Толико сам пута помислио био, е сад ћу пропасти. Али као свану и сунце ограну, онда већ пролажах лако и мирно.

Тако њих двојица идоше заједно причајући један другом шта је ко видео и чуо, док Верко случајно погледа на страну и опази, где не далеко од њих иде човек један по имену Торокало. Пут се беше раширио те имађаше доста места за по више њих у поредо. Онај Торокало беше човек висок стасом и личан, али боље изгледаше мало из даље него ли из близа. Томе човеку окрете се Верко овим речма:

Верко: А куд Бог да пријатељу? Да не ћеш и ти у небеско царство?

Торокало: Јест, за тамо се каним.

Верко: Е, да лепе згоде! па то можемо заједно и у друштву!

Торокало: С драге воље, за што не?!

Верко: Па ходи амо те да заједно и идемо, и да се путем мало о свакоме добру проразговарамо.

Торокало: Разговарати о добру врло ми је мило, па сад било то с вама или с ким другим, а драго ми је што видим у вама људе, који су наклоњени добру. Јер, истину да кажем, мало има људи, који уз пут воле да разговарају о доброме и корисном, већ више да им је да збијају шале и у ветар да говоре. А мени је свагда било тешко, да с таком сортом људи ма куд путујем.

Верко: Заиста ваља жалити што је тако, јер и шта има слађе и боље за језик и уста људска на овој земљи, него говорити о стварима, које је Бог небесни саздао или наредио да буду!

Торокало: Е баш те волим, кад тако из срца говориш! И ја ћу да кажем: Да, заиста и ва истину, има ли што слађе, има ли што корисније, него разговарати о стварима божјим! Има ли шта пријатније? то јест, да се разумемо, ако на име човек тражи пријатности и сладости у ономе што је дивно. На пример: ако човек налази радости, да говори о историји, или о чудноватости свега што је створено, или ако воли да говори о чудима и чудесима, о знацима, при-

ликама и знамењима, где ће он наћи што дивније и слађе пером написано, него што има у светоме писму?!

Верко: То је тако. Али главно је да гледамо да се оним, што је у светоме писму, заиста и користимо у нашем разговору.

Торокало: Тако, брате, тако. То је оно што и ја рекох. Јер говорити о ономе што је у светоме писму, ствар је од највеће користи за нас, почем будући, говорећи о томе, човек може да се многоме чему научи, као на пример: научиће се сујети земаљских ствари и користи ствари небесних. Ово говорим у опште, али у појединостима и по наособ човек се из светог писма може научити: како је нужно ново рођење, како наша дела по себи нису довољна, како је потребно да Христос безгрешни посредује и томе подобна. Осим тога, човек тиме, то јест што говори о светом писму, може да се научи шта значи покајати се, шта значи веровати, шта значи молити се Богу, шта трпети и томе подобна; даље, тим начином може човек да сазна, шта су обећања и шта утехе еванђеља, и то све да сазна на велико добро и велику радост своју. Даље, тим начином човек може да се научи, како да одбија лажна мишљења, како да брани праву истину, и како да обучава и упути онога, који не зна.

Верко: Све је то истина, и мило ми је да те чујем тако говорити.

Торокало: На несрећу, што има мало разговора о светоме писму, узрок је што тако мало њих разговарају како је потребна вера, и како је потребно дело благодати у душама њиховим, да би се вечнога живота удостојили; већ тако живе као незналице у делима закона, којим делима, самим за себе, нико не може заслужити царство небесно....

Верко: Опрости молим те што ти пресецам реч, али, ја бих рекао, да је знање о небеским питањима дар божји. Нико га не може постићи људском вреднoћом или само разговарајући о тим стварима.

Торокало: Тако је! Знам ја то све врло добро, јер човек не може примити, ако му се не да озго с неба. Све долази од божје благодати, а не од дела наших. Ја бих ти могао сад навести стотину места из светога писма у потврду овога.

Верко: Е па шта ћемо сад да узмемо за предмет нашег разговора?

Торокало: Што год хоћеш! Ја сам готов да разговарам о стварима небесним или и о стварима земним, о стварима моралним или о стварима еванђеља, о стварима светим, и о стварима светским, о стварима страшним, и о стварима

домаћим, о стварима који се језгре тичу, и о стварима који се тичу љуске или споредности какве, о чему год хоћеш, само под тим условом, да нам отуда буде корист, а не тек да млатимо сламу.

На овај се говор Верко као малко зачуди, па приступи ка Хришћанину, (који је за свега тога разговора ишао мало напред ћутећи) и рече му тихо: Ала каквог смо сапутника добили! Баш тај зна дивно да говори! Заиста ово ће бити поклоник какав ваља!

На ово се Хришћанин смерно осмехну и рече: Овај човек, за којим си се ти већ тако занео, преварио би својим језиком двадесеторицу, који га не знају!

Верко: А зар га ти знаш?

Хришћанин: Да ли га ја знам?! Та знам га боље, него што он сам себе зна.

Верко: Па молим те, ко је то?

Хришћанин: Име му је Торокало и станује у нашем граду Пропаду, и чудо ми је да га ти не познајеш. Већ до душе и град нам је велики и пространи!

Верко: А чији је он, и где од прилике станује?

Хришћанин: Он је син једнога нашег суграђанина по имсну Лепорека. Станује у улици Ћаскалу, а познат је под именом „Торокало из

Ћаскала.“ Али поред свега тога извећбаног језика, један ти је то човек!

Верко: Богме се он мени чини врло красан човек!

Хришћанин: Тако се он чини свакоме, ко га из ближе не зна. Он се најлепше слави кад је мало по даље; код куће да га видиш, доста је ружан. Што рече да је врло красан човек, то ме сад подсећа како слике, масном бојом писане, ваља да се из далека гледају те да се чини да су као живе, а из близу кад се погледају, ружне су и грубе.

Верко: Готово се ти то шалиш, јер видех где се осмехну!

Хришћанин: Јесам се осмехнуо, али не дај Боже да се тиме шалим, или да хоћу кога лажно да обедим. Још ћу ти казати о томе човеку, да он пристаје у свако друштво и у сваки разговор, он ће сад говорити с тобом вас дан, па ће после, ако му се прилика покаже, сести за сто у механи па пити с друштвом, какво тамо нађе, и што више пије, то му живље језик иде. Вера у њега није нашла места у срцу, ни у кући његовој, нити у понашању његову; све што од ње има сместио је у свој језик, и сва вера његова у томе је, да о њој много говори.

Верко: Ама зар истина?! Ако је тако онда сам се ја у том човеку много преварио!

Хришћанин: И заиста се јеси преварио! Сети се што пословица каже: „Говоре ал' не творе, али царство божје није у речи него у сили (Матеја гл. 23, ст. 3; 1 Коринћ. гл. 4, ст. 20). Он говори о молитви, о вери и о новом рођењу; али он само зна да говори о томе и ништа више. Ја сам одлазио у његову кућу, знам га какав је тамо, а какав је и ван куће, па знам да је ово, што ти о њему казујем, цела истина. У његовој кући нема ни трага од вере; у њој се нико Богу не моли нити, се ко за грехе своје које. У самој ствари дивљаци боље служе Бога својим начином него он. Сви, који га боље познају, знају, да је он управо на срамоту вери, нити вера може до чега доброга доћи у ономе крају града, у коме он станује, а све због њега. Прости људи који га знају веле о њему: „Светац с поља а ђаво изпутра“ или и „Светац на улици, сатана код куће.“ Његова јадна фамилија зна то најбоље. Према млађима он је такав ћудљивац, такво закерало, тако осорљив, тако да они не знају како да му угоде, шта да раде и како да говоре. Људи, који су с њиме посла имали, свагда су говорили: Боље је и с Циганином посла имати, него с њиме! У отимању, закидању, варању гори је од сваког кајишара! На жалост, он и своје синове васпитава, да буду као и он што је. Ако би ко од њих показао и оле какву

зебњу или плашњу (*„луду плашњу“* како он називље прве појаве осетљиве савести), одмах би га он назвао будалом, лудаком и цепаницом, па нити би му поверовао какве своје послове, нити би се о њему лепо ма пред ким изражавао. Што се мене тиче, ја мислим да је он већ до сада својим грешним животом многима био узрок пропасти, а ако га Бог не спречи још ће многе он упропастити.

Верко: Ваља ми веровати, што кажеш, јер прво ти га познајеш, а друго знам да као Хришћанин не ћеш ни о коме говорити по злој вољи, него само по истини.

Хришћанин: Да га ја не знам од дужег времена и боље него ти, и ја бих можда о њему мислио онако, као и ти у први мах. Или да сам слушао зла о њему само од људи, који су непријатељи вере, и сам бих помислио да га клеветају — а већ клевета често пада са усана рђавих људи на имена добрих људи. Али све што сам ти казао о њему, и још много више и много горе, што ти нисам казао, све то знам сам поуздано, и могао бих му црно на бело доказати. Добри се људи њега управо стиде; они га не ће да зову ни братом ни пријатељем. И кад га неко међу њима помене, они поцрвене од стида.

Верко: Оно до душе видим и сам, да гово-

рити и творити није једно исто. Од сада ћу боље пазити на разлику између једнога и другога.

Хришћанин: И јесу заиста са свим две разне ствари, тако различне једна од друге, као што су душа и тело. Јер као што тело без душе није друго већ мртва лешина, тако и говор без дела остаје шупаљ и без садржине. Душа је вере у томе, да се и практички у животу по вери ради. „Чиста је вера и неокаљана пред Богом и оцем та, посећивати сирочад и удове у тузи њиховој, и чувати се неокаљаним од света“ (Посл. Јаков. гл. 1, ст. 27, а види и стихове 22—26). Ово Торокало не ће да види. Њему се чини, да слушати и говорити то је све што треба, да се човек зове добрим хришћанином, а тиме он сам своју душу вара. Кроз слушање тек се само семе сеје, али говор није довољан доказ, да је плод заиста у срцу и у животу. А не треба никако да заборавимо, да ће се у дану страшнога суда људи судити по плодовима својим (Матеја, гл. 13, ст. 23). Тада се не ће питати: јеси ли ти веровао? Него: јеси ли и радио, или си само говорио?! па ће се према томе и судити. Свршетак света упоређује се са жетвом нашом (Матеја, гл. 13, ст. 30), а ти знаш, при жетви људи гледају само плод. Разуме се, да се не ће примити плод, до којег се није дошло с вером и кроз веру; али ти ово говорим,

да ти само покажем, како у онај дан не ће имати вредности никакве то, што Торокало језиком говори да верује.

Верко: Ово ме сад подсети на оно, како Мојсеј описује животињу, која је чиста (Левит. гл. 11; Девт. гл. 14). То је она која раздваја копиту и која преживље, али не и она, која само раздваја копиту, или која само преживље. И зец преживље, али нема раздвојену копиту, па није чист. Овако је нешто и с Торокалом: он преживље реч, али не раздваја копиту. Он се не одваја од путова грешника, него као зец задржава шапу пасју или медвеђу, па с тога и није чист.

Хришћанин: Баш бих рекао, да си погодио прави еванђелски смисао оних речи. А и ја ћу још нешто да додам. Апостол Павле називаше неке људе, и то управ такве који тако много говоре, „звоном које звони или прапорцем који звони“, (Коринћ. гл. 13, ст. 1—3) то јест, као што и сам на другом једно месту вели, „стварима бездушним које дају глас“ (Коринћ. гл. 14, ст. 7). Ствари бездушне, то су ти они људи без истините вере и без благодати евангелске, који не ће ући у царство небеско међу оне, што су деца живота, па ма да је глас њихов, којим говоре, као глас самих ангела.

Верко: Ја баш ни у први мах нисам много

марио за друговање с њиме, а сада још мање, и чисто ми је гадан. Него како ћемо га се отрести?

Хришћанин: Послушај што ћу да ти кажем, па ће се у брзо он сам отресати нашег друштва, мањ ако Бог дарне срце његово те се окрене.

Верко: Па шта велиш да чиним?

Хришћанин: Отиди му опет па уђи с њиме у озбиљан разговор, на прилику о сили, коју вера има, па кад он почне да набраја како вера заиста има велику силу, онда га запитај, да ли се то уверење настанило заиста и у срцу његовом, да ли се оно види и у кући његовој, и да ли се огледа у понашању његовом.

Верко ће на ово приступити опет к Торокалу и рећи му: А што си ми се нешто уђутао?

Торокало: Та и сам се чудим. До сад би се вас дан могли наразговарати!

Верко: Па ево сад да наставимо ако хоћеш. А како си ти био оставио мени, да изнесем питање о коме да говоримо, то онда ево ти ово: Како се познаје кад је у срцу човечијем благодат божја, која спасава?

Торокало: Видим већ куд хоћеш. Дакле, о сили ствари желиш да говоримо. Па лепо, заиста си врло добро питање изабрао и ја ћу ти радо на њ одговора дати. Мој је одговор у кратко ово: Прво, где је у срцу човечијем благодат

божја, она се одмах покаже тиме, што почне да виче противу греха. Друго: —

Верко: Стани мало, стани! Дај најпре да промотримо ово прво. Мени се чини, да би боље било рећи, да се божја благодат показује тиме, што склања душу, да се греха гнуша.

Торокало: Е па каква ми је разлика између повикати на грех и гнушати се греха?!

Верко: Има ту велика разлика. Човек може да виче на грех просто из политике, али не може га се гнушати друкче, него одвратношћу, којом га сам Бог задахне. Ја сам познавао више њих проповедника, који с предикаонице у цркви вичу на грех, али се с њиме врло лепо живе у своме срцу, у кући својој и свуда иначе. Јосифова је госпођа из гласа повикала као да је невина (1 Мојсеј, гл. 39, ст. 15). Има људи, који викну на грех, као мати што по некад викне на дете своје које у наручју држи, па га после опет притисне на срце и љуби.

Торокало: А, видим ја! Ти хоћеш да ми подмећеш ногу!

Верко: Не ја! Боже сачувај! Све што ја хоћу, то је, да покажем ствар како је. Али шта је оно друго, чиме ти мислиш да се доказује, да је у срцу благодат божја?

Торокало: Велико познавање тајни евангелских.

Верко: То би требало да си ставио на прво место. Али било прво или последње, све једно је најпосле, јер оно по себи не значи ништа. Јер човек може да има знања, те још великог знања о тајнама евангеља а опет да у срцу нема благодати божје. Ако би човек и постигао све знање, опет за то он може да није ништа и да не буде дете божје (1 Коринћ. гл. 13, ст. 2). Кад је Христос рекао: „Знате ли ви све ово?“ и кад му ученици одговорише да знају, он прихвати: „Благо вама ако га будете и чинили!“ Он не ставља благослов у само знање, него у вршење тога што се зна. Јер може бити да се нешто и зна, али да се не чини. „Онај који зна вољу свога Господа, али је не чини!“ Човек може да има знања као анђео и опет да није добар хришћанин. С тога знање још није прави знак. Знати нешто, мили се онима, који хоће да светле и да се хвале; али радити и вршити по знању, мило је Богу. Не велим да је добро бити без знања, јер срце без знања празно је. Него има знање и знање: једно је знање које почива на простој шпекулацији са стварима, и друго знање које спроводи благодат вере и љубави, и које води човека да чини вољу божју из свег срца. Прво знање воле хвалисавци; без оног другог прави хришћанин не може да буде. „Уразуми ме, и држаћу се за-

кона твојега, и чувати га свим срцем.“ (Псал. гл. 69, ст. 34).

Торокало: Видим ја, ти хоћеш само да се надмудрујемо. То није право, нит' је Богу драго.

Верко: Па хајде кажи ти сам какав други знак, по коме се може да позна благодат божја.

Торекало: Ја не ћу, јер знам да се сложити не можемо.

Верко: Кад не ћеш ти, хоћеш ли пристати да ја кажем?

Торокало: Слободно ти је чинити што хоћеш.

Варко: Кад се благодат божја настани у души човечијој, она се показује или самом том човеку или другима око њега.

Самом ономе показује се на овај начин: доведе га да се убеди о своме греху, о покварености своје природе, о греху неверовања, због којега зна да ће бити осуђен, ако не нађе милости пред Богом, вером у Исуса Христа. Ово уверење и ово осећање разбуди у њему тугу и стид због греха (Псалам, гл. 38, ст. 18; Јерем. гл. 31, ст. 19, Јов. гл. 16, ст. 8; Римљан. гл. 7, ст. 24; Марко, гл. 16, ст. 16; Галатима. гл. 2, ст. 16, открив. Јов. гл. 1, ст. 6). Човек такав нађе, да му се открива Спас света, и да је за њ прека потреба, да се приљуби уз Спаса за сав живот свој. Човек такав за тим почне да гладни и жедни за Спасом, а таквој глади и

таквој жељи дата су обећања божја. Сад, каква је снага или слабост вере његове у свога Спаса, такав је покој, таква радост, таква љубав његова к светињи, таква жеља његова, да га све више и више позна, и да му на овом свету служи. Али и ако он то нађе све у себи, опет ретко кад хоће човек да верује, да је то дело благодати у њему; јер његова покварсност и залутали разум његов забуњују дух његов, те не може право да суди у томе. С тога се и тражи сасвим здраво суђење, па да се оцени и призна да је оно дело благодати божје (Јован, гл. 16, ст. 9; Галат. гл. 2, ст. 15, 16; Дела гл. 4, ст. 12; Матеја гл. 5, ст. 6; Откр. гл. 21, ст. 6).

Другима, који су око оног човека, благодат што је у њему, открива се овако: 1, Јавном исповешћу вере у Христа; 2, Животом, који одговара тој исповести; то јест, животом пуним чистоте и светиње, светињом срца, светињом у фамилији (ако фамилије има), светињом свога понашања и саобраћавања у свету. Светиња срца учи га и доводи га, да се гнуша греха, и да се у самом себи гнуша своје грешности, да се стара да га и из своје фамилије искорени, и да распростире по свету живлење чисто и свето. Али то не само речима, како би какав лицемерац или какав празнослов чинио, него у самој ствари и у свему што у животу чини, потчинивши се

с вером и љубављу сили слова божјег (Јов. гл. 42, ст. 5, 6; Псалам гл. 50, ст. 23; Језек. гл. 20, ст. 43; гл. 26, ст. 25; Мат. гл. 5, ст. 8; Јован, гл. 14, ст. 15; Римљан. гл. 10, ст. 10; Филибљ. гл. 1, ст. 27; гл. 3, ст. 17). Па сад, ако имаш ти што да кажеш на супрот овоме, ти казуј; а ако немаш, а ти пусти да ти изнесем друго једно питање.

Торокало: Не, моје је сад да не правим никакве примедбе, него само да слушам. С тога дај да чујемо твоје друго питање.

Верко: Ево ово је; Да ли си ти искусио оно, што сам најпре описивао? Да ли твој живот и твоје понашање потврђују то? Или да л' се твоја вера показује само у речима и на језику, а не у делу и на истини? Ако хоћеш да ми на ово одговориш онда, молим те, казуј ми само оно, о чему знаш, да ће и Бог озго казати Амин! нити ми казуј нешто, у чему ће те савест твоја у лаж утеривати; јер не прима се с хвалом онај, који се сам хвали, него кога Господ хвали. А осим свега, рећи ја сам такав и такав, кад све моје понашање и сви моји суседи веле ми да лажем, било би велико непоштење.

Торокало најпре поче да црвени. Али се у брзо прибра па рече: Ти си сад узео да говориш о искуству, о савести и о Богу, и да се на њ

позивамо за истину онога, што ко од нас каже. Оваĸав обрт разговора ја нисам очеĸивао; нити сам вољан да ти дадем одговора на таĸва питања, јер мислим да и нисам дужан дати их, осим, ако би ти узео на се, да будеш мој ĸатихета. Па и онда не бих пристао, да ме ти оцењујеш и судиш о мојим одговорима. Али молим те, ĸажи ми што ми стављаш та питања?

Верко: За то, што те видех да си брз да говориш и што не знадох, да ти само површно у ствари улазиш. Осим тога, право да ти ĸажем, чух о теби да си човеĸ, ĸоме је сва вера у речима, а да сва твоја дела све те твоје речи у лаж утерују. ĸажу људи да си ти права црна пега међу хришћанима, и да ствар вере има само штету од тебе; да су већ до сада многи посрнули и пали са твога понашања, и да их још више има, ĸоји су у опасности, да због тебе пропадну; у тебе вера може лепо да се сложи и с пијанчењем по механама, и са грамжљивошћу за туђим, и са нечистотом, и са псовањем и са лагањем и са дружењем с неваљалцима и т. д. ĸао год што неваљала жена служи на срамоту свима женама, таĸо си и ти, тобож исповедајући ĸаĸо треба веровати, на срамоту свима, ĸоји веру исповедају.

Торокало: Видим да ти радо верујеш ĸојеĸаквим гласовима, да се поводиш по њиме и да

хоћеш лако и брзо о другоме да судиш. По томе видим, да си ти или некакво ћудљиво створење или болестан човек, с којим не треба посла имати. С тога с Богом остај!

Тада опет приђе Хришћанин па рече своме другу: Казах ти шта ће да буде; твоје речи и његове страсти не могоше се сложити. Он је пре волео да те остави, него да промени свој живот на боље. Али он оде, и нек му је срећан пут! У штети нико други није него он сам. Нама је уштедио управо незгоду, да ми од њега отидемо; јер он би, како не сумњам, наставио да буде какав је био, па би нам само кварио друштво. А и сам Апостол каже: „Уклањај се од таквога!“

Верко: Него опет добро је, и мило ми је што смо овај мали разговор с њиме имали. Може бити, да ће он о томе мало и размишљати. Како му драго било, тек ја сам му говорио отворено и искрено, па ако пропадне, крв његова не ће на ме пасти.

Хришћанин: Добро си учинио што си с њиме тако отворено говорио. Данас је по несрећи мало људи, који хоће тако да говоре, па с тога вера тако и опада. Јер управо оваке „благоглаголиве“ будале, којима је вера само на језику, а у животу је немају, — на против, животом су својим највећи неваљалци, — имајући приступа међу добре и побожне људе, забуњују свет, кваре

хришћанство и вређају оне, који искрено верују. Камо срећа да сви према таквима поступају, како си ти с Торокалом чинио: па да би се у брзо оканули дружења с добрим и поштеним.

Тако разговарајући се њих двоје путоваху, што оно кажу „носећи један другог разговором.“ Чисто и не осећаху како пролажаху путем, који би им иначе, да је сваки сам за себе, без сумње био тегобан, јер је зашао био у некаку пустињу.

Кад су већ били скоро изашли из те пустиње, Верко се случајно обазре, па опази да за њима иде неко, који му беше познат. „А гле ко отуд долази!“ рече он Хришћанину. Хришћанин погледа, па одговори: „То је мој добар пријатељ Евангелиста!“

„А и мој је!“ прихвати Верко; „та он је тај, који ме је и упутио, куд да идем!“

У томе их стиже Евангелиста и овако их поздрави:

Евангелиста: Мир вам, моји вазљубљени, и мир нека је свима вашима!

Хришћанин: Добро нам дошао, добри мој Евангелисте! твоје ме лице потсећа на толику твоју доброту и на твоје непрекидне труде за моје вечно добро.

Верко: По хиљаду пута добро си нам дошао, љубазни Евангелисте. О како је добро за нас сиромахе поклонике, кад смо с тобом у друштву!

Тада ће Евангелиста рећи: Па како сте ми ви моји драги пријатељи? Какве сте среће били од како се растадосмо? Причајте ми како сте путовали, шта вам се дешавало и како сте се понашали?!

На то му Хришћанин и Верко испричаше све по реду, шта им се на путу дешавало, и како им је дотле било.

„Е, баш ми је мило, прихвати за тим Евангелиста, не што сте се сретали с искушењима, него што сте се, и ако сте овда и онда нешто слабости показивали, ипак до данас праѕога пута држали. Велим да ми је мило, и то како рад мене, тако и рад вас, јер ја сам сејао а ви сте жњели, а долази дан у који ће се, и онај који је сејао и они који су жњели, заједно радовати.“ (Јован, гл. 4, ст. 36); ако т. ј. верно издржите до краја, „јер у своје време жњећете, ако не малакшете.“ (Галат. гл. 6, ст. 9). Венац славе пред вама је и то венац, који не вене и који се не квари, „потеците дакле, да га задобијете“ (1 Коринћ. гл. 9, ст. 24—27). Биће их који су потекли да венац тај задобију, и кад су већ по далеко трчали и примакли се близу, прискочи други неко, да га пре њих дохвати

или га још и из руку њихових истргне; „држите дакле чврсто то што имате; не дајте никоме, да вам круну отме“ (Откр. гл. 3, ст. 11). Још нисте ви изван сатаниног пушкомета; још нисте ви борећи се с грехом напрегли сву своју снагу. Нека вам је царство небеско вазда пред очима вашим, и тврдо верујте у оно, што вам се у светоме писму каже о стварима невидљивим. Не пуштајте да овлада вама ма шта, што је с ову страну онога света. А пре свега добро мотрите на срца своја и на страсне жудње његове, јер оне су баш варљиве прего свега другог и до очајавања зле. Будите чврсти као кремен; све силе земаљске и небеске имаћате на својој страни.

Хришћанин му захвали на оваком савету његовом, али још рече како би они волели, да им он још што год каже, што би им од користи било и на њиховом даљем путу, и то би волели тим више, што знају да је он пророк, па им може казати, шта ће им се десити, као и како да се одбране од беда и напасти. Верко прихвати, како се и он потпуно слаже с овим, што Хришћанин рече. На то Евангелиста поче овако:

Евангелиста: Синови моји, ви сте чули у слову божјем које је у еванђељу, да вам ваља кроз многе невоље проћи, па да уђете у царство божје, као и да вас у свакоме граду чекају окови

и беде. С тога не можете ни очекивати, да се на овом вашем поклоничком путовању нигде не сукобите с једном или другом врстом беда и невоља. Ви сте већ до сада на самима себи искусили истину ових тврђења, а још ће шта доћи; јер као што и сами видите, ви сте већ готово прешли са свим ову пустињу, па ће те скорим доћи у град, који ће те скорим угледати. А у томе граду опколиће вас пуно непријатеља, који ће баш гледати да вас побију; и може бити да ће бити потребно да бар један од вас, ако не и оба, крвљу својом запечатите истину оног у што верујете; али „будите верни па ма и погинули, а цар ваш даће вам круну живота. Онај који тамо умре, и ако умре неприродном смрћу, и ако ће можда претрпети велике муке, опет њему ће боље бити, него његовоме другу. Не само да ће он пре стићи у небесни град, него ће избећи и многе беде и невоље, које оног другог чекају. Кад дођете у град, који је пред вама и видите да се испуњава што вам рекох, сетите се мене пријатеља вашег, па се владајте као људи, „препоручите се Богу као верноме створитељу своме, нека вам душе ваше очува.“

За тим видех у сну моме, како они изиђоше из оне пустиње и на скоро угледаше велики један град по имену Таштеник, где се држао трг, познат под именом „трг таштени.“ Држи се без

прекида целе године а зове се тако за то, што је град. у коме се држи, лакши од саме таштине, (Псал. гл. 42, ст. 9), а и за то, што све, што се на њему купује или продаје, није друго него таштина, као што и премудри писац каже „све што долази таштина је“ (Пропов. гл. 11, ст. 8; види и гл. 1, ст. 2—14; гл. 2, ст. 11—17; Исајија гл. 40, ст. 17).

Овај таштени трг није тек од скора заведен, него постоји од прастарих времена. Да вам кажем како је постао.

Пре пет хиљада година од прилике, било је много поклоника који су, као ово сад ова два наша добра човека, путовали у небесни град да се поклоне. А Белзебуб, Аполион, Легион и друштво њихово видећи то, и опазивши да пут оних поклоника иде преко овога града Таштеника, одлуче те у томе граду отворе дућане, и почну продавати сваку сорту сујете и таштине. Тако се на томе тргу могло купити кућа, земаља, звања, почасти, одликовања, ордена, титула, читавих држава и краљевстава, свакојаког весеља и задовољстава, а и уживања сваке врсте, и љубазница, и жена и мужева, и пуно радости у деци, и господара, и слугу, и живота, и крви и тела, и душе, злата, сребра, бисера, драгог камења и шта још не.

Осим тога на овоме се тргу у свако доба мо-

гло видети пуно којекаквих комендијаша, играча, опсенара, луда и будала, мајмуна, кајишара и неваљалаца свакога рода.

Ту се у свако доба, и без икакве наплате, могло видети крађа, убијстава, невера, кривоклетстава и то још најцрњега реда.

И као што на свакоме добро уређеноме тргу имају поделе улица по еспапима који се у њима продају, тако је и овде било више улица, од којих је свака имала своје име. Ту је била аустријска улица, немачка улица, руска улица, енглеска улица, француска, италијанска, шпанска, и рим-папина улица, у свакој од којих продавале су се разне врсте таштина и сујета.

Као што рекох пут у небесни град води кроз ово место, у коме се овај весели трг држао; и онај, који би желео да уђе у царство небесно а да не прође кроз град Таштеник, „морао би отићи са овога света“ (1 Коринћ. гл. 5, ст. 10). Сам цар царева, кад је се бавио на земљи, враћајући се у своју државу, прошао је кроза-њ. Да, чини ми се да га ја баш сам Белзебуб, главни старешина овога трга, нудио да купи што од таштине овога света, шта више нуђаше му да му уступи свој место, те да он буде господар од свега тога трга, само ако пристане, да му, пролазећи кроз град јавно пошту ода. И осим тога Белзебуб га је проводио по тргу од улице

до улице, показивао му у мало времена сва блага и сва царства овога света, не би ли само како намамио овога Благословенога, да омекша па да купи што од таштина тамо изложених. Али он не хтеде њиховог еспапа, већ остави трг не потрошив ни једне паре на таштине (Матеја гл. 4, ст. 8—10; Лука гл. 4, ст. 5—8). Као што дакле видите, овај је трг од старих старина и врло велики и на гласу.

И нашим поклоницима није било друго могућно, већ да прођу кроз-а-њ. И тек што крочише ногом у град, а оно се чисто узбуни сав трг. Људи почеше да се слећу око њих и да их у гомили прате. Ово из разних узрока, и то.:

Прво за то, што су поклоници били обучени сасвим друкчије него што су они, који на тргу таштеноме трговаху. С тога многи бленуше у њих као да се чуде, други рекоше: ово као да су некаке будале; неки опет додаше: биће да су утекли из какве луднице; а они који бејаху мало умеренији говораху, да су то очевидно људи из далеке стране земље. (Јов, гл. 12, ст. 4; 1 Коринћ. гл. 4, ст. 9).

Друго, колико се чуђаху њиховоме ношиву, толико још више њиховоме говору, јер мало их бејаше на тргу, који могоше да разуму, шта њих двојица кажу. Јер, наравно ови говораху језиком којим се у Канану говори, а на тргу се гово-

рило језиком овога света. И тако с једнога краја трга до на други изгледаху они један другоме као дивљаци (1 Коринћ. гл. 2, ст. 7. 8).

Треће, Чудно беше продавцима, да ови људи пролазе поред њихових еспапа и не погледавши их. Кад би ко год почео гласно да виче, хвалећи свој еспап и нуткајући их да стану да купе што год, њих двојица би запушили уши прстима па би повикнули: „Окрени моје очи на другу страну, те да не виде таштину“ (Псал. гл. 69, ст. 37) и погледали би к небу, показујући тиме, да је тамо оно што би желели, да добију (Филибљ. гл. 3, ст. 20, 21).

Видећи их како иду, један им из подсмеха рече: „О да красних муштерија! А шта би сте хтели купити?!“ А они, озбиљно га погледавши, одговорише: „Ми купујемо истину!“ (Приче гл. 23, ст. 23). На такву се реч гомила светине још већма раздражи; једни им се почну ругати, други их почну увредама обасипати, трећи опет, који беху мало по даље, довикиваху онима, који су им ближе: „а шта их гледате, него удрите по њима!“ Најпосле начини се толика галама и толики покрет на тргу, да већ дође до највећег нереда. Јаве за то великоме комисару од трга, који одмах изађе да види шта је, па одреди неколико од својих најпоузданијих прија-

тења, да ону двојицу поклоника одведу у тамницу и узму протоколарно на одговор, што су цео трг узбунили. Одведу их у полицију. Ту читава једна комисија узме их на испит шта су, ко су, од куда су, куда иду, и што иду у тако необичноме ношиву. Њих двојица одговараху све лепо по истини, да су поклоници, да су странци и путници на овоме свету, да путују у свој прави завичај, у Небески Јерусалим (Јевр. гл. 11, ст. 13—16); да нису никоме ништа учинили, нити знају да су грађанима или трговцима дали од своје стране каква повода, да се на њих срде и да их нападају, осим што само на питање, шта би хтели да купе, одговорише један пут да они само истину купују. Али полиција рече, да им ништа не верује, да она зна боље шта је и како је, да она већ по лицу њиховом познаје да они лажу, и да они нису ништа друго него будале, протуве и такви људи, који су дошли на трг да навалице начине нередред и забуну, те да у гунгули по неку кесу одсеку. Осуде их на батине, и после да се блатом и балегом улепе и у гвозденом једном кавезу да се изложе на тргу целоме свету на углед. Тако им и би. Лежаху у гвозденом кавезу на тргу, а светина беше навалила око њих, са гласним смехом, церекањем, виком, подсмевком и свакојаким задиркивањем, нешто из пакости, не-

што од беса, нешто из освете. А и велики комисар гледаше шта бива, па се слатко смејаше.

Њих двојица у кавезу мирно и трпељиво подношаху све „не одговарајући подсмеху подсмехом, већ благословом“, враћајући добре речи за зле, доброту за насртања и увреде. Неколико људи на тргу, умеренији и са мање предрасуда, дарнути кротошћу и трпељивошћу њиховом, почеше да одвраћују светину да их не дира и не мучи. Али светина се сад срдито окрену противу њих. „А што их ви браните?“ повикаше им; „зар сте се ви нашли да будете њихови адвокати; заиста и нисте бољи од њих; да, и гори сте од њих, и требало би и вас с њима заједно у кавез затворити!“ Они опет одговараху, да они нису ничији адвокати, али виде да она два човека у кавезу никоме никаква зла не чине, нити што ружно говоре; с друге стране опет знају врло добро, да ту на тргу има доста њих, који су тобож трговци, а пре заслужују да се ставе у гвозден кавез, него она двојица, које они толико руже. Реч по реч па дође до свађе, а од свађе до боја, те се у оној гунгули неки и обранише. Дотрчаше жандари, па шта ће и како ће, него хајд' опет ону двојицу поклоника вади из кавеза, води их у полицију и тамо оптужуј, да су они проузроковали ону свађу и борбу. По решењу полицијском истуку их не-

милосрдно, окују у тешко гвожђе и проведоше кроз трг горе и доле, да послужи за пример да нико не треба да говори њима у корист. Али се Хришћанин и Верко понашаху још мудрије, и сву срамоту, која им је се чинила, подношаху смерно и трпељиво тако, да опет неколицина (премда врло мало њих, кад се упореди с бројем другога света) узеде, да им држи страну. На то се светина још већма разјари и науми баш да дође главе обојици. С тога почну да вичу, да окови и гвоздени кавез нису довољна каштига за њих, већ да их ваља погубити рад зла, које су учинили заводећи људе овога трга на странпутицу. Затворе их опет у кавез до даље наредбе, и вежу их тако, да ни рукама ни ногама нису могли мрднути.

Њих два сиромаха сетише се, што им је казивао верни пријатељ њихов Евангелиста, па видевши да се испуњава, што им је предсказао, још се већма утврђиваху, да остану постојани на путу, којим су пошли. И тешаху један другог говорећи: „Благо ономе од нас ко за веру погине!“ И један и други тајно у срцу жељаше да би њему допало да рад постојанства свога у вери умре. Али препоручивши себе премудроме наређењу онога, који управља васеленом, с мирном душом и с покојним срцем очекиваху да виде, шта ће даље да буде.

Кад је већ протекло неко време, за које су у тамници лежали, изведу их пред суд у тврдој намери да их и осуде. Председник суда био је господин Добромрзац. Оптужба је гласила у суштини онако, као и она код полиције, само што је сад мало разграната. На име оптуживаху се „да су они непријатељи и нарушиоци мирне трговине и промета, да су начинили узбуну и раздор у вароши, и да су већ привукли к себи толике људе и начинили партију себи и својим, у највећој мери опасним, убеђењима, газећи законе и насупрот законима свога господара земаљског.“

Вєрко поче одмах да одговара, рекавши, да је он устајао само противу онога, што се стављало насупрот ономе, који је виши од највишега. А што се тиче нереда и узбуне, рече, ја је нисам правио, јер сам и сâм човек од реда и мира; ако је ко пристајао уз нас, чинио је то за то, што је видео нашу невиност и истинољубље, и само су се од злога к доброме били окренули. А што говорите о земаљском цару, почем је то Белзебуб, непријатељ нашега Господа, то ја за њ не ћу ни да знам и „не бојим се ни њега ни свих његових слугу.“

За тим се од стране суда прогласи, да ако има ко год да каже што за свога цара а противу оптуженога, нека одмах изађе пред суд као

сведок. Мало за тим па изађоше три сведока: Завидљивко, Празноверко и Чанколиско. После обичних питања о имену, годинама итд. председник суда позва их да кажу, познају ли оптуженога и шта имају да наведу у корист свога господара цара а противу оптуженога.

На то ће Завидљивко изаћи напред па поче: „Господине Председниче! ја познајем оптуженога има већ дуже време, и готов сам да под заклетвом посведочим, да је он —

Судија: Стани мало, стани! Дајте да се овај сведок закуне!

И заклеше Завидљивка, који за тим настави: „Господине Председниче! Овај оптужени истина има доста лепо име, али је он у самој ствари један од најгорих људи у нашој земљи. Он не мари ни за цара, ни за народ, ни за законе ни за установе земаљске; све што год може чини, само да задахне све људе својим нелојалним назорима, које он у опште називље начелима вере и благочастија. Једном сам га слушао где је казивао, да су обичаји и закони нашега града Таштеника сасма у противности са хришћанством, и да се не могу измирити. А говорећи тако он је не само осуђивао похвале достојне обичаје и законе нашега града, него и нас, који се по тим обичајима и законима управљамо.

Судија: Имаш ли још шта да кажеш?!

Завидљивко: Господине Председниче, ја бих имао још много шта да кажем, али се бојим да не будем суду на досади. Али пошто и други сведоци искажу што имају, ако буде потребе да се још што год дода, те да се с њиме сврши, ја ћу изаћи да допуним накнадно моју сведочбу.

Рекоше Завидљивку да се уклони мало на страну и позваше Празноверка. Казаше му да добро погледа оптуженога, па да сведочи шта противу њега а у обрану достојанства свога цара зна. Празноверко, пошто најпре положи заклетву узеде говорити:

Господине Председниче, ја нисам много познат с овим човеком а и не желим да с њиме каква посла имам. Али по разговору, који сам пре неки дан с њиме у овоме граду имао, толико могу казати, да се њега треба клонити као праве куге. Јер тада ми рече да вера наша, како је ми у овоме нашем граду верујемо, не вреди ништа, и да њоме човек не може Богу угодити. А ви ћете Господине Председниче, који сте свршили права и толике науке, најбоље знати шта се из таких речи не ће моћи свега извести, а ја бих рекао, да из њих излази, као да ми верујемо тек на празно, да ми једнако тонемо у нашим гресима и да ћемо најпосле отићи у пакао. То је оно што сам имао казати.

За тим изађе напред Чанколиско. Рекоше му

да се закуне и да покаже, шта има противу оптуженога.

Чанколиско: Високоблагородни Господине Председниче, и ви сва остала високо поштована Господо, славни суде! Ја сам овог несрећника познавао већ од више година и слушао сам га где говóри речи, које никада не би требало да се говоре. Он је дрзнуо био да ружи нашег превисоког и премилостивог Господара Белзебуба, и да с презрењем говори о његовим благородним првим саветницима којих су имена господин Ромидаба Нечастивковић, господин Плотан Веселаковић, господин Распикућан Луксузовић, господин Властољуб Празнославић, господин Пустолов Прељубниковић, господин Грамжљивко Ненаситковић — а свагда се ружно изражавао и о другој племенитој и сваког поштовања достојној господи нашој. И још је говорио, да, кад би могло бити, да су сви људи његовог мишљења, ни један се од оне благородне напред споменуте господе не би ни један часак скрасио у нашем граду. Шта више он се није устручавао да се ружно изражава и о вама, ваше високоблагородије, који данас овоме славноме суду председавате, рекавши да сте ви један безбожни нитков и још не знам шта, као што он већ уме да придева најгаднија имена племенитој господи овога града.

Кад је и Чанколиско свршио своје сведочанство, онда се председник суда окрете оптуженоме и рече: Ти протуво светска, ти јеретиче и издајицо, јеси ли чуо шта су ова поштовања достојна господа противу тебе сведочила?!

Верко: Молим, је ли ми слободно да проговорим неколике речи у моју одбрану?

Председник суда: Ти си твојим бездељем заслужио, да ту на месту камењем претрпан будеш! Али да се свет увери, како смо ми благи, тихи, човечни и беспристрасни, то ти дозвољавам да кажеш шта имаш.

Верко: Ја ћу се просто ограничити да о ствари говорим. И прво имам да на оно, што је противу мене господин Завидљивко сведочио, одговорим ово: Ја нисам никада ништа друго рекао него то, да сва правила, сви закони, све установе, сви обичаји, на кратко, све што је противу слова божјег, то је и противу хришћанства. Ако сам што у томе погрешио, убедите ме о погрешци, па сам готов да овде пред вама опоречем оно, што сам говорио.

Друго, што се тиче навода господина Празноверка, ту имам да приметим, да сам ја само толико казао, да се за службу божју тражи божанствена вера, а божанствене вере не може бити без божанственога открића воље божје.

Треће, што се тиче онога, што је господин

Чанколиско навео, ја заиста (избегавајући да кога ружим) кажем, да господар овога града са целом његовом компанијом, које г. Чанколиско називље његовим саветницима, пре заслужује да је у паклу, него у овоме граду и у овој земљи. А за друго нека Господ буде милостив мени грешнику!

Сад се председник суда окрете поротницима, (који су до сада само стојали и мирно слушали шта се говори, и гледали шта се ради) и поче овако:

Господо поротници, ви гледате пред вама човека, због којега и око којега је се толика гунгула и толики неред у овоме нашем граду начинио; ви сте чули шта су поштовања достојни сведоци противу њега исказали; чули сте даље и одговор оптуженога и његово признавање; од ваше савести сад зависи живот његов. Дужност је моја да вам претставим како гласи закон.

У време Фараона великог, слуге нашега цара, да се не би и сувише намножили они, који су друге вере, те да му не постану опасни, издат је закон, да се сва мушка деца таквих иновераца бацају у воду (Друга књ. Мојсејева, гл. 1, ст. 22). У време Навукодоносора великог, опет једног слуге нашег цара, издат је закон, да се сваки онај, који не падне на земљу и не поклони се пред његовим златним кипом, баци у усијану пећ (Данило гл. 3, ст. 6). У време цара Дарија

био је закон, да се сваки онај, који би се молио каквом другом Богу а не њему, баци у лавовску пећину (Данило, гл. 6, ст. 7). Одредбе свију ових закона оптужени је погазио не само у мисли (што се такође не сме допустити) него и речима и делом, што се још мање трпети сме.

Онај закон Фараонов донесен је већ у самој претпоставци, да зло може доћи, док још правога злочинства није било; али ево овде је злочинство учињено и доказано. Односно другога и трећега закона, чули сте и видели сте како је оптужени устајао противу вере наше. На кратко, за издајство, које је и сам признао, он по закону заслужује смртну казну.

Поротници се за тим повукоше у другу једну собу, да тамо мирно размотре ствар и да се договоре, какав ће одговор судији да дају, одговор, који ће решити судбину оптуженога.

Поротници су тиј по имену били ови: Господин Слепчевић, г. Ништавко Недобринковић, г. Пакостниковић, г. Страстниковић, г. Аљкавко Немарковић, г. Буцоња Тврдоглавкић, г. Дура Надувенковић, г. Душман Душмановић, г. Лажљивко Варалица, г. Вук Крвопија, г. Совуљан Мрачњаковић, и г. Неумољивко Каменовић. Сваки од њих даде свој глас, да је оптужени крив, па онда одлучише да председнику суда изјаве, да су они по зрелом и беспристрасном суђењу

дошли до те одлуке једногласно и једнодушно. И први леђу њима, г. Слепчевић (који је управо и руководио поротнике) узеде реч и проговори: „Мени је јасно као сунце, да је оптужени прави јеретик!“ А г. Ништавко Недобринковић ће одмах прихватити: „Доле с таким ђубретом! чистимо земљу од измета!“ „Заиста“ рећи ће г. Пакостниковић, „верујте ми, мрско ми је и да га само погледам!“ Тада ће и г. Страстниковић рећи: „У самој ствари ја нисам никада ни могао да га трпим!“ „Баш ни ја!“ прихвати г. Аљкавко Немарковић, „јер он би свагда нашао да ме због овог овога или онога прекори?“ „На вешала с њиме! на вешала!“ повиче г. Буцоња Тврдоглавкић. „То је тек неваљалац!“ прихвати г. Дура Надувенковић. „Срце ми се буни против њега!“ дода г. Душмановић. „Лажов један!“ промумла г. Варалица. „Обесити га, то још није ништа за њега; треба њега друкчијом смрћу уморити!“ рече г. Вук Крвопија. „На сваки начин дајте, да га оправимо с овога света!“ рече г. Совуљан Мрачњаковић. И на послетку г. Каменовић заврши рекав: „Нека ми цео свет поклоне, па опет се ја с њиме измирио не бих; с тога дајте да одмах огласимо, да је заслужио смрт.“

Па тако и учине. Осуде га да га одведу одмах на губилиште и да га тамо уморе смрћу, каква се само најгора измислити може.

Изведу га дакле да га погубе по закону њиховом. Најпре га грозно ишибају, за тим му ножевима са њега живога месо исецаху, после му камењем кости изломе, за тим га мачевима испробадају, и најпосле га на ватру метну те га у пепео изгору. И тако сврши Верко на овоме свету. Али ја видох како тамо иза гомиле светине, која се стекла да гледа, како ће Верка да убију, стојаху дивна кола с једним паром крилатих коња, те онога часа, у који непријатељи мишљаху да су убили Верка, невидљива једна рука посади га у она кола. Трубе затрубише и Верко се одвезе најкраћим путем кроз облаке к вратима небеским.

Хришћанина не хтедоше да суде тога дана, већ га вратише у тамницу. Ту он остаде за неко време. Али онај, који влада васеленом, и који је у својој руци држао и силу беснила њиховог, тако је наредио, да Хришћанин утече из тамнице њихове и отиде путем својим.

Није дуго сам ишао, кад га стиже нов друг један. Беше то неки човек који, бивши на тргу Таштенику, виде како се Хришћанин и Верко понашаху, и дивећи им се говораше у себи: „Међер још није изгубљена надежда, да није нестало баш сасвим добрих и поштених људи са овога света, и гле само шта може да чини тврда вера с надеждом на спасење на ономе свету!“

И сам се испуни надеждом на спасење и од тога часа прозва сам себе Надеждином.

Он кад стиже Хришћанина рече му, како би желео, да му друг буде. И тако један погину да даде сведоџбу истини, а из његова пепела изађе други, да прати Хришћанина на његовом поклоничком путу. И још овај Надеждин причаше Хришћанину, да је на тргу оном остало још по више њих, који ће мало по мало и временом поћи за њима.

Они пођоше тако заједно, па у брзо стигоше једног путника, који беше пред њима, и који се позиваше по имену Себичњаковић.

Стигавши га поздравише га: „Помози Бог брате! А куд бог да и одклен тако?“

Он одговори да долази из града Лепо-Речи, и да путује у град Небески; али им не каза своје име.

„Из Лепо-Речи?“ прихвати Хришћанин; „Зар има тамо ко добар да живи?!“ (Приче Солом. гл. 26, ст. 25).

Себичњаковић: А за што да нема? Та ваља да ће бити!

Хришћанин: А молим те како се ти позивљеш?

Себичњаковић: Ти брате мене не познајеш а ја тебе не познајем: ако те пут води мојим путем онда добро, да идемо заједно; ако не, толико и чини!

Хришћанин: Ја сам слушао где људи говоре о граду Лепоречи; кажу да има пуно богатих људи у њему.

Себичњаковић: Добро су ти казали, и заиста је тако. И сам имам у њему много богатих сродника.

Хришћанин: Ако је слободно запитати, а ко су ти тамо сродници!

Себичњаковић: Кад бих хтео право, оно су ми управо сви тамошњи грађани више или мање рођаци. Али су ми по роду најближи газда Врбоклиновић, газда Улизица, и газда Лепоречевић, којега је предак Лепореч и населио тај град, те се овај по њему и прозвао тако. А род ми је и газда Гладилица, газда Дволичевић, кога добри пријатељи у шали зову још и „дупли таљир!“ даље ми је рођак и тамошњи учитељ Сваштар Маштаревић а господин Клепало Двојезичниковић, наш попа, пада ми ујак, јер је брат мојој матери по очевој страни. Које преко учитеља, које преко попе, и ја сам се уздигао мало на висину, те сад спадам у господу и као учевне људе. До душе, дед ми је био прост лађар, те се хранио и текао новце на једну страну гледајући а на другу веслајући, а и сâм сам с почетка тако хлеб заслуживао.

Хришћанин: Јеси ли жењен?

Себичњаковић: Јесам. Имам красну жену до

доброга рода, кћер једне жене познате са својих врлина. А на име, моја је жена кћи госпоће Претворнице. Мајка ју је дивно васпитала, те ти уме беседити са сваким како с ким треба, са сељаком сељачки а с господом господски; баш и сам цар да дође, знала би како да му се поклони и како да га дочека. Истина, ми се малко разликујемо од других људи, који строго верују; али се разликујемо управо само у две ствари, и то: прво, ми никад не ћемо да идемо уз ветар, нити да пливамо уз реку, а још мање да исправљамо криву Дрину; друго, ми смо, што се тиче побожности, најревноснији кад се вера обуче у злато и сребро и пође с литијом кроз улице, и још особито ако се деси лепо време те сунце сија, тако да је и пријатно бити на свечаности црквеној, а још пријатније бити од другога света виђен.

Хришћанин се на то примаче опет ближе к своме другу Надеждину па рече: све ми се чини да ће ово бити неки Себичњаковић из Лепоречи; ако је то он, онда смо наишли на неваљалца, коме равнога нема. Тада рече Надеждин: Па запитај га опет за име; та ваља да се не ће имена свога стидети! На то Хришћанин приђе опет к ономе и рече: Ти говориш као да много знаш, и то да знаш далеко боље но остали свет. Ако се не варам, рекао бих да погађам ко си. Не зовеш ли се ти Себичњаковић из Лепоречи?

Себичњаковић: То ми није име, али је истина, да су ми такав придев приденули неколики, који не могу да ме трпе, те ми сад већ и не остаје друго, већ да прекор тај трпељиво носим, као што су то и толики други добри људи пре мене у таквим приликама чинили.

Хришћанин: Али да л' ниси ти сам дао људима повода, да те таквим именом прозову?!

Себичњаковић: Никад, заиста никад! Све, чиме сам им ја тобож могао повода дати, да ми онако име издену, можда је у томе, што сам ја био тако срећан, да с мојим мислима и с мојом радњом свагда подесим таман, како су кад време и прилике захтевале, те никад нисам на штети већ свагда на добити бивао. А што сам ја тако мудар и срећан, то мислим није кривица, због које бих заслуживао, да ме пакосни људи прекоревају.

Хришћанин: Ја мишљах, да си ти онај човек, о коме сам слушао. И да ти право кажем, ја се бојим да теби име, које су ти приденули, већма и боље доликује, него што хоћеш да признаш.

Себичњаковић: Силом ти не могу ништа, кад баш хоћеш тако да уображаваш. Знам само да се не варам, кад кажем, да ћеш наћи да сам добар сапутник, ако ме примиш у друштво да путујемо.

Хришћанин: Ако ћеш с нама да идеш, онда

ваља да си готов да идеш и уз ветар и уз воду, а то је, како бих рекао, противу твога обичаја. Па осим тога ваља да волиш веру и кад би се појавила у опанцима и у дроњцима, а не само кад је у сјајним одеждама, и ваља да стојиш уз њу и онда, кад би те рад ње у окове бацили, а не само кад те виде људи на литији.

Себичњаковић: Немој ти да се мешаш мени у моју веру. Остави ти мени да ја верујем како ја знам, а лепо с тобом у друштву да идем.

Хришћанин: Не ћу ја ни корака с тобом, ако не пристанеш на ово што ти рекох.

Себичњаковић: Богме имам ја моја начела, која нећу да напустим, јер су се као корисна показала. Кад не ћеш да идем с тобом, то ја могу да путујем и сам, као што сам и чинио, док ме ти не стиже. А шат' се нађем с киме, коме ће мило бити, да са мном путује.

Хришћанин и Надеждин оставише Себичњаковића и брзим корацима одмакоше од њега у напред. Кад се мало после један од њих окрену, опази, да су некака три човека сустигла Себичњаковића, па се с њиме на сред пута здраве и љубе. То бејаху три господина, по имену: г. Пијавица Кајишаревић, г. Сребољуб Новчаревић и г. Циција Тврдичевић. Они су се некада сва тројица заједно са Себичњаковићем учила у г. Закидала Глобаревића, који је онда држао школу

у једној паланци у округу Грамзи-градском. Учитељ им је предавао науке о томе, како се до новаца и до моћи доћи може, било силом, било лагањем, било ласкањем, било варањем, претварањем, лицемерством и томе подобним. И сва ова четири ђака његова тако су се извештила, да би сваки од њих могао сад за себе школу отворити.

Кад се већ, као што рекох, поздравише, онда ће г. Среброљуб Новчаревић рећи Себичњаковићу: „А ко ли су она двојица што су пред нама?“ показујући на Хришћанина и Надеждина, који се још виђаху.

Себичњаковић: То су ти некаква два простака из далека, који иду да се поклоне светим местима по своме обичају.

Среброљуб: Баш штета што не остадоше, те да у друштву идемо! Јер ако су они поклоници, и ми смо.

Себичњаковић: Тако је! Али она двојица, што су испред нас, тако су строги, и тако су заљубљени у своје назоре, и тако ниско цене шта други мисле, да човек може бити Бог зна како добар и побожан, само ако у свему не пристаје с њима, они га одмах са свим од себе одбацују.

Среброљуб: То је зло! Али шта ћеш кад има људи, који о себи мисле да су толико свети, да

све друге људе суде и осуђују, само себе не. А у чему је управо било разлике између тебе и њих?

Себичњаковић: Та они, по својој тврдој глави, мисле, да им је дужност ићи правим путем па ма како било, а ја опет мислим, да је боље управљати се по ветру и времену. Они су готови да себе жртвују сваког тренутка и на најмањи миг из оданости према своме Богу, а ја опет мислим, да је добро да се користим свима приликама, да осигурам себи живот и имање. Они су за то, да остају чврсто при својим назорима, па ма цео свет био противу њих; а ја сам мишлења, да се треба држати вере докле и у колико време, околности, и пре свега моја сигурност, то допуштају. Они су за веру, па ма се она и у опанцима и у дроњцима појављивала, а ја сам за њу само кад се појављује парадно у златотканим одеждама, при пуној светлости сунца, свету на видику.

Г. Пијавица Каишаревић: Тако је! И само се ти држи твога правца драги мој Себичњаковићу. Што се мене тиче, ја налазим да је сваки онај будала, који кад може да задржи оно, што има у руци, пусти да му се то измакне. Ваља бити мудар као змија. Косити ваља док је лепо време, а не чекати на кишу. Знаш како се пчела преко зиме ућути и смири, и излеће само кад може задовољство с коришћу да скопча. Бог шаље

овда кишу онда лепо време; ако су она двојица будале те иду и по киши, немојте ми да будемо, него држимо се ми лепог времена. Што се мене тиче, ја велим да је она вера најбоља, која не тражи да губимо ишта од онога, што нам је Бог дао. Ономе мора бити да су вране мозак попиле, који би и помисити могао друкчије, него да је божја воља, да ми и задржимо сва она блага земаљска, која нам он даје. Аврам и Соломун су се обогатили вером, и Јов вели, да добар човек ваља да нагомилава злато као прашину. Али ко хоће да гомила злато као прашину, тај не сме бити онакав каква су она двојица по твоме казивању.

Циција: Мени се чини, да се у томе питању сви слажемо, па није нужде трошити речи око тога.

Среброљуб: Право велиш. Не треба око тога речи трошити, јер онај, који не верује ни светом писму, ни здравом разуму, (а као што видите и једно је и друго на нашој страни), тај нит уме да цени своју слободу, нит уме да осигура своје интересе.

Себичњаковић: Кад већ заједно путујемо то да не би на какве зле мисли долазили, дозволите да вам предложим ово питање.

Узмимо да један човек, рецимо свештеник један, или трговац и т. п., види где пред њим

лежи неко благо овога света, али до којега не може доћи друкчије док се не покаже, макар само по спољашњости, ревностан у једноме или другоме претпису вере, за који дотле није хтео ни да чује. Питање је сад, да ли се он, да би цел своју постигао, сме претварати да је тобож ревностан у вери, а опет да се сматра за поштена човека?

Сребролуб: Већ видим шта хоћеш, и ако другови моји немају шта противу тога, ја ћу се потрудити, ди ти одговор дадем. Најпре да узмемо, да се тај случај тиче каквог духовника. Рецимо дакле, нашао се један духовник, човек способан и усталац, али који има малену и мршаву парохију. Он баци око на једну већу и далеко богатију. Али да до ње дође, он треба не само да удвоји своју ревност у служби, него још и усугубљеном понизношћу и ласкањем да задобије благонаклоност својих старијих, а и повлађујући мало предрасудама и страстима простога света, да овај на своју страну привуче, макар тиме у неколико газио и своја начела. Што се мене тиче, ја не видим за што тај човек све то чинио не би, само ако има способности, па опет да остане поштен човек. Јер:

Прво: Његова жеља да дође до боље парохије са свим је законита (то бар нико порицати не ће!) почем је провиђење такву парохију пред

очи његове изнело; с тога дакле слободно оп може радити да је добије а да се и не обзире на савест.

Друго: Жудња његова, да ону бољу парохију добије, побуђује га те постаје вреднији и ревноснији, постаје бољи човек, и управо усавршава своје способности, што је и право и Богу драго.

Треће: Што се тиче тога, што он повлађује предрасудама и страстима простога света, жртвујући нека од својих начела, а тиме привлачећи прост свет к себи, то само доказује: 1, да је он човек нарави љубазне, погодне, човек готов на пожртвовања; 2, да се уме понашати тако, како ће свет к себи привлачити; 3, да је он способан за духовника, и да баш заслужује бољу парохију.

Четврто: Из свега што наведох излази, да се нема за што пребацивати духовнику, који гледа да се докопа богате парохије; на против, требало би га похвалити, јер жудећи за бољитком он постаје ревноснији и гледа да се користи приликом, која му на руку дође.

Узмимо сад други пример. Трговац један мучи се свакојако не имајући муштерија. Узмимо да он зна, да би своје стање поправио кад би се показивао да је побожан, зна да би тиме добио више муштерија, можда и жену с богатим миразом. Што се мене тиче, ја не видим за што

он то све не би могао учинити, а да се ни о шта не огреши. Јер,

Прво, постати побожним то је врлина, па ма како и ма којим начином човек да постане побожан.

Друго, није грешно узети жену с богатим миразом, нити је грешно стећи многе муштерије.

Треће, човек, који постане побожан, тиме добива оно, што је добро од оних, који су добри, поставши и сам добар; јер добива добру жену, и добре муштерије и добру добит, и то све поставши побожним, што је по себи добро. С тога и велим, постати побожним у цели да се сва та добра постигну, добро је и корисно.

Овакав одговор Среброљубов на питање Себичњаковића, сви одобрише и похвалише. И како им се чињаше, да већ нико онако здраве и језгровите разлоге оборити не би могао, и како су им Хришћанин и Надеждин још једнако на догледу били, то се договорише да се пожуре да их стигну, и да им оно питање предложе и радоваху се у напред, како ће да их збуне. Пожуре се дакле, па после им повикнуше да стану, и она двојица заиста стадоше. Идући к њима ова четири друга договорише се, да им питање оно учини Пијавица Кајишаревић, као годинама најстарији, јер се надаху да ће одговор Хришћанинов њему бити без јеткости, која је

можда остала од растанка његовог са Себичњаковићем.

Кад већ приђоше к онима, поздравише се и упиташе се мало за здравље, па онда Пијавица одмах изнесе оно питање Хришћанину и његовом другу, и заиска да одговоре ако могу.

На то ће Хришћанин рећи: Та и они, који су као деца у вери, могу одговорити на десст хиљада таковых питања. Јер кад није слободно ићи за Христом због хлебова (Јован, гл. 6, ст. 26), колико се мање допустити може, и колико је већма за осуђивање правити од Христа и од вере сретство, да се дође до блага и уживања земаљских! И у самој ствари и не налазимо друге већ само незнабошце, лицемерце, сатане и вешце, који друкчије мисле.

1. Незнабошци тако мисле. Јер кад су Хамор и Шехем бацили око на кћер и на стоку Јаковљеву, и кад видоше да нема друга начина да до њих дођу него да се обрежу, они рекоше својим друговима: Кад се свако мушко међу нама обреже, као што се они обрезују, не ће ли стока њихова и све што они имају, наше остати? Што су дакле тражили то су биле кћери и стока њихова, а вера им је била тек само сретство, којим су мислили да до своје цели дођу. Читај све што о томе пише у првој књизи Мојсијевој гл. 34, ст. 20—24.

2. Лицемерни фарисеји тако мисле. Дуге молитве биле су покривало њихово, и права им је намера била да оплене куће удовичке, али тешко проклетство биће им суд од Бога. Види Луку гл. 20, ст. 46, 47.

3. Јуда сатана био је такве вере. Он је био побожан само ради оне кесе и онога, што је у њој. Али је и он пропао, и постао правим изродом пакла.

4. И Симон вештац био је такве вере. Јер он је рад био да добије духа светог, не би ли тиме до новаца дошао. А према томе му је и Петар изрекао пресуду. (Дела апост. гл. 8, ст. 19—22).

И још ми се све једнако чини да човек, који прими веру за љубав света, хоће за љубав свету и да одбаци веру ту. Јер, као год што је имао пред очима своје светске интересе поставши тобож побожним, тако је он за љубав светских интереса и продао свога учитеља и Господа. Како ја видим, ви сте мислили, да на оно питање ваља одговорити, да је слободно послужити се вером као сретством, да се постигну друге цели; али ја вам велим, да је такав одговор незнабожачки, лицемеран и сатански, и ваша ће награда бити према вашим делима.

Она се четворица забленуше један у другога и не знадоше како да одговоре Хришћанину. Надеждин рече, да се потпуно слаже с на-

зорима Хришћаниновим. Настаде ћутање међу њима. Себичњаковић и његови другови застадоше навалице мало, те пустише да она двојица опет измакну напред. Тада ће Хришћанин рећи своме другу: Кад ови људи не могу да опстану пред судом људским, а да како ће пред судом божјим? И кад су мутави пред нама, који смо судови од блата, а да шта ће кад их дохвати пламен ватре, која прождире?

Хришћанин и Надеждин путоваху опет сами и дођоше на красну једну равницу, која се зваше Лакота. Али како то беше малена и уска равнина, то тек што јој се зарадоваше, па је већ прећоше. На крају њезином стојаше брдо једно по имену Каматник. У самом брду копала је се руда сребра. Неки од путника, који су туда пролазили, свраћаху да виде рудник; али пришавши и сувише близу поткопима, падали би у њих, јер се свуда туда земља ронила. Неки тако остадоше мртви на месту, а неки постадоше богаљем за цео свој живот.

И у сну моме видох, како не далеко од друма а баш према самом сребрном руднику, стојаше Демас те свраћаше путнике, да виде рудник. Овај кад виде Хришћанина и Надеждина повиче им: Хој, хој! Свратите амо да вам нешто покажем!

Хришћанин: А шта је то што имаш да покажеш, и рад чега би вредно било да се свраћамо?

Демас: Овде има сребрн рудник и има и сад у њему људи, који копају сребро. Ако хоћете само да свратите, могли би се и ви с мало муке обогатити.

На то ће Надеждин рећи: Баш да свратимо!

А Хришћанин одговори: Ја богме не ћу! Слушао сам ја о овоме месту као и колико је људи ту пропало. А и без тога ово је благо тек само замка онима, који га траже, јер их спречава на путу поклоничком. Па онда окренувши се Демасу, повиче му: Није ли то место опасно? Није ли многе уставило од поклоничког пута њиховог?

Дамас: Није опасно, само кад човек буде обазрив? (Али ипак поцрвене, кад то рече).

А Хришћанин рече Надеждину: Немој дани за једну стопу скрећемо с пута нашег!

Надеждин: Чисто би се смео опкладити, да ће Себичњаковић, кад овуда прође, па га овако позову, за цело свратити.

Хришћанин: Без сваке сумње, јер га начела његова на то упућују, али знај за цело, да ће он ту и пропасти.

На то ће опет Демас повикати: Та зар се не ћете свратити да видите?

Тада ће му се Хришћанин окренути те рећи: Демасе, ти си непријатељ правим путевима господњим, погрешио си сам, са чега те је један

судија његовога величанства и осудио (2 Тимот. гл. 4, ст. 10), па сад зар тражиш да и нас с правога пута скренеш, да и на нас осуду навучеш? Ми знамо добро, да кад би се свратили к теби, наш би Господ и цар за цело о томе чуо, па би ми од стида пропали онде, где би иначе слободно пред њим стојали.

Демас их увераваше, да он нема намеру, да их одвраћа од пута; на против, и он ће сам с њима поћи, само ако се сврате, те да се одморе и сребрни рудник виде.

Хришћанин га на то упита: Које је твоје право име? Је ли оно, којим те ја мало час звах?

Демас: Јесте, ја се зовем Демас, а син сам Аврамов.

Хришћанин: Знам те, знам. Гехаз ти је био прадед а Јуда ти је отац, и ти сам идеш стазом њиховом. Ти се само размећеш старином твога племена, а овамо отац ти се обесио као издајица, а боље ни ти не заслужујеш (2 Царев. 20—27; Матеја гл. 26, ст. 14, 15; гл. 27, ст. 3—5). Знај добро, да ћемо казати нашем цару, кад пред-а-њ изиђемо, како си се владао.

И то рекавши, њих двојица отиду својим путем.

Мало за тим стигне и Себичњаковић са својим друштвом до под брдо Каматник, па на први позив Демасов не да отидоше, већ отрчаше вра-

тове да поломе, да виде сребрни рудник. Сад да ли су се стропоштали у какву јаму надвирујући се над њом, или су се сишли у поткопе да и сами копају, или су се утопили у води, каква се увек по рудницима налази, не знам шта је, али тек више нико о њима ништа не чу, нити изађоше икада више коме на видик.

На крају оне равнице, преко које наши путници прелажаху, стојаше украј пута као споменик некакав обликом својим чудноват јер изгледаше као да је то била жена, па претворена у стуб. Њих се двојица уставише те гледаху и гледаху, али не знађаху шта да о томе мисле. Најпосле Надеждин опази, да више главе ономе кипу има нешто страним неким писменима написано. Не знајући сам да онај напис прочита показа га Хришћанину, те овај мало по мало и с муком просрица: „Сетите се Лотове жене!“ Сада тек обојици паде на ум, да ће то по свој прилици бити онај стуб од сланог камена, у који се Лотова жена претворила, кад је бегајући с мужем из Содома попустила жудноме срцу, те се окренула. (Прва књ. Мојс. гл. 29, ст. 26). Гледајући тај кип, узеше овако разговарати.

Хришћанин: Е ово је дошло по нас у добри час да видимо после онога, како Демас на нас навађиваше да свратимо, да видимо сребро брда Каматника. А да смо му свратили како си

ти брајко желео и говорио, ко зна да л' се и нас двојица не би у што претворили, те да служимо на опомену другима, који би иза нас дошли!

Надеждин: Заиста сам будала био, и чисто се сад чудим, што се већ не претвоих у кип, као Лотова жена. Јер у чему је разлика између њезинога греха и мога? Она се само обазрела а ја сам хтео да идем, те да очима својима видим. Нека је слава Господу Богу на свему, а веруј ми да се сад стидим, да је онака жудња могла да буде у срцу моме.

Хришћанин: Ваља да се користимо науком коју овде видимо, не би ли се у напред помогли. Ова је жена избегла једноме суду, јер није потпала оној казни, под којом Содом пропаде. Али она пропаде од другога суда, као што видимо, јер се ето претворила у стуб од сланог камена.

Надеждин: Тако је. И ово може да послужи нама као опомена и пример. Опомена, да избегавамо грех њезин; пример, каква казна постиза оне, који не ће да приме к срцу ону опомену. Такав су пример и таква опомена и Кора, Дамас и Авирон и оних двеста и педесет људи, који пропадоше у греху своме. (Четвр. књ. Мојсејева гл. 16, ст. 31, 32; гл. 26, ст. 9, 10). Али преко свега чудно ми је, како може Демас и његово друштво с оноликом поузданошћу да копају

он било, за којим само што се обазрела Лотова жена, би претворена у кип. И особито још кад помислим, да је тај пример тако рећи једнако пред очима њиховим, тако да не могу да га не виде.

Хришћанин: Заиста се томе чудити ваља, и само се види, како су им срца отврдла. И не знам управо с ким да их упоредим, мањ с онима, који доведени пред судију због крађе на самоме суду гледају да што украду, или с онима, који под вешалима стоје, а одсецају кесу. О људима содомским причало се да су велики грешници, јер су грешили „пред Богом“ т. ј. пред очима његовим, заборављајући доброчинства, која им је чинио. Јер земља је содомска била некада као врт Господњи (Прва књ. Мојсејева гл. 13, ст. 10—13). С тога је тим већа била срдња Господња, и казна им је била ватрена тек само како ватра Господња с неба огњена може бити. И врло је лако увидети, да они, који као ови хоће да греше пред Богом, и то поред свих толиких опомена и примера, што им се стављају пред очи да их од греха одвраћају, пуно заслужују да се најстрожије казне.

Надеждин: Све је тако како си казао. И како је велика милост божја, кад ни ти ни ја (а нарочито ја који заслуживах) не би смо кажњени, те да другима за пример служимо! Ово

ће нам бити, да вазда хвалимо Бога, да га се бојимо и да се свагда сећамо жене Лотове.

Видох после како путујући дођоше к прекрасној једној реци, коју је цар Давид називао „реком божјом“ а Јован евангелиста „реком живота“ (Псал. гл. 55, ст. 9; Откр. гл. 22, ст. 1; Језек. гл. 47, ст. 1—9). Пут их је сад водио све обалом реке те и Хришћанину и његовом другу беше права милина туда путовати. Често би се уставили да се напију воде, која је била тако пријатна, и која их је уморне тако оживљавала. Осим тога, и с једне и с друге стране реке било је дивних зелених дрва са свакојаком врстом плодова, а лишће њихово било је лек против свију болести и недуга, које путнике хоће да снађу. Па онда су се дуж реке и с једне и с друге стране пружале лепе зелене ливаде дивно цвећем прошаране, и које преко целе године остајаху тако зелене и цветне. На овим ливадама преноћиваху они спокојно, јер ту се могло лећи без опасности (Псал. гл. 23, ст. 2; Исај. гл. 14, ст. 30). Кад би се пробудили опет би набрали плодова с дрва и напили се воде с реке, па после би опет легли да се одмарају. И често би запевали по какву песму славећи и хвалећи Бога.

Кад су се већ добро поодморили и окрепили онда опет наставе свој пут, јер још нису били стигли куд је требало.

Даље у моме сну ја видох, како они нису дуго путовали, кад се од једанпут одвоји пут од реке и пође на другу страну. Жао им беше одвајати се од реке, али не смедоше да остављају пут. А пут опет настаде врло мучан и врлетан, пун оштрога камења. Ноге беху већ доста нажуљали од толиког путовања, па се сада чисто смутише у души својој због овог новог тегобног пута (4 књ. Мојс. гл. 21, ст. 4). С тога јако жељаху не би ли им се указао какав бољи пут. На далеко испред себе опазише с леве стране пута ливаду једну, врљикама ограђену, која се звала ливада „Успутница.“ Тада ће рећи Хришћанин своме другу: „Знаш шта је! Ако ова ливада лежи све уз наш пут, онда да ударимо њоме!“ То рекавши приђе к огради и онда виде, да с ону страну врљика преко ливаде а све уз пут иде угажена стаза једна. „Таман како сам желео“, рече Хришћанин, „ево брате згоднијега пута, ходи само да прескочимо ове врљике!“

Надеждин: Али ако нас та стаза заведе некуда на другу страну?

Хришћанин: Не ће. Ево погледај, иде све уз пут.

Надеждин га послуша, па и сам за њим пређе преко врљика. Чисто одахнуше кад стадоше ићи оном лепо угаженом стазом преко ли-

ваде; осим тога погледавши пред собом, угледаше човека једног по имену Празноузданка, који иђаше том истом стазом. Викнуше за њим и запиташе га, куда води та стаза? А он им одговори, да води у небесни град. „Ето, не рекох ли ја теби, да не ћемо погрешити ако овуда пођемо?!“ прихвати Хришћанин весело. И тако наставише путовати, а онај Празноузданко једнако иђаше испред њих.

У то се ноћ спусти и наста помрчина густа, тако да у скоро она наша два путника не могоше већ више видети онога човека испред њих. А тај човек (то јест онај Празноузданко) не виђаше ни сам прста пред собом, те у један пут паде у дубоку једну јаму, коју је господар од оне земље дао ископати, да хвата хвалисаве будале, и павши у њу сав се разгрува. (Исајија гл. 9, ст. 16).

Хришћанин и његов друг чуше како онај паде. Уплашише се, па повикаше, шта је то и шта то би?! Али не добише никакав одговор, и чуше само како из неке дубине човек некакав јечи, као да га ропац беше ухватио. Тада ће рећи Надеждин: „А где смо сад?!“ Друг његов заћута и ништа не одговараше, а сам се у себи кидаше и прекореваше себе, што је и себе и друга с пута завео. Као да им не бејаше доста муке и невоље, него сад поче да сева и да

грми, и киша поче да пљуском пада, и вода се разли по оној ливади и поче да расте у висину.

Тада Надеждин узе нарицати: Авај мени! што ја не остах на оном врлетноме путу!

Хришћанин: Та ко је могао и помислити, да ће ова стаза да нас заведе!

Надеждин: Ја сам некако имао злу слутњу одмах од првога часа, па с тога ти као и напоменух, да л' смо сигурни, да њоме не залутамо. Ја бих ти још јасније рекао шта мислим, али мишљах ти си старији и паметнији од мене, па ћеш боље знати.

Хришћанин: Брате немој да се срдиш. Жао ме је што те заведох, и што те ево доведох у опасност живота. Опрости ми брате, јер не учиних из какве зле намере.

Надеждин: Та немам ти за шта ни опраштати. Већ видим и сам како амо западосмо; а шат ће дати Бог, да и то на наше добро буде,

Хришћанин: Хвалим Бога што се нађох с другом тако доброга срца. Него није време да овде сад стојимо, већ дај да се враћамо правцем, којим смо довде дошли.

Надеждин: Добро, али ја да идем напред!

Хришћанин: Не тако брате! Право је да ја корачам напред, те да се ја први сукобим с опасношћу, ако какве буде, јер ја и јесам крив што смо у ову беду запали.

Надеждин: Не, не, не дам ја да ти идеш напред, јер твој је дух сад збуњен и погружен, па можеш пут помести.

У том зачуше где неко виче: „Запамти пут којим си ишао; врати се!“ (Јеремија гл. 31, ст. 21). Али вода беше јако придошла, те наста озбиљна опасност за њих на повратку њиховом. И ја видех, како је чисто лакше с правога пута свернути, него се на прави пут вратити, кад се већ једном остави. Него поред све опасности они се враћаху. А како бејаше мрачно и вода једнако придолажаше, то девет или десет пута мало што се не утопише.

Нити се поред све њихове муке и навалњивања могоше те ноћи вратити на оно место, на коме су преко ограде прешли били. Срећом наиђоше на једно оцедно и заклоњено место, те ту седоше да дочекају да сване. Али како беху веома уморни, то у брзо задремаше и заспаше.

Не далеко од тога места, на коме они спаваху, стојала је кула „Сумњивица“, од кога је господар био Џин Очајник. А и оно место где они спаваху беше на његовој земљи.

Џин Очајник имађаше обичај, да рано зором устаје па да обиђе сву своју земљу. Тумарајући тако тога јутра, он наиђе на ону двојицу како под грмом једним спавају. Љутито им викне, да се одмах дигну. А кад се они тргоше

иза сна и устадоше, узеде их испитивати од куда су и шта траже на његовој земљи. Они му смерно одговорише, да су поклоници, који иду у небески град да се тамо поклоне, па ноћас по помрчини и по бури залуташе. Тада им Џин рече громовитим гласом: „Како сте смели ви да газите по мојој ливади, и да спавате на мојој земљи? Ви сте учинили потрицу мени, па ћете скупо да ми је платите. Ходите амо са мном!“ Како он као џин беше јачи од њих, то се они морадоше повиновати. Не смедоше ни речима да се бране, јер знађаху да су заиста криви. Џин их дакле тераше пред собом, па кад их доведе у кулу своју, онда их баци у доњу тамницу, у влажну и смрадљиву јазбину, пуну свакојаког гада. Ту су лежали тако од Среде у јутру па до Суботе у вече, а не добише ни залогаја хлеба, ни капи воде, нити им се приближи каква жива душа, којој би што проговорити могли. Бејаше им врло тешко; пријатељи беху далеко од њих, а мрак око њих. (Псалам гл. 58. ст. 18). Два пута беше сад теже Хришћанину, јер знађаше да је својом неразборитошћу и непромисленошћу довео и себе и пријатеља у ову беду.

Џин Очајник имао је жену по имену Претворницу. Он јој каза како је ухватио и у тамницу бацио двојицу, који му на земљи потрицу учинише. Запита је шта мисли она, да би нај-

боље било да с њима чини. А она га најпре испитиваше шта су и ко су они, одаклен су и куда иду, па кад јој на све то одговори како је знао, онда му она светова, да их сутра кад устане немилосрдно избије. И тако он, чим сутра дан устаде, узеде добру једну дреновачу па сиђе доле у тамницу к њима. Ту их најпре нападе најгорим речима ружити, као да су то пси а не људи. Они сиромаси ћутаху и ни речи не проговорише. За тим навали на њих оном дреновачом, те их изби тако, да се не могоше с места помаћи. Кад их је се већ сит натукао, онда их остави невољи њиховој, да кукају и да се узајамно теше. И заиста цео тај дан они само уздисаху и јечаху од тешких болова. У вече кад Џин дође својој жени, ова га питаше за њих, па кад чу да су још живи, она му рече нека их он сам лепо посаветује, да сами свом животу крај учине. Кад свану, Џин, опет онако по своме начину срдит и набусит, сиђе у тамницу и видевши их како пате од болова услед удараца које им је он дао, рече им: „Најбоље ће бити да ви сами своме животу одмах крај учините, кад вам већ и онако нема спасења из ове тамнице. А и што да живите па да се само патите на овоме свету?! Него ево лепо изберите што хоћете, нож, конопац или отров, па да се смирите једном за свагда!“ Они га узеше мо-

лити, да их пусти да иду својим путем, а он се на то тако разјари, и залети на њих, и ко зна шта би још од њих било, да га од велике јарости не ухвати нека дрктавица, те му се руке чисто узеше, (а такав наступ долажаше му често, кад би се у топле сунчане дане разјарио). Тако се сад мораде повући натраг, оставивши их саме да размисле шта да раде. И наша се два сужња узеше световати шта ће и како ће, и овакав се разговор заподену између њих:

Хришћанин: Брате, шта велиш да чинимо?! Овакав живот, какав ми сада живимо, права је невоља. Што се мене тиче ја управо и не знам шта да кажем: да л' је боље да овако живим или да одмах сам од своје руке погинем. Чини ми се да је боље да се обесим, него да живим, и гробница ми је милија него ова тамница. (Јов гл. 7, ст. 15). Да ли да послушамо Цина?

Надеждин: Заиста нам је садашњи положај ужасан и сам бих већма волео да умрем, него да за свагда тако останем. Али ваља да се сетимо, што је цар оне државе, у коју идемо, рекао: „Не уби!“ Па кад забрањује убити другога, колико је више забрањено убити самога себе? С тога не треба да идемо по савету Циновом. Осим тога, онај који убије другог, убија само тело његово; а ко себе убије тај убија и тело и душу своју. Ти, драги пријатељу, помињеш, како би

волео да мирно у гробу почиваш, а заборављаш пакао у који убијце одлазе! јер „ниједан убијца не ће имати вечни живот.“ Па онда да промислимо и то, да није све у власти Џина Очајника. Ја сам слушао, да је било и других људи, који су допали били руку његових као ово ми сада, па су се опет избавили. Ко зна да Бог, који је свет створио, не ће учинити да Џин Очајник умре, или можда да један пут заборави да закључа браве на вратима, или да једном опет добије онакав наступ пред нама, те да се не може макнути с места! И само ако му се такво што деси, ја сам већ наумио у име божје да покушам јуначки, да му умакнем испод руке. Луд сам био што то већ да сада не покушах! Него што му драго, дај брате да се још мало стрпимо; време може доћи, у које ћемо се срећно ослободити моћи; а свакојако немој да постанемо самоубијце.

Овим речима Надеждин утиша мало узбурени дух свога друга, и тако остану цео тај дан у мрачној тамници онако жалосни и невесели.

Кад пред вече, ето ти опет Џина к њима у тамницу. Нађе их да су још живи, али тек само једва живи, јер које од глади, а које од жеђи а које од рана, што их добише од Џинових удараца, једва дихати могоше. А кад виде да су још живи, Џин се опет као бесан разјари и ви-

каше: „Ха, чекајте само, показаћу ја вама како се не слушају моји савети! Та клећете и час, у који сте се родили!“ То рекавши оде.

На ову његову вику и претњу она се двојица живи препадоше, шта више, чини ми се, да је се Хришћанин и онесвестио био. Кад дођоше мало к себи, онда се опет узеше световати шта да чине, да л' да послушају Џина или не. Хришћанин беше готов, да животу своме крај учини, али га Надеждин одвраћаше и говораше му овако:

Надеждин: Брате, сети се мало, како си се до сада јуначки владао! Аполион није могао да те савлада, нити ти је ишта нахудило од свега онога, што си видио, или чуо или осетио у долини сенке самртне. Кроз какве страве, беде и неприлике ниси већ до сада срећно прошао, па зар сад да нема у теби срца већ да дркћеш од страха! Ти видиш да сам ево и ја с тобом у тамници, ја који сам од природе далеко слабији човек него ти. Џин је и мени кости поломио и израњавио ме као и тебе, и мени је укинуо и хлеб и воде, и ја с тобом заједно лежим овде у помрчини овој, из које не знамо ни кад је сунце кад ли месечина. Али опет за то ја велим, да ваља да се стрпимо још мало. Сети се како си се мушки понашао на тргу Таштенику и како те ништа није пореметити могло

ни окови тешки, ни онај гвоздени кавез, нити грозна мученичка смрт! С тога дај да се не срамотимо (а стидно је за Хришћанина, да се малодушно понаша), већ да трпељиво колико можемо сносимо ово, што нас је снашло.

Цин је међу тим отишао био к својој жени, да вечера с њоме. При вечери она га упита, шта је са сужњима и да ли су учинили по савету његовом. Он јој одговори: „Та то су ти некаква тврдоглава створења! Они воле више да сносе свакојаке муке, него да се сами убију!“ На то ће она прихватити: „Изведи их сутра у авлију, па им покажи кости и лобање од оних, које си до сада већ поубијао, па им кажи да ћеш најдаље кроз осам дана и с њима онако исто учинити као и с другима, којих изломљене костуре гледају!“

Цин је у свему послуша и кад јутро осване изведе сужње из тамнице у авлију и показав им гомилу људских костију рече им: „Ето видите, то су све некада били поклоници као и ви, и као и ви залуташе на моју земљу те ми потрицу учинише, и ја их, кад ми по вољи бејаше, растргох у комаде, као и вас што ћу. Знајте да не ће проћи ни десет дана па ће и с вама то исто бити. Него, сад се опет торњајте доле у тамницу!“ И како се они враћаху полагацко онако испребијани, он их удараше целим путем

до тамничких врата, час једног час другог. Цео тај дан, а бејаше Субота, прележаше сиромаси у тамници јечећи од боље.

А те ноћи госпођа Претворница опет распитиваше о сужњима, и њезин муж, стари Цин рече јој, како се и сам чуди, како те људе ни његово световање, ни његов бој не може да побуди, да учине крај своме животу. На које му она одговори: „Знаш шта је? Тиј људи или се надају на некога да дође да их ослободи, или имају уза се потајне кључеве, којима мисле у згодној прилици да отворе врата те да умакну!“ „Е да знаш, драга моја“, прихвати Цин, „сутра ћу да их прегледим све до голога тела, да ли имају што уза се!“

Те исте ноћи, између Суботе и Недеље, и то баш око пола ноћи, Хришћанин и Надеждин, падоше Богу на молитву и молише му се све до саме зоре. И тек се поче расванљивати а наш се добри Хришћанин удари руком по челу па повика на глас и као у чуду: „Е мећер сам ја права будала! Молим те, да ја овде лежим у овој смрадљивој тамници, кад могу лепо да сам на пољу и на слободи! Ја имам ево у недрима кључ Обетовник, који без сваке сумње може да отвори сваку браву у овој кули Сумњивици.“ На што ће Надеждин живо прихватити:

„Хвала Богу, то су добре вести! дед' брате, дај вади тај кључ, па да пробамо!“

Хришћанин извуче одмах из недара кључ један па поче да њиме проба браву на првим тамничким вратима. И заиста чим окрете кључем, перо трже резу натраг и врата се отворише. Хришћанин и Надеждин изађоше из тамнице и прињоше к другим вратима, која одвајаше тамницу од авлије. И та врата отворише. Сад дођоше к некаким трећим вратима, која беху сва од самог гвожђа. Брава беше велика и тешка, и с муком се могаше кључ у њој окренути, али се опет и она отвори. Сад изађоше на саму велику капију од куле. Откључају и њу и отворе је. Али при отварању капија тако зашкрипа на својим шаркама, да се Џин Очајник из сна трже. Он се одмах сети шта је, и хтеде потрчати за бегунцима. На њихову срећу њега обузе силан гњев, те му се ноге чисто одсекоше. Сав дркташе од љутине, али не могаше ни корака крочити. Тако они срећно умакоше и у брзо се опет дохватише царскога друма, на коме већ Џин не имађаше никакве силе ни власти.

Кад су већ прешли били преко врљика те изашли на прави друм, они се посаветоваше, како би било да ударе ту какву белегу, која би одвраћала путнике, да се не даду намамити, да преко врљика оном стазом пођу те да допадну

руку џинових. Договорише се те подигоше ту један стуб у који урезаше овај натпис: „Преко ових врљика води пут у кулу Сумњивицу, у којој живи Џин Очајник. Џин тај не ће да зна за цара небеске државе, него хвата, мучи и убија оне, који иду да се цару поклоне!“ Многи, који су иза њих пролазили овим путем, прочитавши такав натпис сачували су се од опасности, кроз коју су Хришћанин и Надеждин прошли били.

А њих двојица наставише свој пут док дођоше до планине Милине, која је планина лежала већ у држави господара од онога брда, о коме смо напред говорили. Изађоше на планину да виде винограде, баште, воћњаке и изворе. Слатко се воде напише и умише се, и једоше по виноградима грожђа до своје добре воље. По самом врху планине бејаше пуно пастира, који пасаху стада своја. Пастири се ови налажаху близу пута, који је преко планине водио. Поклоници видевши их, прићоше им и седавши поред њих на земљу запиташе: „А чија је ово планина, и чија су то стада што пасу по њој?“

Пастири: Ова је планина у баштини Еманујиловој, и лежи на догледу града његовог; а и стада су његова и он је дао живот свој за њих.

Хришћанин: Је ли ово пут у небески град?

Пастири: Јесте, то је пут!

Хришћанин: А колико има још да се путује одавде до онога града?

Пастири: За онога, који хоће тамо да стигне, нема још много, а за онога, који не ће, има и сувише много.

Хришћанин: Је ли сигурно путовати или је опасно:

Пастири: Сигурно је за праведнике а преступници ће пасти на њима. (Пророк Осија, гл. 14, ст. 9).

Хришћанин: Има ли где год какво место, где би се склонили и одморили уморни путници?

Пастир: Господар од ове планине дао нам је заповест да не заборављамо, да путнике угостимо. С тога све што ми имамо стоји и вама на услузи. (Јеврејима, гл. 13, ст. 2).

Пастири, видећи их да су то људи из далека, узеше их са своје стране питати од куда иду, како су дошли до тога да пођу овим путем, и како су издржали довде све тешкоће и опасности пута. Јер од оних многих, који су полазили да се поклоне у небеском граду, мало је њих долазило до на планину Милину. И кад пастири чуше њихове одговоре, тек им онда бејаше мило и пруживши им руке рекоше: Добро сте нам дошли на планину Милину.

Пастири (којих је било четворица по имену: Зналац, Искусан, Пажљив и Искрен) узсше наша

два путника одведоше их у своју колебу и изнесоше пред њих што од јестива имадоше. И још им рекоше: „Баш би волели да хоћете да останете с нама мало, те да се боље упознамо и да се и сами науживате колико толико ове планине Милине.“ А њих двојица одговорише, да им је сасвим по вољи, да у њих још мало остану. И тако легоше да спавају, јер је већ позно било.

Кад се сутра дан свануло, пастири позову Хришћанина и Надеждина, да пођу с њима мало по планини. И тако пођоше сви заједно. Беше дивно јутро и куд год оком погледаш све сама милина. Тада ће пастири рећи међу собом: да л' да поклоницима овим покажемо по неко од чуда?! И кад се договорише да то учине, изведоше их на једно брдо, које се зове „Заблуда.“ Уз то се брдо човек пење готово неприметно, али кад се већ изађе на сами врх, онда се оно на један пут врло стрменито одсеца и пада у један амбис. Пастири им рекоше, да се надвире над оним одсеком, и да погледају доле. Хришћанин и Надеждин погледаше доле и на дну амбиса опазише неколике раздрускане лешине људске. Хришћанин ће на то запитати: А шта је то? А пастири одговорише: „Зар нисте никада чули о онима, који погрешише, слушајући шта Именеј и Филит казују о васкрсењу тела?“

(2 Тимот. гл. 2, ст. 17, 18). Они одговорише: „Јесмо!“ Пастири прихватише: „То су они које видите разгруване на дну овог амбиса, а леже не сахрањени да служе за пример свакоме, да се не пење сувише високо, и да се не надвирује сувише далеко над амбисом.“

Па онда их пастири одведоше на врх другог једног брда, које се звало „Опрезно“, и рекоше им нека добро погледају у даљину. Они погледаше оштро и чињаше им се да виде пољану једну, покривену отвореним ракама и гробницама, и неке људе, који се по њој овамо онамо врзмају. Кад још боље погледаше, опазише по посртању и падању оних људи, да су то све сами слепци. Хришћанин ће најпосле упитати: Какво је то поље тамо и ко су они људи?

Пастири одговорише: „Да ли сте на путу к овој планини видели не далеко одавде лево од пута неке врљике?“ „Јесмо“, одговорише њих двојица, а пастири наставише: „Од тих врљика води једна путања право у кулу Сумњивицу, коју држи Џин Очајник. Они људи, које тамо видите где посрћу између гробова и гробница, били су некада поклоници и пошли су били на пут као ово ви, и све им је до оних врљика добро ишло. Али како пут беше на оном месту пун камења, они прећоше преко врљика, да по лепој ливади иду. А џин Очајник ухвати их и

баци у тамницу своје куле Сумњивице. Ту су зачамили били за неко време, а најпосле џин ископа очи свакоме од њих, па их изведе на оно пусто гробље, где их остави да тумарају међу гробовима, где као што видите и данас тумарају, те се тако испуњава што је мудрац рекао: „Човск који зађе с пута мудрости погинуће у збору мртвих.“ (Приче Соломун. гл. 21, ст. 16). Тада Хришћанин и Надеждин погледаше један на другог и ништа не рекоше, само им сузе на очи ударише.

За тим видох, како их пастири одведоше у дубоку једну долу на само подножје некаквога брда. Ту у подножју брда имађаху врата некаква, која пастири отворише. Кад их отворише, рекоше поклоницима да погледају мало унутра. Ништа се не могаше друго видети до некаки дим и густа помрчина, али се чујаше прштање неко као од некакве велике ватре, и после јаук и запевка као од људи, који су на мукама, и осећао се јак мирис као да негде горе смола и катран. Тада ће рећи Хришћанин: „Шта значи ово?“ А пастири му одговорише: „Ово је једна путања којом се са стране улази у пакао. Њоме улазе у њ лицемерци, а на име онаки, који с Јесавом продају своје право наслеђа, или који као оно Јуда продају свога учитеља, и онаки који као Александар хуле на еванђеље, или који лажу

и који се претварају као оно Ананија и Сафира жена његова.“

На то ће рећи Надеждин: „Чини ми се да су сви тиј, које сада побројасте, носили знак на себи да су поклоници, као што га ми сад носимо.

Пастири: Јесте, те су га још и дуго носили.

Надеждин: Па докле ли су били допрли на своме поклоничком путу, кад су ипак овако у пакао бачени?!

Пастири: По неко је од њих прешао био и ове планине, а по неко није дошао ни до њих.

Онда поклоници рекоше један другом: Кад је тако, то ти ми имамо потребу да вичемо Ономе, који је снага над снагама, да нам снаге даде!

А пастири прихватише: Јест, а имаћете и потребу да се служите њоме, кад је већ једном добијете.

Сад већ и поклоници зажелише да пођу даље својим путем, а и пастири их не хтедоше дуже задржавати. Пастири пођоше да их испрате мало из планине. Пратећи их тако дођоше до једнога места, на коме се један пастир присети па рече својим друговима: „Како би било да поклоницима овим покажемо капију небеснога града, само ако узмогу, да гледају кроз наша догледала?!“ Запиташе поклонике, да ли би желели да виде кроз догледала капију ону? Њих двојица с радошћу одговорише да желе, те их пастири

изведоше на брдо, које се зове Ведрин, и ту им дадоше своја догледала.

Поклоници покушаше да гледају. Али беху још једнако јако узбуђени од онога, што им пастири пре тога показаше тако, да су им руке дрктале, те не могоше да догледала држе право и чврсто, а по томе не могоше ништа јасно да виде. Али ипак опазише нешто као неку величанствену капију, и назреше као нешто од великолепне славе у граду ономе.

Кад је већ дошло време да се праштају, онда један им пастир описа пут, да не би залутали, други им даде савет да се добро чувају од Ласкавца, трећи им рече нека се чувају да не заспе на очараноме земљишту, а четврти им рече: Пођите сад у име божје! И они пођоше даље, а ја се тргох иза сна.

А кад заспах, ја опет усних као да гледам, како се она два поклоника силазе с планине путем, који вођаше у град небески. Не далеко од планине, лево од друма, лежала је жупа Високоумница. Из ње водила је до на друм, којим наши поклоници путоваху, искривудана стаза једна, обрасла и с једне и с друге стране у шибље. Таман стигоше путници наши на оно место, где се стаза састаје с друмом, а искочи пред њих хитро једно момче, по имену Незналица.

Хришћанин га запита од куда је и куда иде.

Незналица: Ја сам се родио у жупи, која лежи овамо на овој страни, а пошао сам у град небески.

Хришћанин: А како мислиш тамо да уђеш, јер може бити да ћеш наићи на какве тегобе?

Незналица: Онако, како други људи тамо буду ушли, тако ћу и ја.

Хришћанин: Али имаш ли што да покажеш на капији, те да те унутра пусте?

Незналица: Ја знам заповести нашега цара, и живео сам по њима: плаћам сваком своје, молим се Богу, постим, дајем десетак и делим милостињу, а ево сам сад и оставио завичај мој, пошав у град небески.

Хришћанин: Ти брајко ниси изашао на овај друм кроз оне вратнице, кроз које треба да се прође, него си испао кривудавом стазом једном. Ти можеш да сâм о себи мислиш што хоћеш, али се бојим, кад дође дан суда, да ти се не пребаци, да си лопов и разбојник, у место да се пустиш у град.

Незналица: Ја вас не знам ни ко сте, ни шта сте; мене се ни најмање не тиче шта ви мислите и верујете, а ви оставите мене мојој вери. Ја се надам да ће све бити добро. А што се тиче тога, да на овај друм ваља изаћи кроз вратнице, које су онде, где се он и почиње, то сваки зна, да су оне далеко одавде. У нашој

жупи тешко да ма ко зна, којим би се путем до тих вратница и дошло. А и на што то, кад ево као што видите, лепа џбуњем обрасла и хладовинаста стаза води из наше жупе преким путем до на овај друм.

Кад Хришћанин виде, да овај млад човек мисли сам о себи да је мудар, он шапну Надеждину на ухо: „Више има надања од безумнога него од њега“ (Приче Солм. гл. 26, ст. 12). И још рече: „Безумник, и кад иде путем, без разума је, и казује свима да је безуман“ (Пропов. гл. 10, ст. 3). Него шта ћемо с њиме? да ли да још с њим проразговоримо, или да одмакнемо од њега у напред, да га оставимо да мало размисли о ономе, што мало час чу, па да га после опет на друму дочекамо, те да видимо, не би ли се мало по мало с њиме што и учинити могло?“

На то ће Надеждин рећи: Боље је да га оставимо нека мало промисли о овоме, што си му рекао. Може бити да не ће одбацити добар савет, те да не остане једнако у незнању о ономе, шта је управо права добит. После, рекао бих и да није добро, да му се све на један пут каже. С тога дај да га оставимо, па ћемо се мало после опет с њиме проразговорити, а тада ће можда моћи и да прими што од наших савета.

И тако њих двојица отидоше напред, а Незналица заоста иза њих.

Нису били далеко одмакли, па уђоше као у неку уску и мрачну клисуру. Ту се сусретоше с човеком једним, кога су седам нечастивих везали били са седам јаких конопаца, па га воде, да га кроз она врата на подножју брда, у пакао баце. Хришћанин и Надеждин силно се препадоше и од страха их ухвати дрктавица. Али кад они нечисти духови проведоше човека, онда се Хришћанин ослободи да погледа, ко ли је тај човек, и учини му се да је то неки извесни одметник из града Отпадника. Али не беше баш с тиме на чисто, јер онај човек оборио беше главу доле као какав лопов, кога су на делу ухватили. А кад већ са свим прођоше онда Надждин погледа још боље за њима и виде да му на леђима беше привезана артија једна с натписом: „лажљиви исповедник и проклет исповедник.“

Тада ће Хришћанин рећи своме другу: Сад се сетих што су ми причали, да се овде негде десило добром једном човеку. Име је томе човеку било Маловерник, али је био добар човек и становао је у граду Искрену. Ствар је била овака. На уласку у овај кланац сучељава се с овим друмом пут један, који долази од места званог „Широке вратнице“, а који се сам зове „Мр-

тва обала“, јер су се у њој многа убијства дешава. Онај Маловерник путујући и сам као поклоник, као ево ми сад, седне баш тамо на раскршћу да се одмори, па заспа. Десило се те су од широких вратница овамо оном обалом ишла три окорела неваљалца, три брата по имену: Злосрдан, Подозревко и Злочинко. Кад опазише Маловерника где спава, потрчаше к њему што могоше. Овај се добар човек трже и устаде као да настави свој пут. Али му они страшним претњама викнуше, да одмах стане и да није крочио даље ногом. Маловерник сав пребледе и, као да се скаменио, не беше кадар ни да бега ни да се бије. Злосрдан му привикну: Дај амо кесу! Али како се он не мицаше (а и не беше му мило, да кесу даје) Подозревко га докопа једном руком за врат, а другом му извади из недара кесу пуну сребра. Тада се он развика „лопови! лопови!“ А Злочинко га онда батином, коју је у руци носио, тако жестоко по глави удари, да је сиромах Маловерник одмах на земљу пао и крв му поче да липти из ране. Лопови остадоше неколико тренутака поред њега, али чувши неке људе на друму и побојавши се да не буде то Милосрђ из града Узданице, окренуше леђа и утекоше. Мало после и Маловерник дође к себи, па с муком дигавши се, отиде путем корак по корак. То ти је цела прича.

Надеждин: А да ли су га они лопови опљачкали сасвим?

Хришћанин: Нису, јер не имадоше времена да га распасавају те му тако не однесоше ћемер, у коме је имао неколике драгоцености. Него, како су ми причали, он је тешко жалио за оним што му лопови однесоше, јер су му управо однели све, што је себи за путни трошак спремио био. Оставише му, као што ти рекох, неке драгоцености и нешто ситног новца, али то му не беше доста за путовање. Шта више, како не могоше наћи никога, ко би му оне драгоцености откупио, он дође у нужду да проси те да се путујући хлебом храни. И тако мало овако мало онако, мало просећи, мало гладујући, он отиде даље својим путем (1 Посл. Петр. гл. 4, ст. 18).

Надеждин: За чудо ми је, да му нису одузели пасош, којим би требало да је добио да га пусте у град небески:

Хришћанин: И јесте чудо. Али му га не одузеше, премда то није било услед какве његове вештине или заслуге, јер он онако престрављен од њих, није имао моћи да ма што сакрије. Тако је управо по благој промисли, а не по његовој намери, ова добра ствар остала у њега. (2 Тимот. гл. 1, ст. 12, 14; 1 Петрова, гл. 1, ст. 5, 9).

Надеждин: Тек свакојако ваља да му је било на велику утеху, што му ту драгоценост не одузеше.

Хришћанин: Била би му велика драгоценост то, да је умео да се њоме послужи како треба. Али они који су ми причали, шта се збило с њиме, казиваху ми, да је он на осталоме путу своме једва и мислио на њу, јер је једнако туговао, што му лопови новце отеше. И ако би је се који пут и сетио и као почео да се њоме теши, опет би навалиле на њ мисли о великом новчаном губитку његовом, те би му утеху прогутале.

Надеждин: Сиромах човек! није ни чудо што му је тешко било:

Хришћанин: А зар не би тешко и мени и теби било, да нас је ко напао онако као њега, да нас пороби и израњави и остави рањене на туђем месту далеко од сваке помоћи? Још је чудо те није пресвиснуо од туге. Причали су ми да је после онога, што му се десило, целим путем јадиковао на глас; кога би год стигао на путу или кога би год срео, свакоме би причао, шта га је снашло, како су га и где опљачкали, како изгледају људи који су га напали, шта су му и колико отели, како су му главу разбили и како је се једва жив спасао.

Надеждин: Него ја не могу да разумем, како га велика нужда његова није научила да прода или да даде у залогу што од оних својих драгоцености, те да себи мало олакша на путу своме?

Хришћанин: Ти говориш баш као да је то тако лако могло да буде? А коме да их прода? или коме и за што да их у залогу даде?! У целом оном крају,где су га опљачкали, оне драгоцености нису имали никакву цену; нити је опет њему требала онака помоћ, какву би онде добити могао. Осим тога, да је те драгоцености продао или заложио, не би имао шта да покаже на капији небескога града, па би га одбили, а то је он не само добро знао, него је још знао и то, да би за њ далеко већа несрећа била, да га у град не пусте, него што је несрећа, која га са оних разбојника снађе.

Надеждин: А што да си тако строг брате?! Није ли Есав продао своје право наслеђа за једну чинију сочива (Јеврејима, гл. 12, ст. 16), и није ли то право и за Есава била права драгоценост? Па кад је он тако могао да чини, зашто да не чини тако и Маловерник?!

Хришћанин: Есав је заиста продао своје право наслеђа, а продају га и многи други те тако и они, као и онај неваљалац, губе велико и право благо; али ваља да правиш разлику између Есава и Маловерника, јер њих двојица нису у једнаком положају. Есављево право наслеђа још је тек тако рећи висило у ваздуху а драгоцености Маловерникове нису биле тако. Есаву је његов трбух био његов бог; с Мало-

верником тако није било. Есав је волео да наслађава своје телесне жудње, а Маловерник није. Есав је хтео само да се наужива, јер говораше: „Па и онако не ћу до века живети већ умрети морам! па онда на што ми је право наслеђа?!“ (Прва кн. Мојсејева гл. 25, ст. 32). Али Маловерник, и ако му је тек мало вере подељено, ипак је се са то мало вере чувао од таквих претеривања, и толико је ценио своје драгоцености, да не хтеде продати их, како Есав са својим правом наслеђа учини. Ти ниси нигде читао да је Есав имао вере па ма колико мало, па онда није чудо да се онде, где само телесне жудње владају (а тако је свуда где нема вере да се опире), продаје право наслеђа, и душа и све што се има и то продаје нечастивоме из пакла. С таким је људма као оно с магарицом о којој Јеремија прича (Јерем. гл. 2, ст. 24), да кад се једном зањуди не може се више окренути. Кад такви људи пусте једном узду својим страстима, нико их више не заустави. Али Маловерник је био други човек, он је мислио и на ствари божанске; он је живео свагда управљајући своје погледе на оно што је духовно и што је од неба; а такав човек за што као и да продаје своје драгоцености (баш кад би се и нашао ко год, који би их купио), те да душу своју задовољава празним стварима? Зар човек да даде

грош, да напуни трбух сеном? или може л и ко наговорити грлицу да живи о стрвини, као што врана чини? Они који вере немају могу да продају или залажу што год имају на и саме себе, само дан амире телесне страсти своје, али они који имају, ма и мало вере која спасава, не чине тако. Ето, брате, у чему ја погреших.

Надеждин: Видим да имаш право. Али истину да кажем, твоје строго суђење чисто ме је сневеселило, да не речем наљутило.

Хришћанин: А за што брате?! Ја сам те само упоредио са неком од птица, које брзо лете и брзо се мичу, али то све по стазама угаженим, а не гледају мало даље од себе. Него да оставимо то и да погледамо оно о чему смо и почели, па ћемо се опет лепо сложити.

Надеждин: Мени се чини, да су она тројица, који нападоше Маловерника, баш прави неваљалци и кукавице. Иначе зар би они онако загребли на први шушањ?! А с друге стране Маловерник није показао срца. Требао је и он да покаже мало само зубе, па би ствар можда друкчије испала. Требао је да се с њима мало дохвати, па да попусти, тек кад види, да другог лека нема.

Хришћанин: Да су оно кукавице, то су до сада многи казали, али мало их је то нашло у

ономе часу, кад је ваљало с њима мегдан поделити. Што се тиче срчаности то је истина, да је Маловерник није имао. А по твоме разговору, брате, рекао бих, да си ти човек, који би се с њима дохватио, па ма после попустио. Али бојим се да ти тако сад не говориш за то, што су они далеко од тебе, а кад би те напали, као што су напали Маловерника, нисам сигуран да не би и ти мисли своје променио.

Него треба да знаш, да су она тројица тек само најамници. Они служе под платом цару од „Бездане Провалије“, који, кад год им је потреба, долети сам на помоћ, и којега је глас као рика лавова. (1 Петрова, гл. 5, ст. 8). Ја сам један пут и сам делио мегдан с њима, па знам да није мало него много страшно. Она три неваљалца нападну једном на мене, а ја као хришћанин почне, да им се одупирем, кад они само повикнуше, и у онај час ето им господара њихова. Мој живот не би вредио што 'но кажу ни пребијене паре, да, по божјем мановењу, нисам имао на себи опробани оклоп. Па и поред тог оклопа с тешком сам се муком одбранио. Нико не зна каква је мука у тој борби, мањ' онај, који је сам кроз њу већ прошао.

Надеждин: Лепо, али као што си сам причао, они утекоше чим су само помислили, да то не буде Милосрђ, што путем долази.

Хришћанин: Истина је, бегали су и они и господар њихов, кад год би се Милосрђ само појавио. И није чудо почем је Милосрђ војвода царев. Али ти ћеш ваља да допустити, да има разлика између Маловерника и царевог војводе. Све цареве слуге и поданици нису још и цареве војводе, нити они, кад им се даде прилика, могу да се онако јуначки боре као он. Је ли право мислити, да свако мало дете може да савлада Голијата, као што га је Давид савладао? Можемо ли од врапца тражити да покаже снагу једнога вола? По неко је јак а по неко слаб; по неко има много вере, а по неко мало: овај човек, о коме говоримо, био је слаб, па је и подлегао.

Надеждин: Ала бих волео да је онај, који долажаше путем, заиста и био Милосрђ, те да ону тројицу добро продрма.

Хришћанин: Све да је и био, опет би и он имао пуне руке посла. Јер ваља да знаш, да и ако је Милосрђ велики јунак и много може кад му је мач у руци и кад им не да к себи приступити; опет ако би једноме од њих, па било то Злосрдану или Подозреку или оном трећем, испало за руком да му се подвуче те му уз тело приђе, онда има и он муке те још какве, да се на ногама одржи да га не обале. А кад човек једном падне, онда већ знаш шта може да чини!



Ко год само добро загледа у лице Милосрђа, опазиће да је овде и онде од мачева обрвано, па ће одмах имати доказ о овоме што рекох. Шта више, кажу да је он сам један пут усред једне жестоке борбе узвикнуо: „Е нема ништа, ево где погибох!“ Па сети се само, како су ови неваљалци довели били цара Давида, да од муке јечи, кука и риче! Еман (Псалам 88) и Језекија, и ако су у своје доба били признати јунаци, имали су добро да отворе очи и да мишице напрегну, кад их ови нападоше; па и опет су доста удараца извукли од њих. И Петар је једном хтео да покаже шта може, али ако неки и кажу, да је он први међу апостолима, опет је прошао тако, да је се после поплашио и од саме слушкиње вратарице једне.

Па онда како ти рекох, њихов је цар свагда близу њих, тако да им на први повик њихов у помоћ притиче, а о њему се вели: „Да га удари мач, не може се одржати, ни копље ни стрела ни оклоп. Њему је гвожђе као плева, а мêд (бакар) као труло дрво. Не ће га потерати стрела, камење из праћке њему је као сламка, као слама су му убојне справе и смеје се баченоме копљу.“ (Јов, гл. 41, ст. 17—20). Па шта ту може човек да учини?! Истина, кад би човек сваки пут имао коња Јововог, па имао уз то вештину и смелост да га појаше, онда би, разуме се, мо-

гао много шта да почини. „Јер врат је његов окићен громом. Не плаши се он као скакавац: фркање ноздрва његових страшно је; копа земљу, весео је од силе, иде на сусрет оружју; смеје се страху и не плаши се, нити се узмиче испред мача; кад звекће над њим тȳл и сева копље и сулица, од немирноће и љутине копа земљу, и не може да стоји кад труба затруби. Кад труба затруби он вришти, из далека чује бој, вику војвода и поклич.“ (Јов, гл. 39, ст. 19—25).

Али оваки пешаци какви смо ја и ти, не треба никада ни да желе да се сукобе с непријатељем; нити се хвалимо да би *ми* могли боље, кад чујемо како неко други није добро прошао, нити се поносимо мишљу нашег личног јунаштва: јер хвалише обично најгоре пролазе, кад се на пробу ставе. Нека ти служи за пример апостол Петар, о коме мало час поменух. Хтео је да се хвали, па се и похвалио како ће он остати уз свога учитеља, ма га сви други оставили, и како ће он да га брани боље него ма ко други. Кад га после притегнуше, а он се куне, да свога учитеља никад ни видео није.

С тога кад чујемо, да се на царскоме друму дешавају онаква разбојништва, ваља пре свега двоје да чинимо.

Прво, да узмемо на се оклоп, и нарочито да

не заборавимо понети собом штит, јер само с оскудице штита онај, који се борио с Левијатаном, није могао да га савлада. И заиста ако штита немамо, онда нас се он не боји. Па за то је онај, који је добро знао шта говори, и рекао: „А сврх свега узмите штит вере, о који ћете моћи погасити све распаљене стреле нечастивога.“ (Ефесц. гл. 6, ст. 16).

Добро је уз то да замолимо цара, да нам даде пратњу, а још боље да он сам с нама пође. Имајући цара царева уза се, Давид је кликовао и кад је полазио кроз долину сени смртне; а Мојсеј је волео пре да умре, него да крочи ма само и један корак без свога Бога. (Друга књ. Мојсејева гл. 33, ст. 15). О, брате мој, кад би само цар наш био с нама, онда се не бих бојао ни десет хиљада напасника. (Псалам, гл. 3, ст. 5—8; гл. 27, ст. 1—3). А без њега поносити помагачи падају међу побијене (Исаија гл. 10, ст. 4).

Што се мене тиче, ја сам ти већ једном био у ватри, и ако сам (хвала нека је милости онога, који је најмилостивији и најбољи!) као што видиш жив, опет не могу да се хвалим мојим јунаштвом. Волео бих да више никада не дођем у онаку прилику; али се бојим да ми нисмо још са свим изван сваке опасности. Али како ме до сада никаква сила прогутала није, то по-

лажем уздање у Бога, да ће нас ослободити и од сваке друге напасти, ако би нас снашла.

Тако разговарајући се путоваху, а Незналица иђаше за њима. Идући тако дођоше до једнога места, на коме се пут раздвајаше у два пута подједнако широка и подједнако права, тако да не могоше да распознају, који је од њих два прави пут. Застадоше мало да размисле шта ће чинити. Док они тако ту стојаху, премишљајући који ли је прави пут, искрсну од некуд неки човек, сав црн као Арапин, али сав у бело обучен. Он им приђе па их запита, што ту стоје? Одговорише му, да су њих двоје поклоници, који путују у небески град, па сад не знају који од ова два пута тамо води. „Пођите само за мном“, рече им онај човек, „ово је пут којим ја идем.“ Помислише у себи: овај човек ваља да не би тако сигурно говорио, да није сигуран! па пођоше за њим. Али пут онај само с почетка иђаше право, па мало после поче да савија, и савијајући све мало по мало, окрете правцем са свим противним ономе, којим су требали к небескоме граду да иду. У самој ствари они већ беху окренули леђа томе граду и опет једнако следоваху ономе незнаноме вођи. Али мало по мало, и пре него што су могли да опазе, он их заведе у нскаке мреже тако, да се заплетоше и умоташе као мува у мрежу паукову, и не зна-

ђаху шта ће сад. У томе и са онога воћа спадоше његове беле хаљине, те се показа у пуној црноћи својој. Тек тада видоше где су. Покушаваху да се из оне мреже извуку, али не могоше, те остадоше вичући и плачући неко време.

Па онда ће Хришћанин рећи своме другу: „Сад видим, да сам погрешио. Не рекоше ли нам пастири, да се добро чувамо од Ласкавца? Право је казао премудри Соломун, као што ево данас на нама самим искусисмо: „Ко ласка своме суседу, разапиње мрежу ногама његовим.“ (Приче Соломунове гл. 29, ст. 5).

Надеждин: Они нам дадоше и писмени упут да се не би случајно помели и залутали, и само што ми заборависмо да у њ загледамо, те се не сачувасмо од пута безбожника. Давид је у томе био мудрији од нас рекавши: „Што се тиче дела људских, речју твојих уста сачувао сам се од путова пустошника“ (Псал. 17, ст. 4).

Тако јадикујући лежаху у оној мрежи. Најпосле опазе где један Светао иде право к њима, носећи у руци бич оплетен од више струкова. Кад им већ приђе, запита их ко су, од куда су, и шта ће ту. Рекоше му да су сиромаси поклоници, који путују на Сион, и да их с правога пута заведе црнац један у бело обучен, рекавши им да пођу само за њим, јер и он иде на Сион. На то ће онај Светао с бичем у руци

прихватити: „Знам га ко је! То је Ласкавац, лажан апостол, који се преобукао у ангела светлости.“ (Данило, гл. 11, ст. 32; 2 Коринћ. гл. 11, ст. 13, 14). За тим расече ону мрежу и пусти их да изиђу. И рече им: „Пођите за мном, да вас изведем на пут.„ Повратише се дакле на оно место, са кога су пошли били за Ласкавцем. Ту их он узе још питати: „А где сте последњу ноћ провели?“ Одговорише му: „У пастира на Милини планини!“ „Зар вам они не дадоше какав упут, да се знате управљати?!“ Одговорише: „Јесу!“ „Па кад сте стали на овој раскрсници не знајући, којим правцем да пођете, зар нисте загледали у онај упут који добисте?“ Одговорише му: „Нисмо!“ Запита их: „А што нисте?“ Рекоше: „Бесмо на то са свим заборавили!“ „А нису ли вам“, настави он даље, „пастири што напоминали да се чувате Ласкавца?“ Одговорише му: „Јесу, него нама не падаше ни на крај памети, да ће овај тако углађени и учтиви господин то бити.“ (К Римљанима гл. 16, ст. 17, 18).

Видех за тим, како им заповеди да легну на земљу, и како их оним оплетеним бичем добро изби, да их научи, где је прави пут, којим ваља да иду (Пета књ. Мојсејева, гл. 25, ст. 2; 2 књ. Дневн. гл. 6, ст. 27). Кад их изби рече им: „Ја које год љубим оне и карам и поучавам:

постарај се дакле и покај се.“ (Открив. Јован. гл. 3, ст. 19). После тога каза им да сад могу поћи, и само нека не забораве опет погледати у упут, који су од пастира добили.

Они му се лепо захвалише на свему, што им је добра учинио, па онда отидоше тихо правим путем.

Нису дуго ишли кад опазе где неки човек иде сам путем и њима у коб. Хришћанин опазивши га рече своме другу: Ено га човек један, који је окренуо леђа Сиону, и с којим ћемо се мало час сусрести.

Надеждин: Видим га; него гледај молим те да се добро чувамо, да и то не буде какав ласкавац. Онај им се човек примицаше све ближе и ближе, и најпосле се срете с њима. Њему је било име Атеиста. Он их упита куда иду?

Хришћанин: Ми путујемо на Сион.

На то се Атеиста узе грохотом смејати.

Хришћанин: Што се ти смејеш?

Атеиста: Смејем се што видим да сте луди, а луди сте јер се мучите по овом путу, а све узалуд.

Хришћанин: Ти ваља да мислиш да нас, кад тамо дођемо, не ће унутра пустити?

Атеиста: Да вас не ће пустити?! Та зар ви не знате да таквог места, о коме ви булазните, и нема на овоме свету?!

Хришћанин: Али га има на оном другом свету.

Атеиста: Док сам још код своје куће био, слушао сам и ја где се говори, да има такво место. Па слушајући пођох да се уверим, и ево сам га тражио пуних двадесет година, па како онда тако и данас. (кн. пропов. гл. 10, ст. 15; Јерем. гл. 17, ст. 15).

Хришћанин: Нас смо двојица слушали и верујемо, да има такво место, и да се може у њ доћи.

Атеиста: Да и ја некада нисам веровао да га има, не бих ни пошао да га тражим. Али не нашавши га (а да га је било, ја бих га за цело и нашао, јер сам ишао да га тражим даље но ви), ево се сада враћам, па ћу да гледам да се опоравим оним, што сам некада одбацио полажући моје наде на оно, што сад видим да није ништа.

Хришћанин се окрете Надеждину, своме другу и рече: „Да ли је истина што овај човек вели?“

Надеждин: Чувајмо га се добро, и то је један од ласкаваца! Сети се шта смо претрпели што се поведосмо за таквим једним човеком. Шта! Нема Сиона! Та нисмо ли сами својим очима са Милине планине угледали капију тога града?! И зар ни сада да не путујемо у вери?

(2 Коринћ. гл. 5, ст. 7). Пођимо ми даље нашим путем, да нас не окупи опет онај човек с бичем. Требало би управо да ти мени кажеш ово што ћу ја сад теби: „Немој, сине, слушати науке, која одводи од речи разумних.“ (Приче Солом. гл. 19, ст. 27). С тога, брате, велим, немојмо га слушати, него верујмо да има спасења душе. (Јеврејима, гл. 10, ст. 39).

Хришћанин: Нисам ја теби, брате поставио оно питање за то, што бих сам сâм имао какву сумњу у истинитост наше вере, него само да опробам тебе, и да из тебе изнесем плод поштења срца твога. А што се тиче овога човека, о њему знам, да су га блага земаљска заслепила. Наставимо ми наш пут, знајући да имамо веру истине и да лаж никада није истина (1 Јованов. гл. 2, ст. 21).

Надеждин: Ја се сад веселим у надежди на славу божју.

Окренуше се дакле од онога човека, а он, смејући им се, отиде својим путем.

А њих двојица путоваху путоваху, док не дођоше у земљу једну, у којој ваздух имађаше ту чудну особину, да људе, који су са стране дошли па се још на њ навикли нису, прави сањивим. И заиста Надеждин поче нешто да се осећа уморан и сањив, па рече Хришћанину: Једва силом држим очи отворене, тако ми се

НАРОДНА БИБЛИОТЕКА БЕОГРАД

нешто трепавице од сањивости склапају. За то дај да легнемо овде, те да малко проспавам.

Хришћанин: Немој ни по што; јер ако овде заспимо, бојим се не ћемо се више никако ни пробудити.

Надеждин: А као за што то? Та уморноме човеку сан слатко прија. Ми ћемо се лепо опоравити, ако малко задремамо.

Хришћанин: Зар се не сећаш што нам један пастир рече о Очараној жупи? Он је тиме мислио да каже, да се чувамо од дремљивости и многог спавања; с тога „да не спавамо као и остали, него да пазимо и да будемо трезни.“ (1 Солуњан. гл. 5, ст. 6).

Надеждин: Признајем да сам погрешио! Да сам сâм био, ја бих за цело заспао на можда и пао смрти у наручја. Право је дакле речено: „Два су боља него један“, (Проповеди. гл. 4, ст. 9). Твоје ми је друштво до сада било права милост божја; а надам се, да ћеш за труд свој и добру награду добити.

Хришћанин: Него да растерамо један другом сањивост, да узмемо да се о чему проразговарамо.

Надеждин: Од свега срца.

Хришћанин: Одакле ћемо да почнемо?

Надеждин: Одаклен је Бог почео с нама. Него почни ти сам.

Хришћанин: Хоћу најпре нешто да те запитам. Како си ти дошао до тога, да мислиш и радиш овако, како мислиш и радиш сада?

Надеждин: Хоћеш да кажеш: како сам дошао до тога, да се побринем за добро моје душе?

Хришћанин: Јесте, то је што сам жело да те питам.

Надеждин: Ја сам за неко време пливао у уживању свега онога, што се видети и купити може на нашем Таштем тргу, свега онога што би ме, како сам сад уверен, да сам тамо остао, одвукло у пропаст.

Хришћанан: А шта је то било?

Надеждин: Све благо и богатство овога света. А уз то сам још уживао у пијанчењу, скитању, псовању, лагању, свакој нечистоти, на кратко, у свачему, што је душу разоравало и упропашћивало. Али чувши о стварима божанским -- а у истини први пут о њима чух од тебе и од сиромаха Верка, који погину рад своје вере и своје доброте на Таштену тргу — и узевши да о њима размишљам, нађох да је крај свему земаљскоме смрт (Римљан. гл. 6, ст. 21—23), и да рад таких земаљских наслада гњев божји пада на децу непослушности (Ефесц. гл. 5, ст. 6).

Хришћанин: Јеси ли одмах потпао под силу тога убеђења?

Надеждин: Нисам. Тако лако не могох се

приклонити да познам да је грех зло, нити да увидим, да свакоме греху заиста и казна његова следује. На против, кад се дух мој поче да колеба услед речи божје, ја покушавах да затворим очи, да не видим светлост, која ми отуда долажаше.

Хришћанин: А шта је био узрок, те си се тако понашао према првом утицању светог духа божјег на тебе?

Надеждин: Било је томе више узрока. 1. Нисам знао, да је то дело божје са мном. Није ми онда ни падало на ум, да може бити, да Бог отпочиње обраћање грешниково тиме што пусти, да се грешник разбуди те види, да је грешно што ради. 2. Грех је још једнако сладак био телу моме, па ми није мило било, да га остављам. 3. Нисам знао како да се одвојим од мојих дотадашњих другова; њихово друштво и њихова радња чинила ми се тако добра, да се већ боље шта ни желити не може. 4. Они часови, у којима би ми се убеђење о правоме стању ствари наметало, били су часови такве патње душевне и толике жалости срца, да чисто нисам могао да их подносим, тако да ми је и само сећање на њих тешко падало.

Хришћанин: По твоме говору изгледа као да те је она душевна патња по кадкад остављала.

Надеждин: Јесте, али би се опет повраћала, и онда би ме тек морила, и то по сто пута горе него пре.

Хришћанин: А као што ти је те грехе опет на памет приводило?

Надеждин: Много шта, као на прилику:

1. Кад бих срео каквог доброг човека на улици, или

2. Кад бих чуо где неко чита свето писмо, или

3. Кад би глава почела да ме боле, или

4. Кад би ми неко казао, да је ко год од мојих суседа на смрт болестан; или

5. Кад бих чуо да звона оглашују смрт нечију; или

6. Кад би ме обузеле мисли, да сам и сâм на смрт болестан; или

7. Кад бих чуо, да је неко са свим из ненада и на пречац умрьо.

8. А нарочито кад бих сам о себи помислио, да ћу кад тад морати умрети, па онда изаћи пред Бога на суд.

Хришћанин: А да ли си могао лако да се опростиш осећања, да си због својих грехова крив, кад би их се, било по коме од тих повода, сетио?

Надеждин: Не, нисам; на против, тада би они још јаче претиштали моју савест; и кад

бих и само помислио да се вратим ка греху, савест би се моја бунила, те ме двојином мучила.

Хришћанин: Па шта си онда чинио?

Надеждин: Мишљах да ваља да покушам, да поправим мој живот; увиђах да ћу коначно и за вечна времена пропасти, ако се не поправим.

Хришћанин: А јеси ли се баш и поправљао?

Надеждин: Трудио сам се да се поправљам, и бегао сам не само од мојих грехова, него и од сваког грешног друштва, и предавао сам се вршењу верозаконских дружности, молио сам се Богу, читао сам свето писмо, кајао сам се за грехе своје, истину сам свакоме и свагда говорио и т. д. То сам чинио и много још шта друго, шта би много било, да се овде побројава.

Хришћанин: Радећи све то јеси ли се боље осећао?

Надеждин: Јесам донекле, али ме после сва она моја мука с нова спопаде, и то преко свију мојих личних поправака.

Хришћанин: Од куд то кад си се, како велиш, живљењем својим са свим променио и поправио?

Надеждин: По више је прилика то собом донело. Особито нађох у светом писму где се каже: „Сва наша правда није друго него нечиста хаљина“ (Исајија, гл. 64, ст. 6) и на другом ме-

сту „Делима се закона никакво тело оправдати не ће“ (Галат. гл. 2, ст. 16), и још „кад свршите све што вам је заповеђено, говорите: ми смо залудне слуге“ (Лука, гл. 17, ст. 10), и много друго такво. На то почех да размишљам овако: кад моја правда није друго већ нечиста хаљина, и кад се делима закона нико не може да оправда, и кад и онда, кад све учинимо, опет нисмо друго до узалудне слуге, то је онда будаласто и мислити, да се само законом на небо доћи може. И још мишљах овако: ако се човек неки задужи стотину динара у неком дућану, па после кад год дође да купи што плати готовим новцем, онда ипак, док год његов дуг не буде из тефтера избрисан, може га продавац сваки пут тужити суду и суд ће га осудити.

Хришћанин: Како ти то односиш на самога себе?

Надеждин: Ево како: Знам да сам се мојим гресима тешко задужио у књигу божју, и да сад свима мојим новим поправкама не могу да тај стари дуг отплатим. С тога усред мојих покушаја, да се боље владам и да не грешим, све сâм себе питам: али како ћу, да се ослободим оне казни, коју сам мојим досадашњим гресима заслужио?!

Хришћанин: Врло добро велиш. Али настави молим те твој говор.

Надеждин: Друго што ме бригом и смутњом пуни, од како сам се почео поправљати, то је, што кад оштро и из ближе погледам баш и у оно што је најбоље а што сад чиним, опет видим и налазим, да се и с тим мојим најбољим опет грех, и то нов грех, меша. Тако сам ти сад дошао да мислим, да поред свега што себи уображавам, да сад вршим савесно моје дужности, ја ипак у једном једитом дану толико грехова починим, да је довољно, да се у пакао пошљем, па ма како мој дојакошњи живот чист и безгрешан био!

Хришћанин: Па шта си онда радио?

Надеждин: Шта сам радио?! Нисам знао шта да радим, док се не исповедих Верку, овако као теби сад, а и с њиме сам био добар зналац. Он ми каза, да ми ни моја ни свега света праведност, не може ту ништа помоћи ако не успем да се покријем праведношћу онога, који никад сагрешио није.

Хришћанин: Јеси ли му поверовао што ти каза?

Надеждин: Да ми је то говорио, док сам се још заносио био, ласкајући себи како већ више никако не грешим и како сам се поправио, ја бих га још исмејао и назвао га будалом. Али сад, кад сам видео сâм своју слабост, и да се

грех поткрада и у најбоља моја дела, не могох друкчије већ да верујем што ми рече.

Хришћанин: А да ли си ти, кад ти је он оно поменуо, одмах од првог маха поверовао да се заиста може наћи неко, о коме би се с основом и у истини рећи могло, да никада згрешио није?!

Надеждин: Ваља ми признати, да ми се то у први мах чинило мало чудно. Али пошто сам се с Верком неко време о томе разговарао и пошто се с њиме овда и онда састајах, ја се о томе потпуно убедих.

Хришћанин: Јеси ли га питао ко је тај, који је без греха, и како се њиме оправдати можеш?!

Надеждин: Јесам, питао сам га; и он ми рече да је то Господ Исус, који седи с десна Највишему (Јевр. гл. 10, ст. 12, 21). И рече ми, њиме се ваља да оправдаш, уздајући се у оно, што је он сам собом учинио у дане, у које се овде у телу бавио, и у оно што је препатио, бивши на крсту распет. (Римљан. гл. 4, ст. 5; Кол. гл. 1, ст. 14 1 Петр. гл. 1, ст. 19). Питах га после, како то може бити, да праведност тога послужи да оправда другог неког пред Богом?! А он ми рече, да је то био сам Бог, који је учинио што је учинити хтео, и који је и умрьо, не за себе, него за мене, тако да се ја,

ако само у њ верујем, могу да користим оним, што је он овде извршио.

Хришћанин: Па шта си онда радио?

Надеждин: Најпре не могох да верујем, јер мишљах да не ће хтети да ме спасти.

Хришћанин: Шта ти је на то Верко рекао?

Надеждин: Световаше ме да идем, те да се уверим. На то опет ја мишљах да би изгледало с моје стране као наметање. Рече ми, Не, ни најмање, напротив и сам си позват да дођеш (Матеја гл. 11, ст. 28). Тада ми даде књигу Исусове наставе, да би ме ослободио да му приступим и још ми о тој књизи каза, да је у њој свака реч тврђа него небо и земља. (Мат. гл. 24, ст. 35). Ја га онда запитах шта ми ваља чинити кад му дођем, а он ми рече да ваља да на коленима (Псал. гл. 65, ст. 6; Дан. гл. 6, ст. 10), свим срцем и свом душом (Јеремија гл. 29, ст. 12, 13) молим оца, да ми га открије. Питах га даље, како ваља да му се молим, а он ми рече: Иди и наћи ћеш га где седи на престолу милосрђа, дајући опроштај онима, који му дођу (Друга књ. Мојс. гл. 25, ст. ст. 22; 2 књ. Мојс. гл. 16, ст. 2; 4 књ. Мојс. гл. 7, ст. 89; к Јеврејима, гл. 4, ст. 16). Рекох му, да ја управо не знам шта да кажем, кад бих тамо и дошао; а он ми рече да од прилике кажем ово: Боже буди милостив мени грешнику и дај ми

да познам Исуса Христа и да верујем у њ, јер видим да није његове праведности било и да немам вере у његову праведност, ја бих коначно пропао. Господе, ја сам чуо да си ти милостив и милосрдан Бог и да си наредио, да син твој, Исус Христос, буде Спаситељ света, и још сам чуо да си ти вољан да у њему дадеш Спаситеља и грешнику какав сам ја. А заиста сам грешник, те још какав! Господе, не одбацуј ме, него прослави благост твоју, спасавши душу моју кроз сина твога, Исуса Христа, Амин.

Хришћанин: Па јеси ли чинио како ти је казано?

Надеждин: Јесам, по толико и толико пута.

Хришћанин: Па је л' ти отац открио сина свога?

Надеждин: Не, није, ни први, ни други, ни трећи, ни четврти, ни пети, па ни шести пут.

Хришћанин: Шта си на то чинио?

Надеждин: Шта сам чинио?! Нисам ни сам знао шта да чиним.

Хришћанин: Није ли ти долазила мисао, да се оставиш сваких даљих молитава?

Надеждин: Јесте, и по сто пута ми се таква мисао наметала.

Хришћанин: Шта те је уздржавало; те ниси престајао молити се?

Надеждин: Увидео сам и веровао сам да је

истина, што ми је било речено да ме цео свет спасти не може, ако се не спасем праведношћу Христовом. С тога помишљах у себи, ако престанем молити се, умрећу, а кад већ умирем, желео бих да умрем пред престолом милости. А осим тога, долазило ми је на ум и оно: „Ако оклева, чекај; јер ће за цело доћи, и не ће одоцнити.“ (Авак. гл. 2, ст. 3). И тако ја наставих молити се, те ми отац небесни најпосле показа свога сина.

Хришћанин: Како ти га је показао?

Надеждин: Не видех га телесним очима мојим, већ очима мога разумевања (Ефесц. гл. 1, ст. 18, 19). А ево како је било. Једнога дана бејах врло невесео. Бејах, чини ми се, жалоснији но ма када пре тога у животу моме. А жалост ме та обузе, што врло живо опазих како су велики и како су ружни греси моји. Не видех баш ништа друго пред собом до пакао и вечно проклетство душе моје. На један пут, учини ми се, да видим Господа Исуса где с неба гледа доле на мене и да га чујем где говори: „Веруј у Господа Исуса Христа, па ћеш се спасти!“ (Дела, гл. 16, ст. 31). А ја одговорих: „Господе, ја сам велики, врло велики грешник!“ А он рече: „Доста ти је моја благодат!“ (2 Коринћ. гл. 12, ст. 9). Ја опет запитах: „Али, Господе, шта је веровати?“ И тада ми се чисто отворише

очи, кад се сетих онога: „Онај који к мени дође не ће огладнети, и који мене верује не ће никад ожеднети“, (Јован, гл. 6, ст. 35), јер видех да доћи к њему и веровати у њ, једно је исто, и да по томе онај, који дође, то јест који срцем и душом жуди за спасењем кроз Христа, тај и верује у Христа. Очи ми се напунише сузама и ја упитах: „Господе, може ли се овако велики грешник, какав сам ја, примити код тебе и тобом спасти“ И чух га где рече: „Који долази к мени, не ћу га истерати на поље“ (Јов. гл. 6, ст. 37). На то рекох: „Али, Господе, како ћу ја да дођем к теби, па да вера моја у тебе буде права?“ А он рече: „Исус Христос дође на свет да спасе грешнике“ (1 Тимотију гл. 1, ст. 15). „Христос је свршетак закона; који га год верује, оправдан је“ (Римљ. гл. 10, ст. 4 и гл. 4). „Он умре за наше грехе и васкрсе за наше оправдање.“ (Римљан. гл. 4, ст. 25). „Он нас љубљаше и уми нас од грехова наших крвљу својом.“ (Открив. гл. 1, ст. 5). Он је посредник између Бога и нас (1 Тимот. гл. 2, ст. 5). „Он свагда живи, да се може молити за нас“ (Јевр. гл. 7, ст. 25). Из свега тога ја закључих, да ми за оправдање своје к њему погледати ваља и да грехе моје могу измирити крвљу његовом; да оно што је он учинио, покоравајући се закону оца свога, и подневши казну, коју је за-

кон тај доносио, није учинио за себе, већ за свакога, који хоће то да прими за своје спасење и да буде захвалан. И дошав да то увидим, срце ми се напуни радошћу а очи моје сузама, и чисто сам сав кипио од љубави према имену, делима, наредбама и људима Исуса Христа.

Хришћанин: То је се заиста био открио Христос души твојој. Него реци ми какав је утисак то учинило на твој дух?

Надеждин: То је учинило да видим јасно, да је цео свет, поред све праведности које има у њему, осуђен. То је учинило да видим, да Бог отац може да буде и праведан и опет да праведно оправда грешника, који му дође. То је учинило, да сам се веома стидео грешности мога пређашњег живота, и да сам се посрамио, видећи како је велико незнање моје. Никада ми пре тога не дође мисао, која би ми дивоту Исуса Христа показала у свој пуноћи њезиној. То је учинило, да сам почео да волим живот праведан и свêт, и да жудим да учиним што у славу и част имена Господа Исуса. Да, кад бих сам имао сто живота, све бих их радо дао за Господа Исуса.

Говорећи тако, Надеждин се окрете и опази Незналицу, ког су, као што смо видели, оставили били, где иде за њима. „Погледај, рећи

ће на то Хришћанину, колико је оно момче иза нас изостало.

Хришћанин: Видим га. Не мари ти тај за наше друштво.

Надеждин: Не би му за цело на штету било, да је с нама довде у корак ишао био.

Хришћанин: То је истина; али веруј ми да он друкчије мисли.

Надеждин: То верујем. Него опет дај да га мало причекамо.

Па и причекаше га.

Кад Незналица већ приђе близу, Хришћанин му рече: Ходи, човече! Камо те? Што остаде толико иза нас?

Незналица: Милије ми је да путујем сам, него ли у друштву, осим ако ми је друштво како бих ја хтео.

Хришћанин рече Надеждину на ухо: Не рекох ли ти ја, да он не мари за наше друштво? Али што му драго, дај да проведемо с њиме време у разговору, у овоме и онако усамљеноме крају.

Окренувши се за тим Незналици, рече му: Па шта велиш, како је сада између Бога и душе твоје?

Незналица: Баш добро, јер ја сам ти пун добрих мисли и осећања, која ми долазе те ме теше на путу моме.

Хришћанин: Реци нам, молим те, какве су то добре мисли и осећања?

Незналица: Па мисли о Богу и небу.

Хришћанин: А зар не знаш ти да и сатане и проклете душе мисле и о Богу и о небу.

Незналица: Али ја не само да мислим о њима, него и желим их.

Хришћанин: И многи их други желе, који никада на небо доћи не ће. „Жељна је душа лењивчева, али нема ништа.“ (Приче Соломунове, гл. 13, ст. 4).

Незналица: Ја не само да мислим о њима, него сам ради њих све оставио.

Хришћанин: О томе сумњам; јер све оставити није тако лако; та теже је то него што се многима на први поглед чини. Али по чему ти мислиш, да си све рад Бога и рад неба оставио?!

Незналица: Срце ми моје тако каже.

Хришћанин: Премудри Соломун вели: „Ко се узда у своје срце, безуман је!“ (Приче гл. 28, ст. 26).

Незналица: Јест, али то је он рекао о злом срцу; а моје је срце добро.

Хришћанин: По чему знаш, да је добро?

Незналица: По томе што ме теши надом на небо.

Хришћанин: Али зар не може бити да те оно вара?! јер срце човечије може да даје утеху у нади на оно, чему да се нада нема права.

Незналица: Може бити, али код мене није тако, у мене се срце моје и живот мој са свим слажу.

Хришћанин: Ко ти је казао да се твоје срце и твој живот слажу?

Незналица: Срце ми моје каже!

Хришћанин: То је као оно: „Питај мог друга да л' сам лопов!“ Срце ти твоје каже! Ако ти реч божја не да у томе сведоџбу, свака ти друга сведоџба не вреди.

Незналица: Па зар није оно добро срце, које има добре мисли, и зар није оно добар живот, који се управља по заповестима божјим?

Хришћанин: Јест, заиста, оно је добро срце које загрева добре мисли, и оно је добар живот који живи по заповестима божјим. Али са свим је друго имати такво срце и такав живот, а друго само мислити да га имаш.

Незналица: Молим те шта ти разумсваш под добрим мислима и под животом по заповестима божјим?

Хришћанин: Добрих мисли има од разне врсте. Има н. пр. добрих мисли о нама самим, о Богу, о Христу, о ближњем нашем и о другим стварима.

Незналица: А шта су добре мисли о нама самима?

Хришћанин: Оне које се подударају с речју божјом.

Незналица: А кад се наше мисли подударају с речју божјом?

Хришћанин: Кад о себи самима изричемо онакав суд, какав суд реч божја изриче. Да ти будем јасан што хоћу да кажем, ево на прилику реч божја каже о људма у њиховом природном положају: „Нема ниједног праведнога, нема никог ко добро чини“, и опет „неваљалство је људско велико на земљи, и све су мисли срца њихова свагда само зле,“ (Прва књ. Мојсејева, гл. 6, ст. 5; Римљ. гл. 3); и опет „мисао је срца човечија зла од малена“ (1 књ. Мојс. гл. 8, ст. 21). Сад кад исто тако и ми сами о себи мислимо, онда су наше мисли добре, јер се слажу с речју божјом.

Незналица: Ја не ћу никад веровати, да је моје срце тако зло.

Хришћанин: С тога ти у целом твом животу ниси никад ни имао ни једну једиту добру мисао о самом себи. — Али пусти ме да наставим. Као што реч божја изриче суд о нашим срцима, тако изриче суд и о нашим путовима, којим у животу идемо. Па кад се мисли срца нашег и путови нашега живота слажу са судом, који реч

божја о њима изриче, онда су оба добра, јер се једно с другим подудара.

Незналица: Објасни ми како ти то мислиш?

Хришћанин: Ето како: реч божја каже, да су путови људски криви, да нису добри већ наопаки; она каже да људи обично нису на добром путу, да га нису познавали (Псал. гл. 85, ст. 5; Приче гл. 2, ст. 15; Римљ. гл. 3, ст. 12). Сад кад човек мисли тако о својим путовима, велим кад о њима тако мисли озбиљно, искрено и смерно, он онда има добре мисли о путовима својим, јер се мисли његове подударају са судом, који о њима реч божја изриче.

Незналица: А шта су добре мисли о Богу?

Хришћанин: Опет тако исто, кад се наше мисли о Богу подударају с оним, што је реч божја о њему рекла; другим речма, кад о његовоме бићу и својствима његовим мислимо онако, како нас реч божја учи; о чему сад не могу да ти се упуштам у дубока разлагања. Али о Богу, у односу к нама самим, ми онда право мислимо, кад узимамо, да он нас боље познаје него што ми сами себе познајемо, и да он може да види грех у нама, кад га и где га ми у самим себи никако не видимо; даље кад узимамо, да он зна наше најсакривеније мисли, и да је срце наше са свима својима дубинама свагда отворено пред очима његовим; даље кад узимамо, да сва наша

праведност није ништа пред њим, и да он не може да нас види, да преда њ изађемо ослањајући се и зидајући тобож на некакве заслуге наше.

Незналица: Мислиш ти ја сам тако луд, да не знам, да Бог може даље да види него ја?! Или да бих ја изашао пред Бога тек само с мојим заслугама?!

Хришћанин: Па како ти мислиш у овој ствари?

Незналица: У кратко да кажем, ја мислим да ми ради свога оправдања пред Богом ваља веровати у Христа.

Хришћанин: Али како! Зар ти мислиш да ти ваља веровати у Христа и ако не видиш каква ти је нужда за то? Ти нит видиш свој праотачаски грех, нит видиш своје друге грехове. О самоме себи и о својим делима имаш такву мисао, да је јасно да ти не увиђаш, да ти је, као и за што ти је, потребна Христова лична праведност, да те пред Богом оправда. Како дакле велиш ти, да верујеш у Христа?!

Незналица: Ја опет за то верујем.

Хришћанин: Али како верујеш?

Незналица: Верујем да је Христос умрьо за грешнике, и да ћу се ја оправдати пред Богом од клетве тиме, што Христос милостиво прима моју покорност закону његовом. Или и овако:

Христос ће дејством својих заслуга учинити, да отац прими моје дужности, које по вери чиним, те ћу се тиме оправдати.

Хришћанин: Чекај да ти одговорим на ову твоју исповест вере:

1. Ти верујеш вером једном, која је особењачка, јер у светоме се писму о таквој вери нигде не помиње.

2. Ти верујеш лажном вером, јер узимаш оправдање од личне праведности Христове, па га примењујеш на твоју.

3. Ова вера чини те Христос не излази да оправдава тебе као човека, већ само дела твоја; она узима да се ти оправдаваш делима својим, што не стоји.

4. С тога је та вера твоја варљива, и то у толикој мери, да ће те изложити гњеву божјем на страшноме суду. А права вера, која у истини спасава, доводи душу да зна, да је по закону пуно заслужила да пропадне, па онда, да би се спасла, бега под закриље праведности Христове. А ова се праведност његова не састоји у томе што, као што ти мислиш, милосрђем својим чини, да се твоја покорност прими код Бога за твоје оправдање, него се она састоји у томе, што је Христос сам лично засведочио *своју* покорност закону божјем, па покоравајући му се за нас, примио и издржао казну, коју смо ми

заслужили били. Кад се душа грешникова, прибегавши ка Христу, покрије његовом праведношћу, онда се њоме обвијена, појављује пред Богом без икаквих прљотина од греха на њој, и онда се прима и опрашта јој се казна.

Незналица: Шта? Зар се ти уздаш у оно, што је Христос сам собом учинио, а без нас? Кад би то тако било, то би значило пустити узду нашим страстима и значило би, да можемо да живимо како хоћемо. Јер шта мари како живимо, кад се, просто казавши да верујемо у Христову личну праведност, спасавамо?!

Хришћанин: Незналица ти је име и какво ти је име, такав си и ти: а то и овај твој говор потврђује. Ти не знаш шта је праведност која спасава, нити знаш како да осигураш душу своју од тешког гњева божјег вером у праведност, нити знаш шта је право дејство спасоносне вере у праведност Христову, које се састоји у томе, што приклања и привлачи срце к Богу у Христу, те поштује, слави и љуби име његово, љуби реч његову, начине, путове и људе његове, а не како ти то себи замишљаш.

Надеждин: Запитај га, да ли му се Христос са неба открио.

Назналица: Шта! Таман си ми ти човек коме ће небо да се открива! Чини ми се ви сте

обадвојица, као и све што о вери говорите, тек само пород усијанога мозга.

Надеждин: Та човече, Христос је од природнога погледа свега телеснога, у Богу тако скривен, да га ни један смртни не може познати па да се спасе, осим ако му га Бог отац открије.

Незналица: То је ваша вера, али није моја. А ласкам себи, да моја није ни мало гора од ваше, и ако ја немам у мојој глави толиког заноса као ви.

Хришћанин: Допусти ми да ти једну реч кажем. Немој тако лако о овој ствари да говориш. Као год што ти је мој добри друг просто и јасно казао, тако ти и ја кажем сасвим поуздано, да ниједан човек не може познати Исуса Христа друкчије, него кад му га отац небесни открије. А и сама вера, ако је права вера којом се душа хвата за Христа па после за њ држи, ваља да се усади у срце човечије безграничном величином божје силне моћи (Мат. гл. 11, ст. 27; 1 Коринћ. гл. 12, ст. 3; Ефесц. гл. 1, ст. 17—19). А како та права вера у човеку ради, то видим да ти не знаш Незналицо. Отвори дакле очи, види и познај своју голотињу, немоћ и јадност, па притеци ка Господу Исусу за заштиту и спасење, па ћеш се његовом праведношћу, која је праведност са-

мог Бога (почем је и он сам Бог) ослободити од суда и спасти.

Незналица: Знаш шта је! Ви идете сувише брзо за мене; не могу с вама корак да држим. Хајд'те ви напред; ја ћу да заостанем мало иза вас.

А они му одговорише:

Па добро, Незналицо, кад хоћеш да останеш и даље будала те не примаш добар савет, који ти се даје. Знај да ћеш се брзо кајати, ако га заиста и сасвим одбијеш. Промисли се за времена; приклони се, не бој се! Добар савет, кад се за времсна прими, спасава. С тога почуј и прими к срцу што ти рекосмо. Ако не ћеш, ти си на штети а не ми.

Хришћанин се за тим окрете своме другу Надеждину и рече: Е већ видим да друге није, него нам ваља самим путовати.

Пођоше дакле и одмакоше напред, а Незналица климаше за њима полагацко. Хришћанин ће мало час рећи своме другу: Знаш да ми је жао оног јадног човека! Заиста ће најпосле зло да прође.

Надеждин: На жалост тако је! И у нашем граду има их пуно таквих. Да, има их читавих фамилија, па и читавих улица, и то још и самих поклоника. Па кад их има толико у нашим

крајевима, колико ли их има у крају и у месту где се он родио?!

Хришћанин: Заиста се на њих може применити оно, што се каже: „Заслепио је очи њихове да не би видели“ и т. д. Али, сад како смо сами, кажи ми, шта мислиш ти о таквим људма? Да ли се и они по који пут не убеде о грешности својој, да ли се и они услед тога по који пут не побоје за себе?!

Надеждин: Одговори ти сам. Ти си и онако старији.

Хришћанин: Ја бих рекао, да и они сами по кадкад увиде грешност своју и да страхују од опасности које их чекају. Само што у ограничености својој не разуму, да онака убеђења иду на добро њихово. С тога се очајнички труде да таква убеђења у себи угуше, па с великим самопоуздањем ласкају себи према наклоностима срца свога.

Надеждин: Ја верујем и сам што велиш, да страх служи на добро људима, особито још потстичући их да пођу на поклонење.

Хришћанин: Без сваке сумње тако је, ако је то само прави страх. А и свето писмо вели: „Страх је Господњи почетак мудрости“ (Јов, гл. 28, ст. 28; Псал. гл. 71, ст. 19; Приче гл. 1, ст. 7; гл. 9, ст. 10).

Надеждин: Како би ми описао прави страх?

Хришћанин: Прави или истинити страх може се познати по ова три знака:

1. Он почиње услед тога, што су се у души разбудила спасоносна убеђења о грешности;

2. Он гони душу да се дохвати и држи Христа ради свога спасења.

3. Он изазиве и обдржава у души велико поштовање према Богу, његовој речи, и његовим путовима. Он је обдржава осетљивом и не да јој да сврће с правих путова ни на десно, ни на лево, нити да чини што, што не би било на славу божју, или што би му разбијало мир и спокојство, или ожалошћавало дух, или давало непријатељу повода, да прекорно говори.

Надеждин: Верујем да је тако и да си истину говорио. Него да ли смо ми већ прешли Очарану жупу?

Хришћанин: Што то питаш? Да ти није овај наш разговор досадан?

Надеждин: То не! али бих желео да знам где смо.

Хришћанин: Немамо још много, па ћемо изићи из очаране жупе. — Него да се вратимо на наш разговор.

Незналице опажају да онаква убеђења, која изазивљу страховање, теже на њихову поправку, па с тога и гледају да их угуше.

Надеждин: А како и којим начином траже, да их угуше?

Хришћанин: 1. Они мисле да оно страховање долази од начастивог (и ако у самој ствари оно од Бога долази), па мислећи тако, они му се одупиру, као нечему што иде на пропаст њихову. 2. Мисле још и да такво страховање иде, да им веру поквари, а у самој ствари, јадници једни они и немају вере. Тек свакојако, они се труде да затворе срце своје онаком страховању. 3. Они мисле, да не треба да се боје па и кад их страх подилази, опет се чине као да се ничега не плаше и пуни су поуздања и сигурни, да им не ће бити ништа. 4. Виде на послетку да им онако страховање одузима њихово некадашње осећање светости, па с тога се отимају од њега свом силом.

Надеждин: Нешто ти од тога ја могу потврдити из сопственог мог искуства; јер док ми се очи отвориле нису и сâм сам ти био такав.

Хришћанин: Е сад да оставимо нашег сапутника Незналицу самом себи, па да предузмемо какво друго корисно питање.

Надеждин: Од свег срца, само да ти опет отпочнеш.

Хришћанин: Добро дакле. Да ли си пре својих десет година познавао неког Привременка у

нашем крају, који је за онда био врло напредан што се вере тиче?

Надеждин: Како да га нисам познавао! Знао сам га добро. Становао је у Безблагодатнику, у граду, који је од прилике два сахата далеко од Поштеника, а у једној кући са Вратишом Пишмановићем.

Хришћанин: Јест, имаш право, становао је под истим кровом. Лепо, тај је човек некада био јако разбуђен. Ја верујем, да је он тада заиста увиђао своје грехе и казну, која га рад њих чека.

Надеждин: И ја тако мислим. Моја кућа није била далеко од његове, па би он често свраћао к мени, и много суза проливао. Ја сам га јако сажалевао и нисам био без надежде што се њега тиче. Али шта ћеш? Сад видим да заиста није сваки веран који виче „Господе! Господе!“

Хришћанин: Он ми је једном причао, да се био решио да пође на пут као поклоник, као ово што сад ми идемо. Али се случајно и из ненада упозна с једним човеком, коме беше име Самоспас, па се онда отуђи од мене.

Надеждин: Кад смо га већ споменули, то дај да малко испитамо узроке, са којих се он тргао натраг, и са којих се и многи други, као што је он, трзају и враћају с добра пута.

Хришћанин: Корисно би било да о томе промислимо. Него, почни ти сад.

Надеждин: Добро дакле. Како се мени чини, има четири главна узрока, са којих се људи хоће да врате.

1. Савест таких људи може бити, да се пробудила, али се дух њихов није променио. С тога кад осећање кривице попусти да дејствује, онда и оно што, их је изазвало на побожност, престаје, и они се природним начином враћају на своје старе путове. Они, који почну да траже небо само за то, што су се поплашили од муке у паклу, престану га тражити чим страх од пакла попусти, и настављају свој стари начин живлења.

2. Други је узрок, што их роиски један страх савлада. Ја мислим страх од људи, јер „страшљив човек мење себи замку.“ (Приче, гл. 29, ст. 25). Док им је пламен пакла пред очима, они се ватрено одушевљавају за небо, али кад их страх прође, онда их освоје мисли друге врсте, на име, да је добро бити мудрим, па не излагати се опасности да све изгубе, нити пак доводити себе у неизбежне, а међу тим сувишне незгоде. Па тако они нађу да им рачун доноси, да се опет држе са светом.

3. Скромност, и управо стидљивост, која прати веру, такође им је велика једна пречага на путу. Они су поносити и високоумни, а вера је у очима њиховим не само скромна него и понизна. С тога кад изгубе осећање страха од пакла и страш-

нога суда, они се опет враћају к свом првом животу.

4. Да размишљају о својој кривици и о ужасу који их чека, није им мило; воле да не виде пропаст своју пре него што у њу падну. И ако би можда поглед на оно, што их чека, учинио да прибегавају за заштиту тамо, куда праведници прибегавају те да се спасу: али почем, као што поменух, не воле да мисле о својој кривици и о страшноме суду, то кад их само један пут пређе једно страховање, они затворе и утврде своја срца тако, да оно страховање више у њ не улази, па онда бирају све такве путове, на којима ће срце још већма да се стврдне.

Хришћанин: Доста си близу погодио. Јер заиста у дну свега лежи то, што се дух и воља њихова није на боље променила. Такви се људи могу упоредити с лоповом, који, кад га изведу пред судију, превија се, дркти, и заклиње се да се каје и да не ће више никад красти. Али све то чини он не што мрзи на крађу, него што се боји да га не обесе. Пусти ли суд таквог човека на слободу, он ће опет да буде лопов и неваљалац као и пре. А кад би се он у духу и срцу свом променио, онда би да богме друкчије радио.

Надеждин: Ја сам ти казао узроке, са којих се онаки људи повраћају на зло своје. Сад дед' ти кажи начин, на који то чине.

Хришћанин: Хоћу од драге воље.

1. Одвлаче своје мисли, што само више могу, од сећања на Бога, смрт и суд који ће бити.

2. За тим мало по мало забацују своје личне дужности: као молитву у кући, савлађивање својих страсти, туговање рад греха и друго.

3. Избегавају друштво људи, који су истинити и ватрени Хришћани.

4. За тим охладне и према јавним верозаконским дужностима: престану ићи у цркву, чинити милостиње и т. п.

5. Па онда траже да нађу какву закачку или замерку у каквог истински побожног човека, а то само да би за себе имали изговор, што веру забацују.

6. За тим почну да се друже с људима, који само иду за светским и телесним уживањима.

7. Пуштају се, у потаји, у разговоре страсне и грешне. Радују се ако тако што опазе у људи, који се сматрају за поштене и побожне, јер тада угледајући се тобож на њих, излазе с већом дрскошћу.

8. По овоме отпочну да омање грехове јавно чине.

9. Најпосле, кад им већ образ одебља а срце се навуче тврдом кором, појављују се јавно онакви какви су. И тако бачени натраг у гротло греха и беде, пропадају у своме заносу за ве-

чита времена, осим ако се каквим чудом благодати не спасу.

У том већ пређоше међу Очаране жупе и наступише на земљиште једнога краја, који се зваше Красник (Исаија, гл. 62, ст. 4—12; Песма Сол. гл. 2, ст. 10—12), а којега је ваздух био тако сладак и мирисав. Пут је водио управ кроз средину те земље, те се наши путници наслађиваху за неко време. Птице им певаху без прекида и цвеће растијаше на све стране, и глас грлице чујаше се од свуда. У земљи тој сунце никако и не залажаше. Била је са свим далеко од долине сена смртног, као и далеко од домашаја Џина Очајника. Његова кула Сумњивица није се могла никако оком сагледати. А на другој страни лепо се видео одавде град у који су путовали. Шта више, ту се већ сретоше с некима из града небеског, јер у овај крај долажаху анђели, почем је на самој крајини небесног царства. У овој је земљи осим тога обновљен уговор брачни између невесте и женика. Јест, овде, „као што се женик радује невести, тако се радује Бог њима“ (Исаија гл. 62, ст. 5). Овде су нашли и жита и вина и свега у изобиљу чега нису имали целим путем дотле. Ту се чуло из града небесног појање: „Реците кћери Сионској: ево спаситељ твој иде; ево плата је његова код њега!“ (Исаија, гл. 62,

ст. 11). А становници ове земље поздрављаху их са речима: „добро нам дошли изабраници божји, које је Господ откупио“ итд.

Идући кроз ову благословену земљу, наша су два поклоника имали такву радост и тако се срећни осећаху, како никад пре. А кад се још мало ближе прикуче граду, тек онда га угледају какав је. Био је сазидан од самог бисера и драгог камена а улице му постављене златом, тако да од природне сјајности града и још од блеска његовог услед сунчаних зракова који на њ богато падаху, Хришћанину тако очи засенуше да обнесвесну и паде доле као болестан и у заносу. Исто тако би и са Надеждином. Лежаху ту тако неко време, вичући у свом заносу: „Ако нађете драгог мога, кажите му да сам болна од љубави.“

Кад се мало опораве, те могоше да боље поднесу онај блесак, наставише свој пут и дођоше до неких башта, воћњака и винограда, којих вратнице излажаху на пут, и беху отворене. И баштован стојаше на самом путу. Кад му поклоници приступише, запиташе га: „Чији су ово дивни виногради и воћњаци?“ А он одговори: „Цареви су, и посађени су за његово уживање а и на поткрепу поклоника, који овуда прођу.“ И баштован их позва да уђу унутра у виноград и почасти их грожђем те се окрепише (5 књ.

Мојс. гл. 23, ст. 24). И они ту осташе да се одморе и заспаше.

И учини ми се као да они онако у сну једнако нешто говоре; управо да спавајући више говоре но што су целим путем говорили. Ја се нешто због тога пустих у дубоке мисли, а баштован се окрете мени самом и рече ми: А што си се због тога замислио? Природа је грожђа у овом винограду таква, да „тако слатко пада, да чини, да говоре усне оних који спавају.“ (Песма над Песм. гл. 7, ст. 9).

Даље видох како се њих двојица, кад се пробудише, спремаху да иду даље у град. Али као што рекох одблесак сунчане светлости од града, који је био сав од чистог злата (Откр. гл. 21, ст. 18), био је тако силан, да га они још не могоше да подносе голим очима, него добише неко оруђе, које је нарочито за то било начињено (2 Коринћ. гл. 3, ст. 18).

Кад већ пођоше даље, сусретоше их двојица којих су хаљине блистале као да су од злата, а и лице им је било сама светлост. Упиташе наше поклонике од куд долазе, и они им одговорише. Још распитиваху где су кад становали, с каквим су се опасностима на путу сукобљавали, какве су радости имали, јесу ли што ужривали. И поклоници им на све одговорише, како је и било. На то им она двојица рекоше: „Е

сад имате само још преко две тешкоће да пређете, па онда сте у небесном граду!“

Хришћанин и његов друг замолише их да пођу с њима. А они рекоше да хоће, али додадоше, да оне две тешкоће могу само својом вером савладати. И тако идоше заједно, док не дођоше до на доглед градске капије.

Између њих и градске капије потицала је дубока и валовита река једна, преко које није било моста. При погледу на ту реку наша се два поклоника уставише и узверише. А пратиоци им њихови рекоше: Није друго, него вам ваља кроз реку градској капији прићи.

Поклоници узеше распитивати, зар нема какав други пут, којим би се у град ући могло. „Има“, одговорише им она двојица, „али од како је света, само је Еноху и Илији допуштено било да том другом стазом уђу, нити ће се до страшнога суда икојем смртном то више допуштати.“ Поклоници тада почеше да очајавају у души својој, а нарочито Хришћанин, па се осврташе то на ову то на ону страну; али нигде се не показа путање или моста, којим би реку обишли и прешли. За тим узеше распитивати, је ли и колико река та дубока? А она им двојица одговорише, да није дубока, али у осталом они им ту ништа помоћи не могу, „јер“, наставише, „ви ћете наћи да је река дубока или плитка

према томе, како верујете у онога, који је цар тога града.“

Поклоници се тада засукаше па загазише у реку. Хришћанин поче одмах да тоне и вичући свога доброг пријатеља Надеждина, рече му: „Тонем води у дубине, и вали ме затрпавају.“

А друг му повика: „Не бој се брате! Ја ево осећам дно и добро је!“ Хришћанин рече: „Ох, брате! смртне ме туге обузимљу! Не ћу видети земљу, у којој потиче мед и млеко.“ Рекавши то Хришћанин осети како га неки ужас обузе, и смрче му се пред очима, тако да ништа пред собом не виђаше. У великој мери изгуби сва своја осећања тако, да нити се могаше сетити чега, нити могаше говорити што о ономе, што му је мило било и што га је крепило на дугом путу његовом. И све речи које изговораше, показиваху само, да му је срце и душу обузео ужасни страх, да се не утопи у тој реци, те да никада не уђе на капију небесноме граду. Дођоше му на памет сви греси, које је починио и пре него што је пошао на поклонење а и после, и тешко га смућаваху. И још би се из речи, које у заносу своме говораше, могло извести, да су му се у оним мукама његовим појављивале авети и зли дуси, те га бацаху у трзавицу.

Надеждин имађаше тешке муке да главу свога друга одржава над водом. Шта више,

Хришћанин би овда и онда са свим потонуо, па би га онда кроз који тренутак вода опет изнела готово полумртва.

Надеждин се трућаше да га охрабри и утеши, и говораше му: „Не бој се брате! Држ' се само мало, ево ја видим капију и људе, где стоје да нас приме.“ А Хришћанин би му одговорио: „Тебе то чекају, тебе а не мене! ти си се вазда доброме надао од како те ја знам!“ — „Па и ти си се надао!“ прихваћаше Надеждин. — „Ах брате! Да сам прав био заиста би Он сад устао и притекао да ми помогне! Али рад мојих грехова ево ме је довео у тешку опасност, па ме је оставио.“ На то му рече Надеждин: Брате мој, ти си са свим заборавио шта се у светоме писму каже: „Не знају за невољу до саме смрти, и тело је њихово претило; на пословима човечијим нема их, и не муче се с другим људима.“ (Псал. гл. 73, ст. 4—5). Ове муке и тегобе кроз које сад у овој реци пролазиш, не значе, да те је Бог заборавио; њих ти је он послао да те куша, да ли ћеш да се сетиш свега онога, што ти је добра учинио, те да се и у муци Њега држиш.“

На ове се речи Хришћанин као мало замисли. А Надеждин му привика: „Не бој се, Исус Христос исцељава те!“ Хришћанин на то у глас викну: „Ох, сад га опет видим и чујем га где

говори: „Кад пођеш преко вода, ја ћу бити с тобом, или преко река не ће те потопити.“ (Исаија, гл. 43, ст. 2). Обојица се охрабрише, и непријатељ се после тога умири, као да се скаменио, нити им више сметаше док прелажаше реку. Хришћанин у томе беше дохватио ногама дно и ступаше сад сигурно, а и оно што је остало било од реке да пређу, беше плиткога дна. И тако пређоше.

На обали реке, на оној другој страни, дочекаше их два анђела. И кад наша два поклоника изађоше из реке, анђели их поздравише рекавши им: „Ми смо дуси у служби небесној. Послаше нас да послужимо наследнике спасења.“ И тако пођоше заједно ка градској капији.

Ваља знати да град небесни лежи на једном страшно високом брду. Али поклоници идоше сад уз то брдо лаком ногом, јер их она два анђела под руку узеше. А били су сад и без онога свог смртног одела, јер и ако су у реку запливали с њиме, изађоше из воде без њих. С тога дакле корачаше сад хитро и лако, ма да су темељи града небеснога били подигнути високо изнад облака. Пролажаху кроз пределе ваздушне у пријатном разговору пуни радости, што су реку ону тако срећно прешли, и што овако славне и сјајне пратиоце имају.

Разговараху се с њима о слави онога града,

и анђели им рекоше, да се лепота и слава његова не да описати. „Ту вам је“, рекоше „брдо Сијон, ту вам је небесни Јерусалим, ту неизбројно друштво анђела, чистих духова и праведника, који се усавршише.“ (Јевр. гл. 12, ст. 22 до 24). Ви ћете сад ући у рај божји, где ћете видети дрво живота и јести од његовог плода, који никада не опада нити трули. И кад већ тамо дођете, даће вам се беле хаљине и сваки дан и све једнако бићете с царем, у његовом друштву и с њиме разговарати и то кроз све дане вечности. (Открив. гл. 2, ст. 7; гл. 3, ст. 4, 5; гл. 22, ст. 5). Ту већ не ћете више видети онакве ствари, какве сте виђали доле на земљи. Ту нема ни жалости, ни болести, ни туге, ни смрти. „Јер што је било прошло је“ (Исаија, гл. 65, ст. 16—17). Сад ћете се састати с Авраамом, Исаком и Јаковом и с пророцима, с људима које је Бог хтео да сачува од зла које ће доћи, и који се сад одмарају на седиштима својим и ходају у својој праведности.“

Наши поклоници запиташе: „Шта нам ваља чинити на тако светом месту?“ На то им анђели одговорише: „Ваља да примите награду за сав ваш труд, и радост за сву вашу тугу; ваља да жњете што сте сејали, управо плод свих ваших молитава и суза и патњи, које претрпесте на путу вашем рад царева имена.“ (Галат. гл. 6,

ст. 7—8). Тамо вам ваља носити круне од злата и уживати што ћете једнако гледати Светога, јер „тамо ћете га видети као што јесте“, (Јован, гл. 3, ст. 2). И тамо ћете му без прекида служити славећи га и хвалећи га, Онога коме сте и на земљи желели да послужите, и ако с многим тегобама због слабости тела. Тамо ће се ваше очи усхићавати гледајући Свемогућег, а ваше ухо слушајући диван глас његов. Тамо ћете се у радости састати с пријатељима, који су отишли пре вас, а и сами ћете после у пуном блаженству да дочекујете оне, који после вас у оно свето место дошли буду. Тамо ће вас оденути у славу и величанство, и ићи ћете у свити цара славе. Кад Он уз глас трубе дође на облацима, као на крилима ветра, и ви ћете доћи с њим. И кад Он седне на престо да суди, и вас ће посадити да седнете с њим; да, и кад Он буде изрицао пресуду над онима који чине зло, па било то да су анђели или људи, и ви ћете имати гласа у том суђењу, јер оно су били и његови и ваши непријатељи. А кад се он врати у град, и ви ћете га пратити уз звучање труба, и бићете вазда с њим. (1 Солуњ. гл. 4, ст. 13—17; Јуда, ст. 14 до 15; Данил. гл. 7, ст. 9—10; 1 Коринћ. гл. 6, ст. 2—3).

Кад се тако у разговору приближите ка градској капији, изађе из града читава једна чета не-

бесне војске да их поздрави добродошлицом. Она два анђела, што их праћаху, рекоше овима што из града изађоше: „Ово су ево два човека који на земљи љубљаху нашега Господа, и који су све оставили за његово име свето; Господ нас је пратио да их доведемо, и ми смо их ево довели довде на њиховом жељеном путу, да би могли ући у град и видети свога Спаситеља лицем у лице и у радости.“ На то војска небеска у глас повика: „Благо онима, који су позвани на вечеру свадбе јагњетове“ (Открив. гл. 19. ст. 9). У томе изађе из града и неколико царских трубача, одевених у бело и сјајно руво, који затрубише дивном неком музиком, те се све небо у милини разлегаше. Они поздравише Хришћанина и његова друга са десет хиљада добродошлица, и поздрављаше их у глас и са јеком труба.

После тога опколише их са свих страна: неки пођоше пред њима, други за њима, неки с десна а неки с лева, као да хоће да их чувају, да им се у оним високим небесним пределима не би што десило. И поведоше их певајући и свирајући, тако да се Хришћанину и његовоме другу чинило, да се цело небо покренуло па их песмом дочекује. Иђаху тако све у напред и све на више, а небесни би трубачи не само дивном мелодијом у трубе своје трубили, него би и рукама, и лицем и другим знацима показивали,

како им је мило, што њих двојицу у своме друштву виде, као и с коликом су радошћу изашли им у сретање. Чинило се Хришћанину и његовим другу, као да су се чисто утопили у сјајност анђела и у милину њиховога појања. Чинило им се да све небо зуји од свечаног звонења, којим их поздрављаше добродошлицом. Али преко свега, који ће језик или које перо описати неизречену милину и блаженство њихово, које их обузимаше при топлој и радосној мисли, да ће и сами сад становати у такој дружини и то за ва век!

Тако идући дођоше до градске капије. Више ње стојаше натпис златним словима: „*Благо онима, који творе заповести његове, да им буде власт на дрво живота, и да уђу на врата у град!*“ (Открив. гл. 22, ст. 14).

За тим видех како им анђели рекоше да закуцају на вратима, које кад они учинише, појавише се горе над вратима Енох, Мојсеј и Илија и још други. Пратиоци поклоника наших викнуше: „Ово су поклоници који долазе из града Пропада и који тај град оставише из љубави према Цару нашем.“ За тим поклоници предадоше сваки своју листину, коју добише у самом почетку свога путовања. Ове листине небеске слуге однесоше цару, који кад их прочита рече: „Где су тиј људи?“ Одговориште му: „Чекају на

пољу на вратима?“ Цар заповеди да се одмах врата отворе рекавши: „Отворите врата, да уђе народ праведни, који веру држи“ (Исаија, гл. 26, ст. 2).

И видех у сну, како она два човека уђоше на врата. И гле! како улажаху а они се преобразише и имаћаху на себи хаљине, које сијаху као злато. Сретоше их неки с харфама и крунама, и дадоше и њима харфе да уз њих пјеву славу, и круне у знак части. И онда чух како сав град заječа радосно од звона и како се разлегаше глас: „Уђите у радост Господа вашег!“ (Матеја, гл. 25, ст. 23). И чух где и она наша два поклоника преображена запојаше гласно: „Ономе што седи на престолу и јагњету благослов и част и слава и држава ва век века“ (Открив. гл. 5, ст. 13).

Кад се врата отворише да пропусте наша два поклоника у град, ја завирих за њима и видех како се град сија као сунце, како су улице постављене све сухим златом и како кроз њих ходају многи људи, с крунама на глави, палмовим гранама и харфама у руци, пјући славу божју.

Било је међу њима и таковых, који имаћаху крила и који без престанка појаху: „Свет, свет, свет Господ Бог!“

У том затворише врата на граду, које кад

видох, обузе ме туга што и сам нисам међу оним блажсним.

Кад се окретох те погледах натраг, опазим да је и Незналица већ стигао био на ону реку. И он пређе преко ње без икаквих од оних тешкоћа, с којима се Хришћанин и Надеждин имађаху да боре. Десило се, да се, баш кад он дође, на обали нађе возар један по имену Празнонад, који га на своме чуну превезе. И он пође да се пење уз стрмо и високо оно брдо, да би дошао до врата граду небесном. Али њему ваљаде ићи самом. Нико не изађе преда њ да га охрабри или да му помаже. Кад већ дође до на врата градска он прочита онај натпис више њих, па онда поче да куца. И не сумњаше да ће му се одмах отворити. Појавише се опет изнад врата они старци, и запиташе га од куда је и шта ће? „Ја сам јео и пио с царем и знам га кад је ходио по нашим улицама!“ Запиташе га нема ли какву писмену препоруку, да је однесу те покажу цару? Он завириваше у своја недра, пипаше свуда по својим хаљинама и нигде је не нађе. Повикаше они озго: „Зар је немаш?“ А он ништа не рече, већ муком замукао. Јавише цару о свему. А цар заповеди оној двојици, који допратише Хришћанина и Надеждина од реке, да изиђу, да Незналици вежу и ноге и руке па да га однесу.

Они га везаше и однеше га кроз ваздух до на она врата, која сам видео био у самом подножју брда једног, и метуше га унутра. Тада видех да има пут, који и од небесних врата води у пакао, као и из града Пропада.

У том се пробудих и видех да је сан.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА * БЕОГРАД *